STUDIE ALGEMENE REKENKAMER

VERKENNING MOGELIJKE AANPASSINGEN INTERIEUR

JUNI 2017

Hootsmans architectuurbureau bv

Joan Muyskenweg 14A NL-1096 CJ Amsterdam tel+31(0)20 7373185 info@hootsmans.com

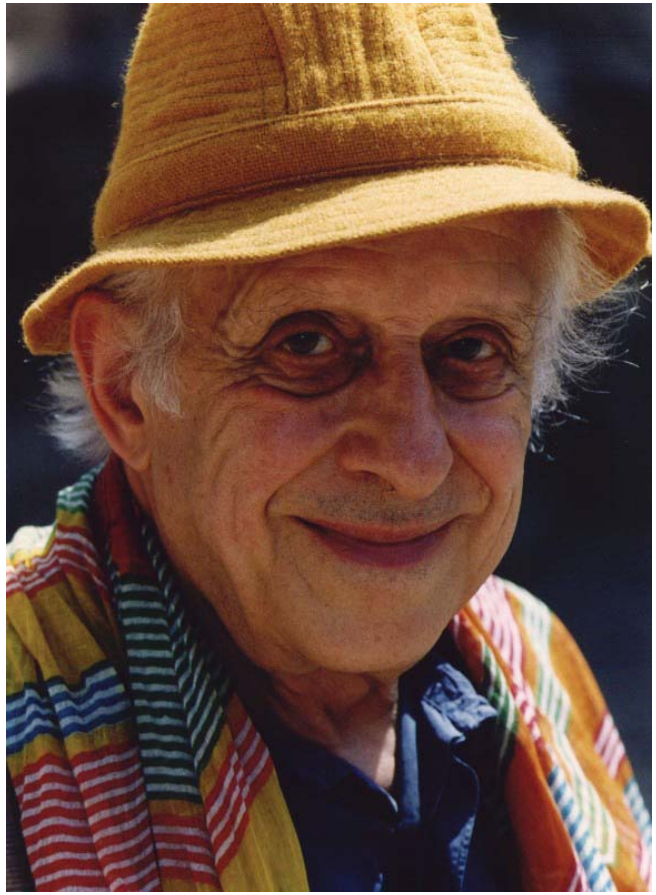

dinsdag 27 juni 1995
Kees Rijnboutt (Rijksbouwmeester), Aldo van Eijck en de president van de Algemene Rekenkamer Henk Koning, nadat ze de eerste stenen hadden gelegd bij de start van de bouw.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding & conclusie 4

Situatie 5

Waarderingskader 6
Inventarisatie aantallen oorspronkelijk ontwerp 8
Vergelijking met FWR-wijzer 9
Zeer beknopt overzicht werk Aldo van Eyck 10

Referentie 15

Uitwerking 20

Inventarisatie & archief 33

Colofon 93

INLEIDING

Deze studie behelst een verkenning naar de mogelijkheden tot het aanpassen van het interieur van de Algemene Rekenkamer.
Reden hiervoor is de vraag naar een werkomgeving die aansluit op de huidige wensen van de organisatie (o.a. meer transparantie, meer diversiteit in kamers, flex-plekken, gebruiksmogelijkheden van de bibliotheek).

Er gelden de volgende uitgangspunten:
-er is overleg geweest met bouwfysisch en installatie-adviseur van het RVB;
-de studie wordt besproken met zowel de Algemene Rekenkamer als het Atelier Rijksbouwmeester;
-een kostenraming maakt geen deel uit van de studie;
-het definitiedocument dd januari 2017, entreegebied buitenruimte & douches;
-het bouwhistorische onderzoek, deel 1 dd juni 2012 & deel 2 dd dec 2012;
-tekeningen: plattegronden, indeling met huidige werkplekken & digitale bestanden (plattegronden, doosneden en gevels).

Uit de eerste gesprekken met de adviseurs van het Rijksvastgoedbedrijf blijkt dat bij het intensiveren van het gebruik (van traditioneel kantoor naar het ‘nieuwe werken’), de installaties grondig moeten worden vernieuwd. Bij een mogelijke renovatie zal het gebouw niet in gebruik kunnen blijven.

CONCLUSIE

ENTREE.
Het omvangrijke programma voor de Algemene Rekenkamer is door van Eyck met ogenschijnlijk gemak sierlijk en vanzelfsprekend ingepast, en geeft de kleine straatje meer lucht dan als domweg de rooilijn was gevolgd. Samen met de blauwgrijze kleur van de gekromde gevels is het alzijdige gebouw expressief en herkenbaar, midden tussen een 14de-eeuwse kerk en 18e en 17e-eeuwse bebouwing. Het gebouw heeft geen achterkanten, alleen maar voorkanten. Vanuit meerdere richtingen is het te benaderen. Vanuit de kleine Kazernestraat, de Kazernestraat en het Lange Voorhout.
Wij hebben voor de entree gezocht naar een oplossing die zorgt voor adequate ruimte voor beveiligingsmaatregelen, een genereuze entreehal en behoud van de stedenbouwkundige ruimten.
De oplossing zit in het verwijderen van de door van Eyck ontworpen trap van de begane grond naar de eerste verdieping. Door het verplaatsen van deze trap naar de oudbouw, ontstaat meer ruimte en lucht voor een fatsoenlijke entreehal. Het uitstellen van de beveiligingsgrens (tussen publiek gebied en beveiligd werkgebied) maakt het mogelijk de entreehal zelfs aanzienlijk te vergroten. In ons voorstel omarmt de entreehal het entreeplein en is groot genoeg voor het houden van recepties zonder dat gasten door beveiligd gebied gaan rondwandelen. Vanuit deze genereuze entreehal zijn meerdere toegangen denkbaar naar beveiligd werkgebied. Er is veel ruimte voor een receptiebalie. Direct aansluitend aan deze hal, in beveiligd gebied, bevindt zich de servicedesk voor de medewerkers.

FWR-wijzer (Fysieke Werkomgeving Rijk).
Voor van Eyck was bij al zijn ontwerpen, vooral het interieur belangrijk. De gebruikers, de mensen die er werken, staan in zijn ontwerpen centraal. Door middel van geometrische patronen maakt hij een breed scala aan ruimtes. Gangen zijn nooit lang en recht, maar meanderen door de structuur en geven steeds nieuwe perspectieven.
Wij denken (en weten eigenlijk wel zeker) dat het maken van een cellenkantoor een eis van de gebruiker was en niet een uitgesproken wens van van Eyck. Moriko Kira heeft met de verbouwing van Tripolis in Amsterdam (een voorloper van de Rekenkamer) laten zien dat veel meer transparantie en openheid het gebouw veel meer lucht en licht geeft, zonder dat de structuur van geometrische patronen verloren gaat. De constructie en de slimme gevelindeling maken het gebouw flexibel en geven de mogelijkheid tot andere indelingen. Bij de indelingsvoorstellen zijn wij uitgegaan van de FWR-wijzer (Fysieke Werkomgeving Rijk). De structuur van het gebouw is zeer geschikt voor een transformatie van traditioneel naar een modern Rijkskantoor.
Voor de Algemene Rekenkamer zou het behouden van de toegepaste kleuren (zoals op de gekromde wanden en in de trappenhuizen) en het meer zichtbaar houden van natuurlijke materialen (zoals de houten buitenkozijnen en de ronde betonkolommen) nagestreefd moeten worden omdat deze kenmerkend zijn voor het interieur. Voor van Eyck was er een sterke relatie tussen het interieur en de gevels. Het beton en de blauwe kleur van de gevel zouden terug moeten komen in het interieur.

BIBLIOTHEEK.
De bibliotheek van de Algemene Rekenkamer ligt in het hart van de uitbreiding van van Eyck, op de onderste twee verdiepingen. Deze functioneert als een oude bibliotheek, waar mensen geconcentreerd in de boeken zitten te lezen. De wanden zijn relatief gesloten en het licht komt van boven.
Door digitalisering zie je het gebruik van en de houding ten aanzien van bibliotheken veranderen. Net zoals de kantine een plek is voor informele ontmoetingen en sociale interactie, komen medewerkers bij een moderne organisatie naar de bibliotheek om elkaar te ontmoeten, kennis uit te wisselen en samen of individueel te werken. Hierbij maken de medewerkers soms gebruik van de boeken die de bibliotheek ter beschikking heeft, maar dit is niet noodzakelijk het geval.
De bibliotheek van de Algemene Rekenkamer ligt ruimtelijk perfect voor een dergelijk nieuw gebruik. Wij stellen voor om de gesloten wanden deels te openen (geheel verwijderen of transparante verglaasde wanden) en het aantal m’ boekenplank sterk te verminderen. De bibliotheek heeft de potentie het connectieve hart van de organisatie te worden, door het maken van communicatie- en samenwerkingsplekken.
Dat wat nu wordt gezien als een relatief ‘dood’ obstakel, is wellicht de grootste kracht van het gebouw. Een prachtige centrale ruimte met een geweldige (in nieuwe gebouwen gemiste) overmaat, die de organisatie in staat stelt om tijdelijk te groeien en de gebruikers met elkaar in verbinding te brengen.

WAARDERINGSKADER

Het gebouwencomplex van de Algemene Rekenkamer, gevestigd op de Lange Voorhout 8 in Den Haag, bestaat uit de oudbouw die over een langere periode tot stand kwam met bouwdelen van de middeleeuwen tot de late 19e eeuw en de nieuwbouw, ontworpen in 1992 door Aldo van Eyck en in 1997 in gebruik genomen.

In 1985 is het rapport ‘Bouwhistorische documentatie en waardebepaling - Lange Voorhout 8 ‘s-Gravenhage - Algemene Rekenkamer’ in opdracht van de Rijksgebouwendienst door Wim Weve vervaardigd. In deze publicatie is de oudbouw beschreven.

In 2012 is dit rapport overgenomen in het bouwhistorisch onderzoek ‘Bouwhistorisch onderzoek incl waardestelling tbv de Algemene Rekenkamer Den Haag’ dat in opdracht van de Rijksgebouwendienst is opgesteld door Bureau Bouwwerk VOF. In dit document komt de uitbreiding van Aldo van Eyck aan de orde. Het ontwerp voor de Algemene Rekenkamer wordt beschouwd binnen het gehele oevre van Aldo van Eyck, alvorens specifiek uitspraken te doen over de architectonische kwaliteiten van het gebouw zelf.

Hiervoor is gebruik gemaakt van diverse bronnen, zoals artikelen uit de Architect, Archis en publicaties zoals Aldo van Eyck - Works door Vincent Ligtelijn. Uit dit boek wordt o.a. het volgende citaat gebruikt:

“In de tijd op een rij gezet zijn het Hubertushuis in Amsterdam (1973 - ‘81) - het eerste project met een uitgesproken kleurengamma, het ESTEC complex in Noordwijk (1984 - ‘89) en het Tripolis complex in Amsterdam (1990 - ‘94) als voorstudies voor de Algemene Rekenkamer te beschouwen. De laatste twee als voorbeelden van kantoorgebouwen met een vergelijkbare ruimtelijke structuur.”

Vervolgens wordt gesteld:

“Ook concrete ruimtelijke oplossingen, zoals de vrije plaatsing van de ronde of veelhoekige trappenhuizen in de centraal gelegen hallen van de verschillende bouwvolumes zien we al bij ESTEC en Tripolis. Nieuw is de tegelbekleding van het gehele exterieur van de nieuwbouw.
Gezien de vergelijking met eerdere projecten is de vraag dan ook gerechtvaardigd in hoeverre sprake is van een zorgvuldige analyse van deze specifieke ontwerpopgave of dat het project zwaar leunt op eerder ontwikkelde en beproefde recepten als ESTEC en Tripolis.”

en

“Nu is het natuurlijk denkbaar dat er in de genoemde ontwerpopgaven, die allemaal betrekking hadden op het ontwerp van kantoorgebouwen dusdanige gemeenschappelijke noemers aanwijsbaar zijn, dat de eindresultaten na lang zoeken een vergelijkbaar concept vertonen. Helaas blijkt dat niet, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de voorstudies van het Burgerweeshuis, uit de gepubliceerde ontwerpschetsen. Bij de Algemene Rekenkamer lijkt vooral sprake van een vormstudie binnen de grenzen van het beschikbare bouwperceel, waarbij de hoofdopzet, drie plastische lobben rond een centrale kern van het begin al vast leek te staan.”

“Aan de hand van de schetsen van Aldo van Eyck en het uiteindelijke gebouw laat zich het ontwerpproces wel reconstrueren. Een duidelijk verschil met eerdere projecten is de plastische ‘biomorfe’ buitencontour van het hoofdgebouw dat bestaat uit drie bouwdelen, gegroepeerd rond een symmetrisch opgezette ronde kern, waarin onder meer de bibliotheek is ondergebracht. De eerdere gebouwen vertoonden weliswaar een vergelijkbaar buitenaanzicht, maar hier werd het effect bereikt met geometrische vormen, die ook in de voorstudies voor de Algemene Rekenkamer wel zijn terug te vinden. Dit hoofdgebouw is met een plastisch ‘tussenlid’ verbonden met de binnenhoek van de oudbouw. Net als in het Hubertushuis in Amsterdam koos de architect voor een nieuwe verkeersstructuur, waarbij deels de bestaande gangen van de oudbouw werden geïncorporeerd.”

“De nieuwbouw van de Algemene Rekenkamer is een typisch Van Eyck gebouw. Voor de beeldtaal is gebruik gemaakt van elementen die al in eerdere ontwerpen werden ontwikkeld, zoals het gebruik van heldere kleuren, zowel binnen als buiten en het gebruik maken van veel blank hout in het interieur. Net als in het ESTEC complex zijn de gewelfde plafonds in de grotere vertrekken opgebouwd uit driehoekige en vierkante platen triplex die samen een mozaïek vormen.”

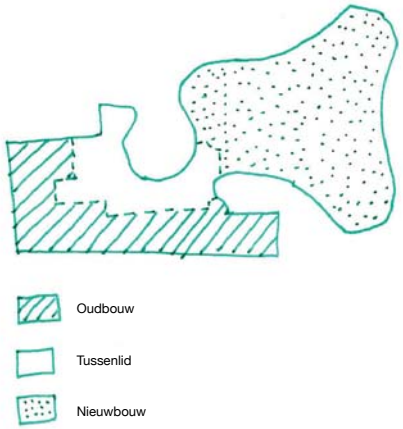

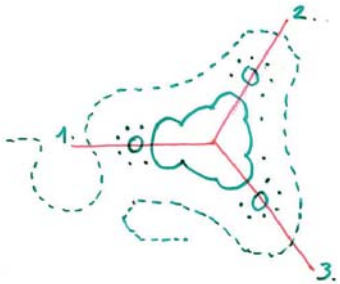

onderliggende structuur

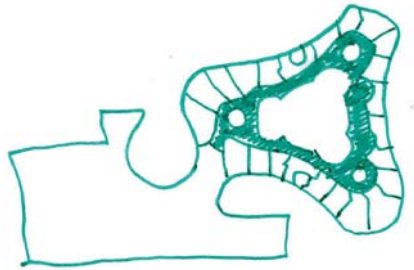

Werkplekken: kamers aan een rondlopende gang

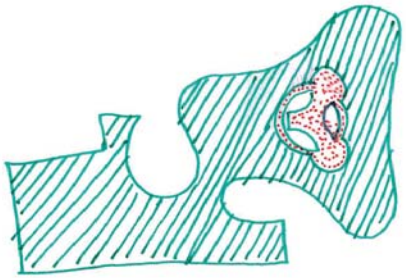

Bibliotheek als centrale plek van de organisatie

WAARDEKAARTEN UIT BOUWHISTORISCH ONDERZOEK JUNI 2012, BUREAU BOUWWERK VOF

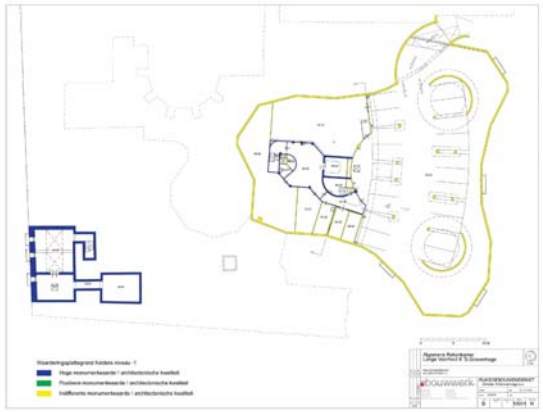

-01

00

01

02

03

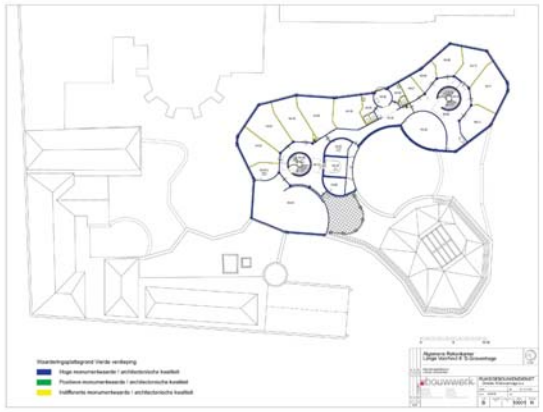

04

HUIDIGE INDELING (APRIL 2017)

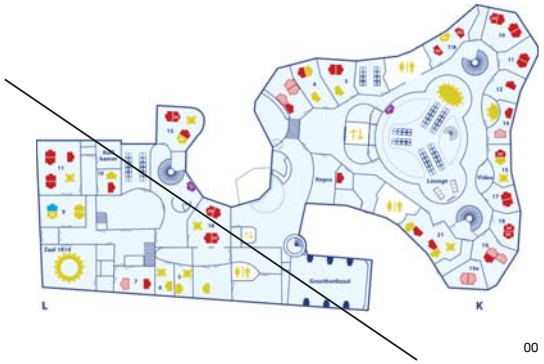

00

01

02

03

04

WERKPLEKTELLING NIEUWBOUW
(oudbouw en tussenlid buiten beschouwing gelaten)

Begane grond:
38 BWP besloten, waarvan 2 voorzien van overlegplekken
vergaderruimte voor 4 personen
video conference
leestafel voor 14 personen (bibliotheek)
lounge voor 6 personen(bibliotheek)

Eerste Verdieping:
47 BWP besloten, waarvan 2 voorzien van overlegplekken
2x vergaderruimte voor 4 personen
2x leestafel voor 5 personen (bibliotheek)
lounge voor 6 personen(bibliotheek)

Tweede verdieping:
48 BWP besloten, waarvan 3 voorzien van overlegplekken
2x vergaderruimte voor 4 personen
2x vergaderruimte voor 14 personen

Derde Verdieping:
26 BWP besloten, waarvan 1 voorzien van overlegplek
vergaderruimte voor 14 personen

Vierde Verdieping:
24 BWP besloten, waarvan 2 voorzien overlegplekken
2x vergaderruimte voor 14 personen

Totalen:
183 BWP besloten, voorzien van in totaal 10 overlegplekken
5x vergaderruimte voor 4 personen
5x vergaderruimte voor 14 personen
3x leestafel (in bibliotheek)
2x lounge voor 6 personen (in bibliotheek)

De BWP's zijn voorzien in een mix van 1persoons-, 2,persoons-, 3persoons- en 4persoonskamers. Naast de werkplekken is er 1 reproruimte, 2 ruimtes voor opslag en een restaurant voorzien. Per verdieping zijn op twee plekken toiletten en pantrys.

RIJKSKANTOOR: AANBEVELINGEN FWR

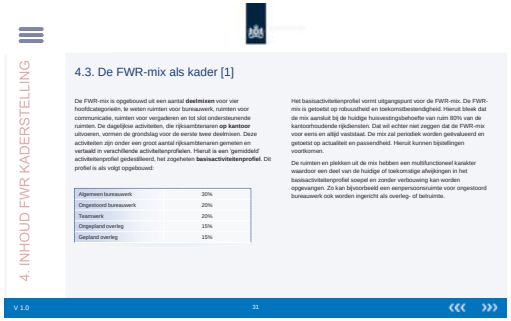

basisactiviteiten

mix van activiteitsgerelateerde werkplekken

In vergelijking met de aanbevelingen FWR kent de huidige indeling in het nieuwbouw:

- geen open werkplekken;
- weinig (open) ruimten voor communicatie zoals ontmoetingsruimtes;
- geen samengevoegde ruimtes (restaurant uitgerust met aanlandplekken bijvoorbeeld);
- weinig informele overleg/aanlandplekken
- geen persoonlijke opslag;
- geen belruimtes;

- wel een mix van eenpersoons, tweepersoons, drie persoons en vierpersoonsruimtes voor bureauwerk;
- wel gevarieerd aanbod vergaderruimtes

ruimtelijke indeling, van druk naar rustig en afwisselend

ruimtecombinaties

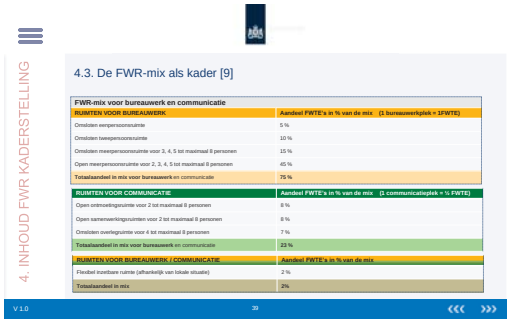

verhouding open - gesloten:
BWP 60% - 40%
ruimten voor communicatie 50% - 50%

aanbevelingen afmetingen BWP

ruimtetypen BWP

ruimtetypen ruimten voor ontmoeting

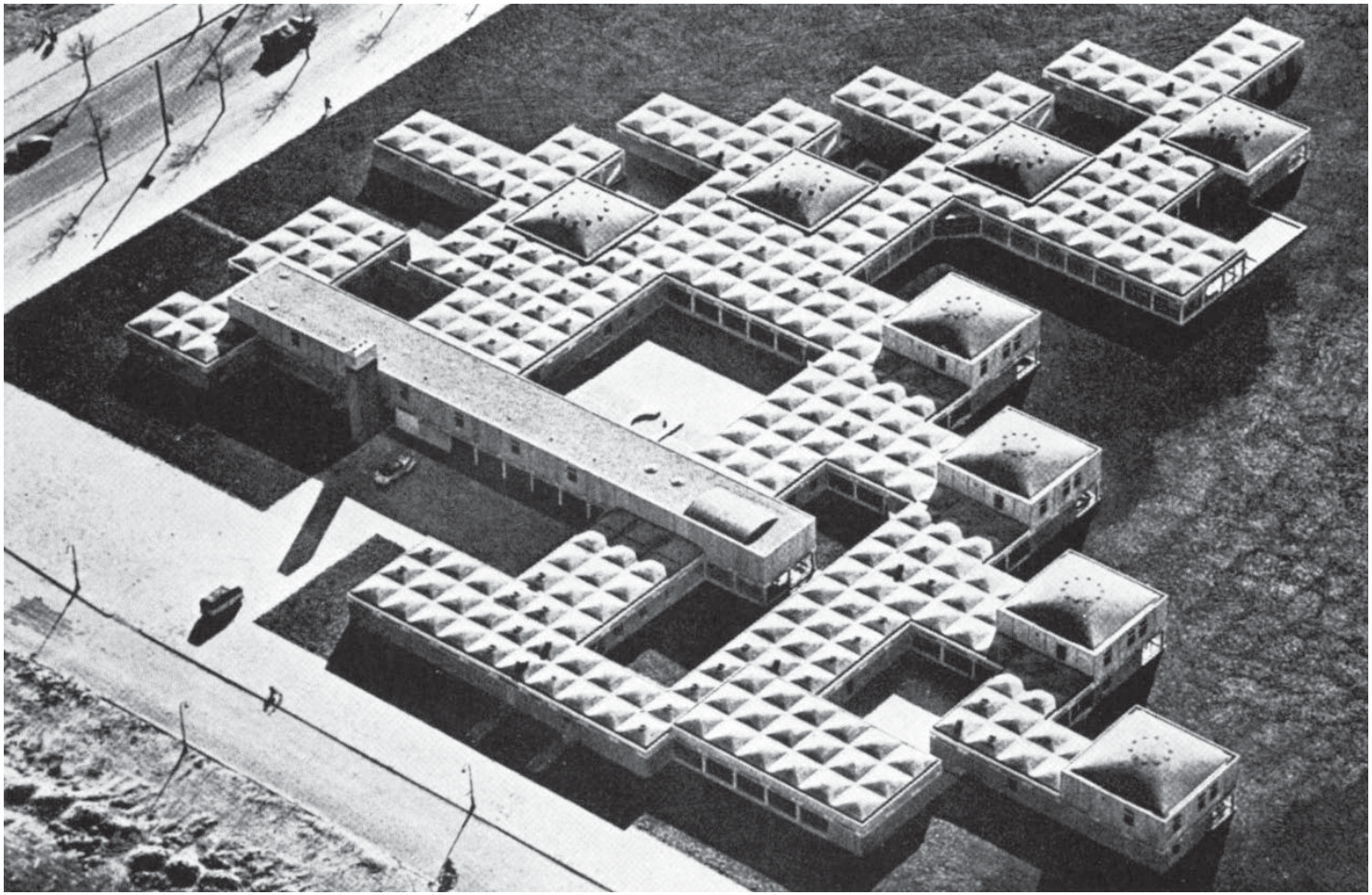

BART

9
central station
KWANTUM HALLEN
KWANTUM
KWANTUM HALLEN
KWANTUM BEHANG
KWANTUM HALLEN
785

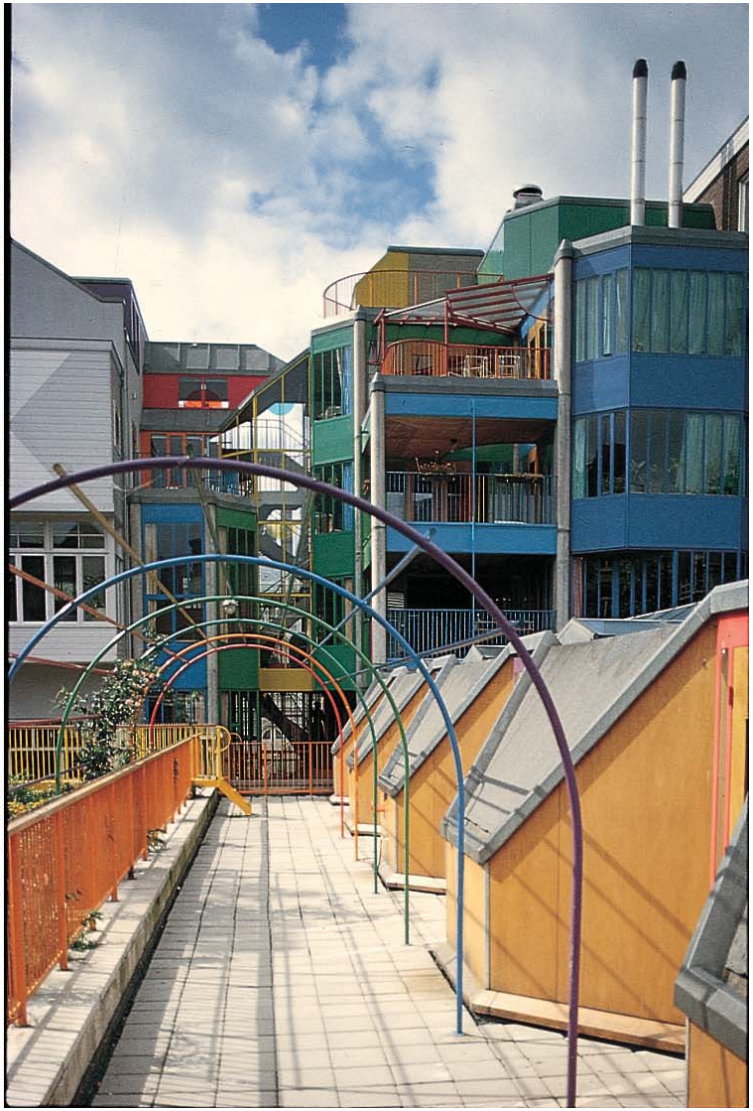

ESTEC

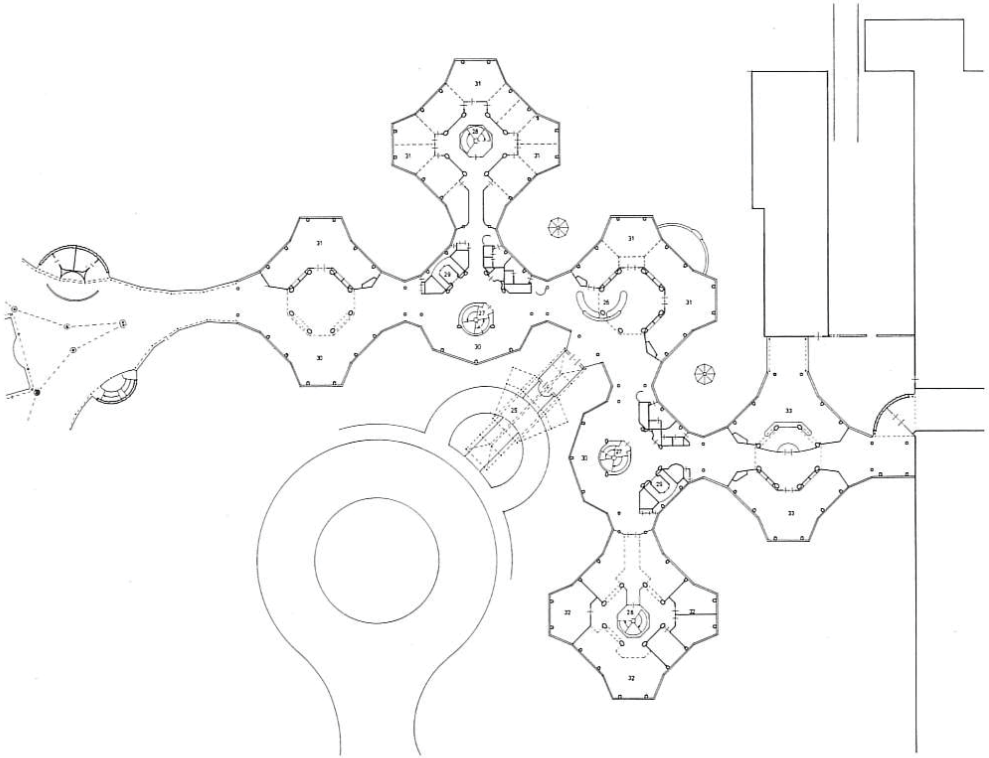

Ingang en receptie

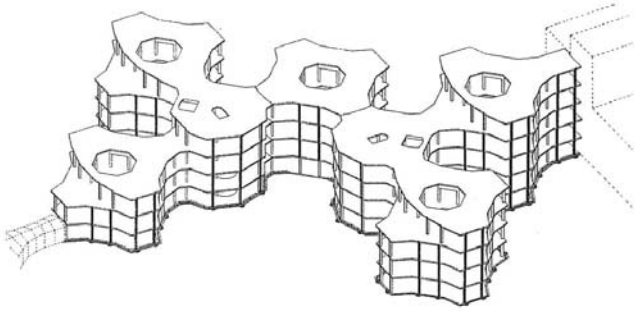

TRIPOLIS

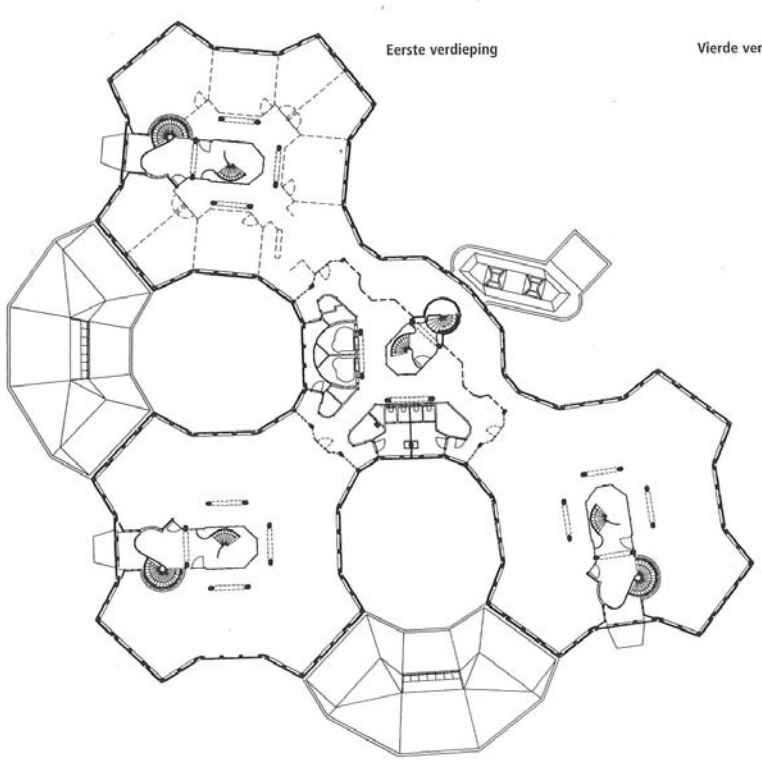

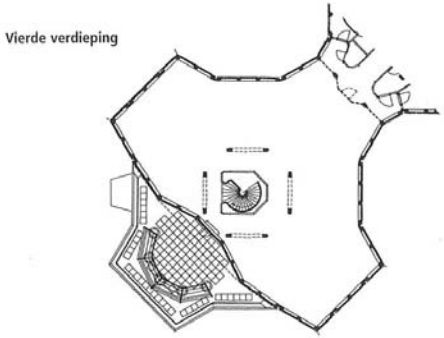

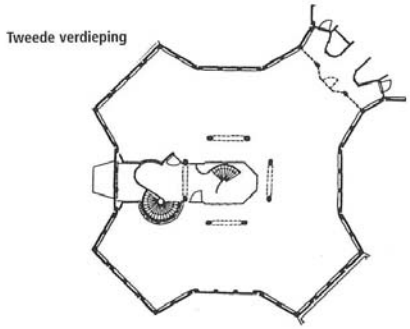

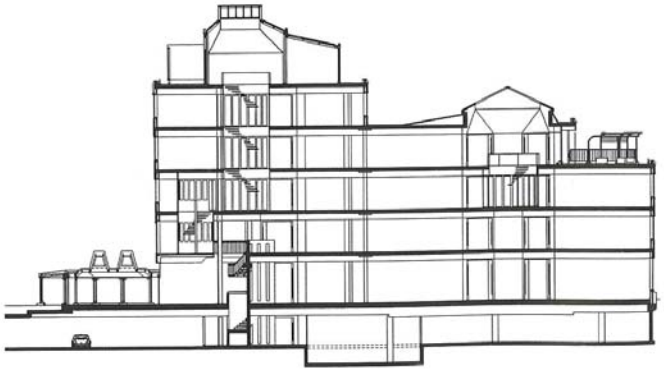

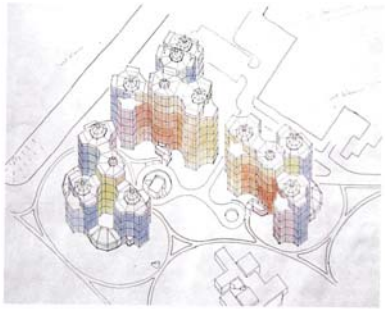

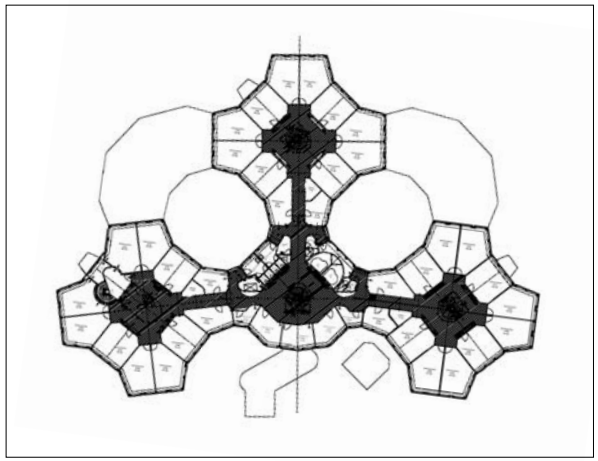

oorspronkelijke plattegrond Tripolis

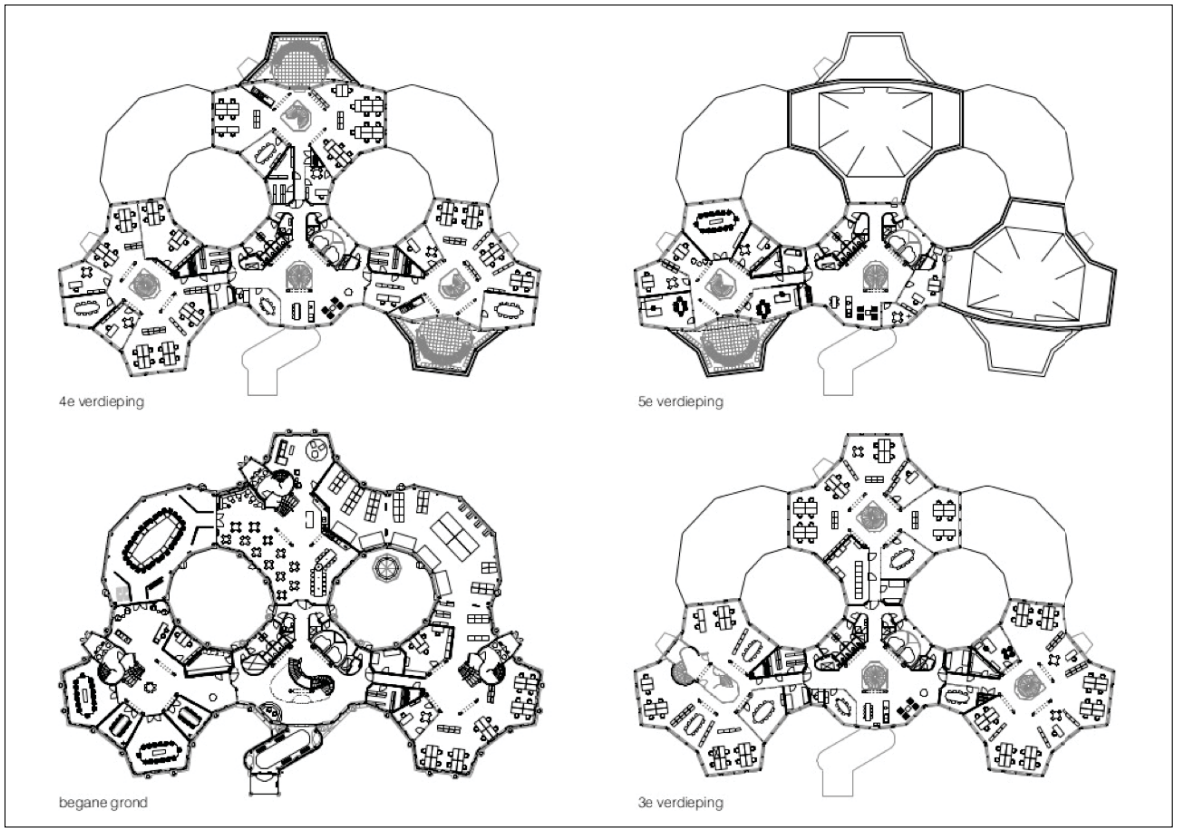

plattegronden Tripolis na verbouwing,
architect Moriko Kira

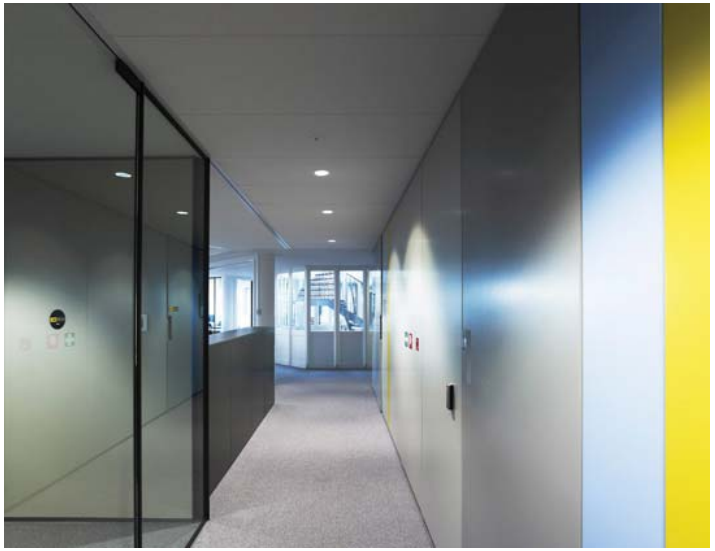

Referentie Tripolis

Aangepast conform algemene rekenkamer

Referentie Tripolis

Aangepast conform algemene rekenkamer

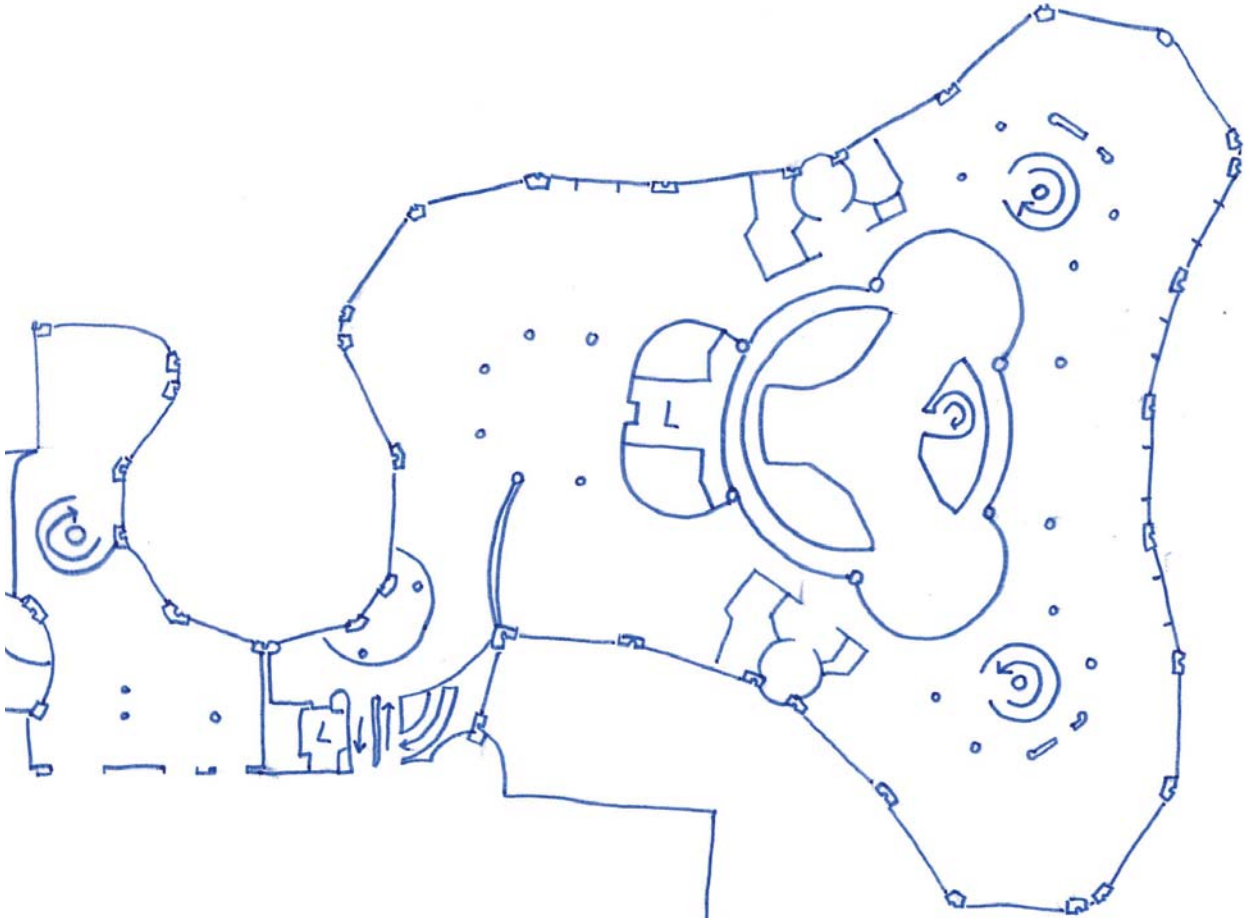

Schets ‘systeemwanden verwijderd’

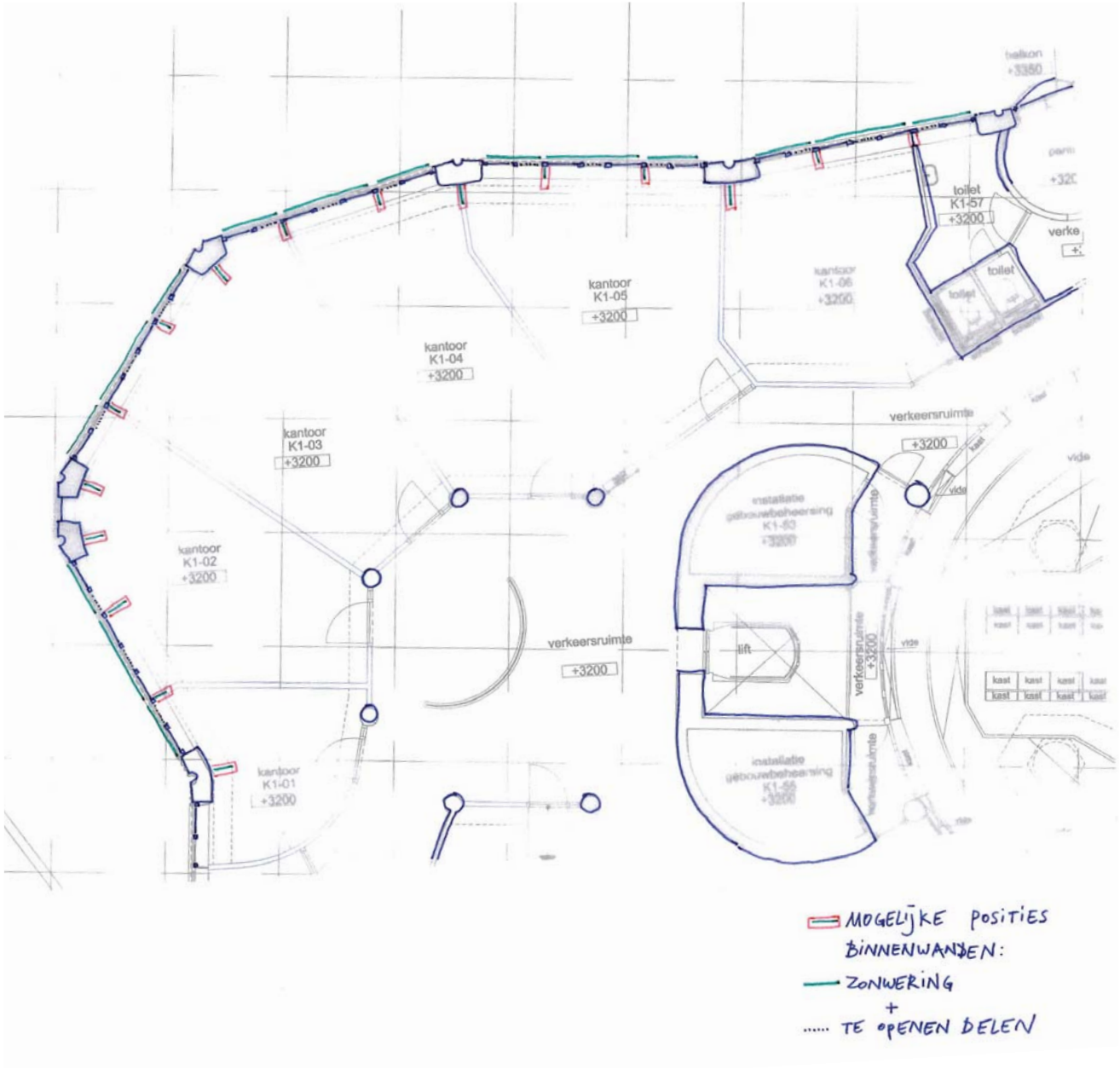
kantoor
K1-05
+3200
kantoor
K1-04
+3200
kantoor
K1-03
+3200
kantoor
K1-02
+3200
kantoor
K1-01
+3200
toilet
K1-57
+3200
toilet
toilet
verkeersruimte
+3200
verkeersruimte
+3200
lift
kast
MOGELIJKE POSITIES
BINNENWANDEN:
ZONWERING
+
..... TE OPENEN DELEN

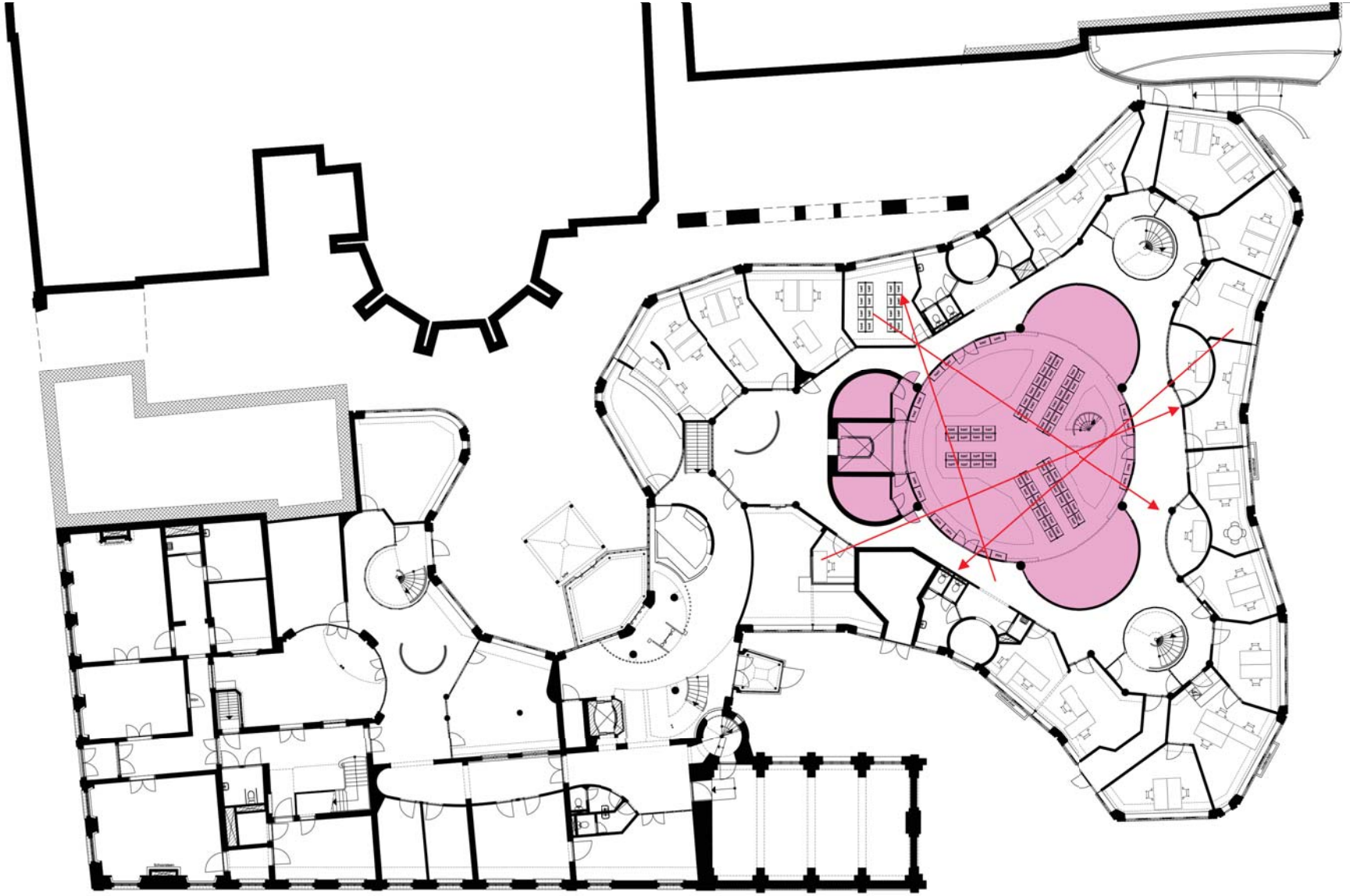

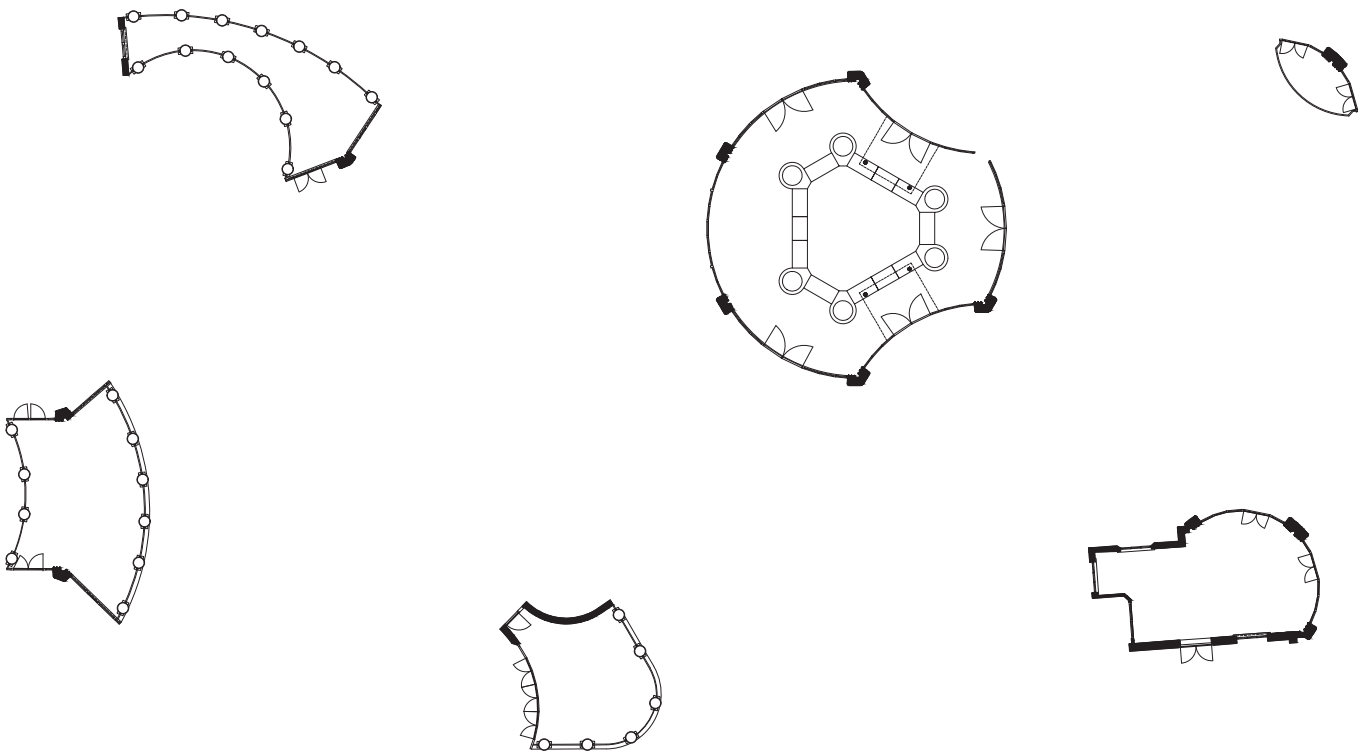

samenwerkingsplek, 6 communicatieplekken, 3 FWTE's

samenwerkingsplek, 6 communicatieplekken, 3 FWTE's

ontmoetingssplek, 4 communicatieplekken, 2 FWTE's

samenwerkingsplek, 4 communicatieplekken, 2 FWTE's

samenwerkingsplek, 8 communicatieplekken, 4 FWTE's

bureauwerkplekplek, 2 plekken, 2 FWTE's

samenwerkingsplek, 2 communicatieplekken, 1 FWTE's

ruimte voor persoonlijke opslag

nieuwe bouwkundige elementen

bestaande bouwkundige elementen

entreehal, ontvangsthal (voor beveiliging)

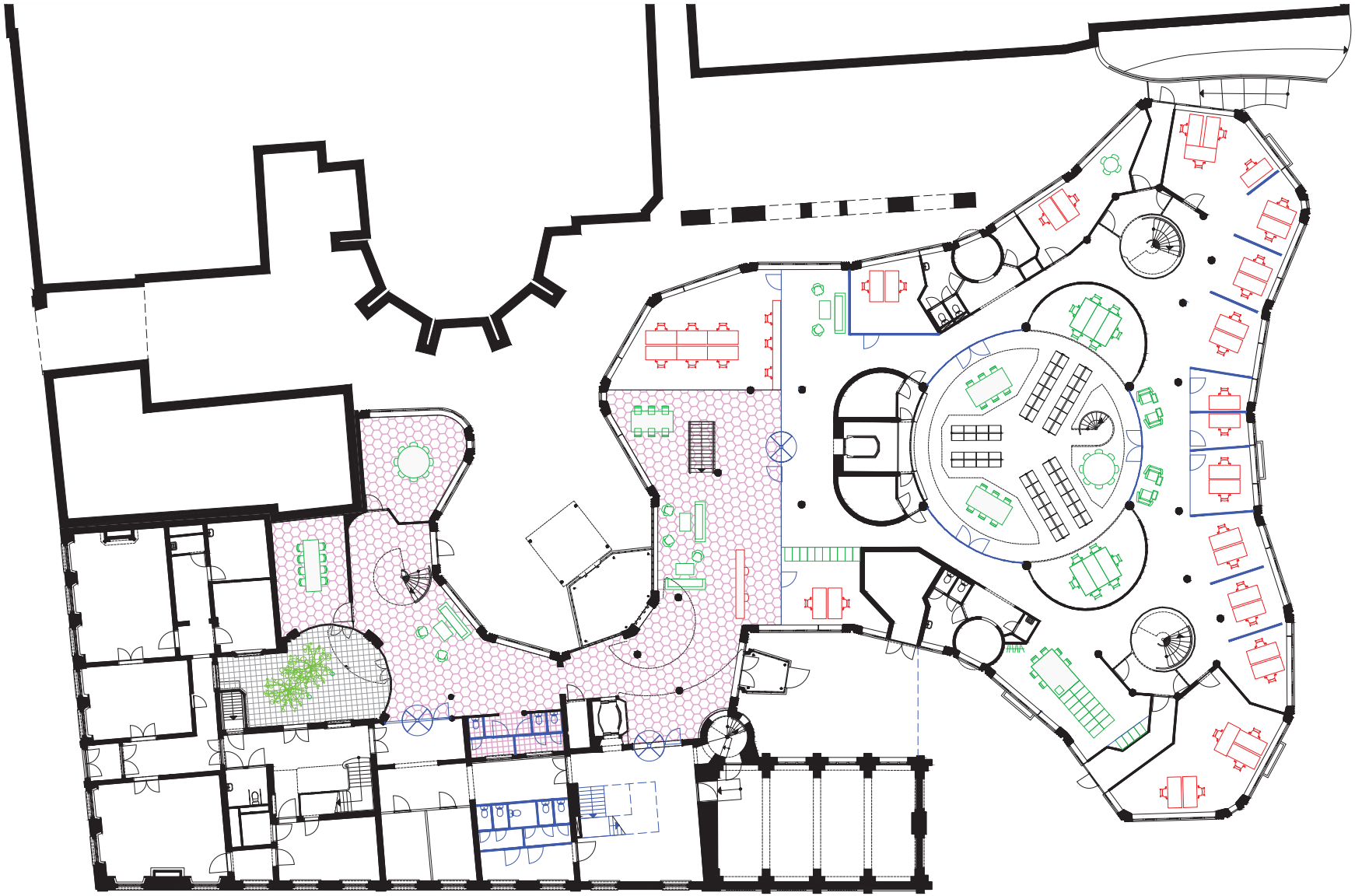

communicatieplek	46
bureauwerkplek open	*18*
bureauwerkplek gesloten	*19*
totaal bureauwerkplek	37
totaal FWTE	60

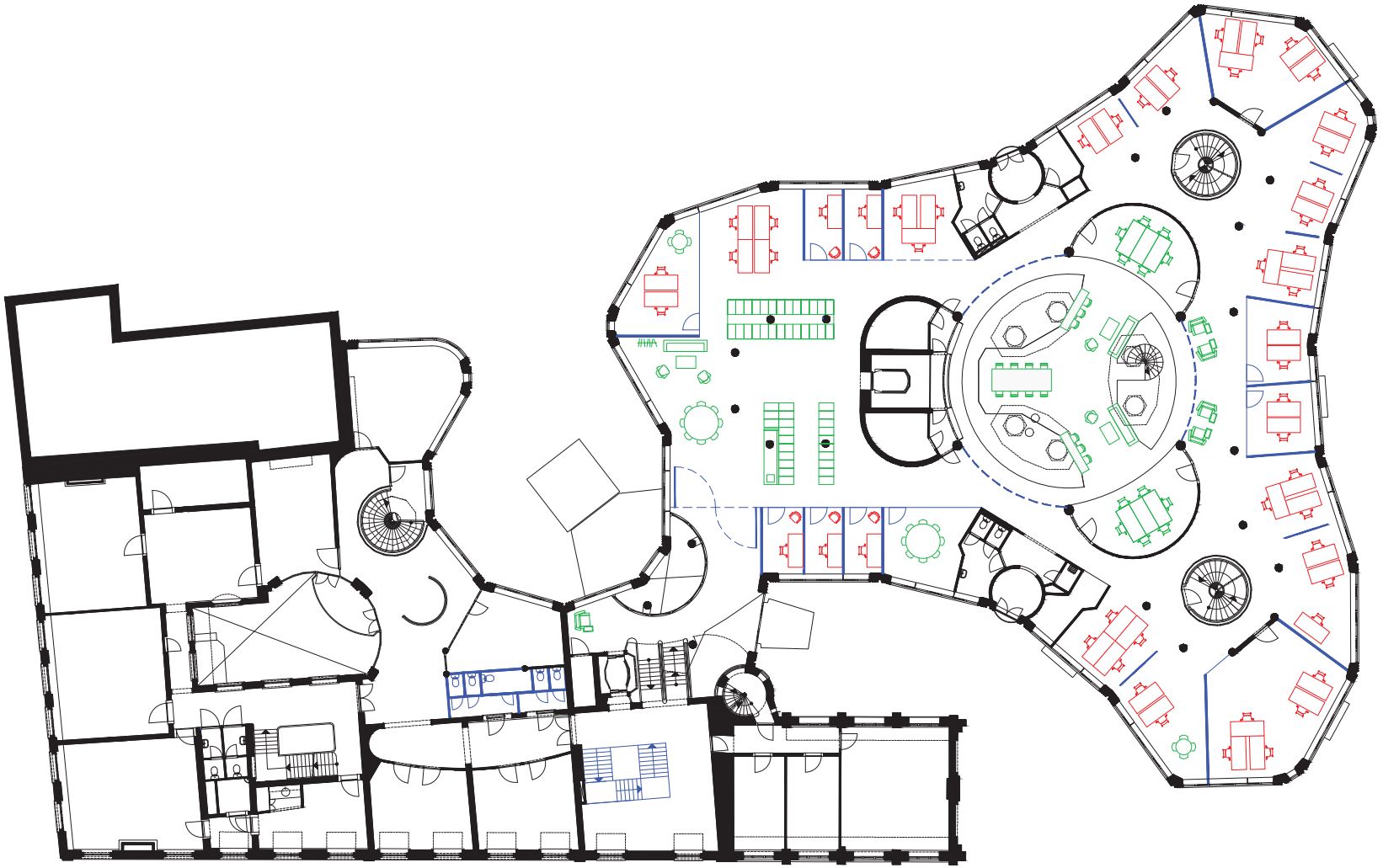

communicatieplek	60
bureauwerkplek open	*30*
bureauwerkplek gesloten	*21*
totaal bureauwerkplek	51
totaal FWTE	81

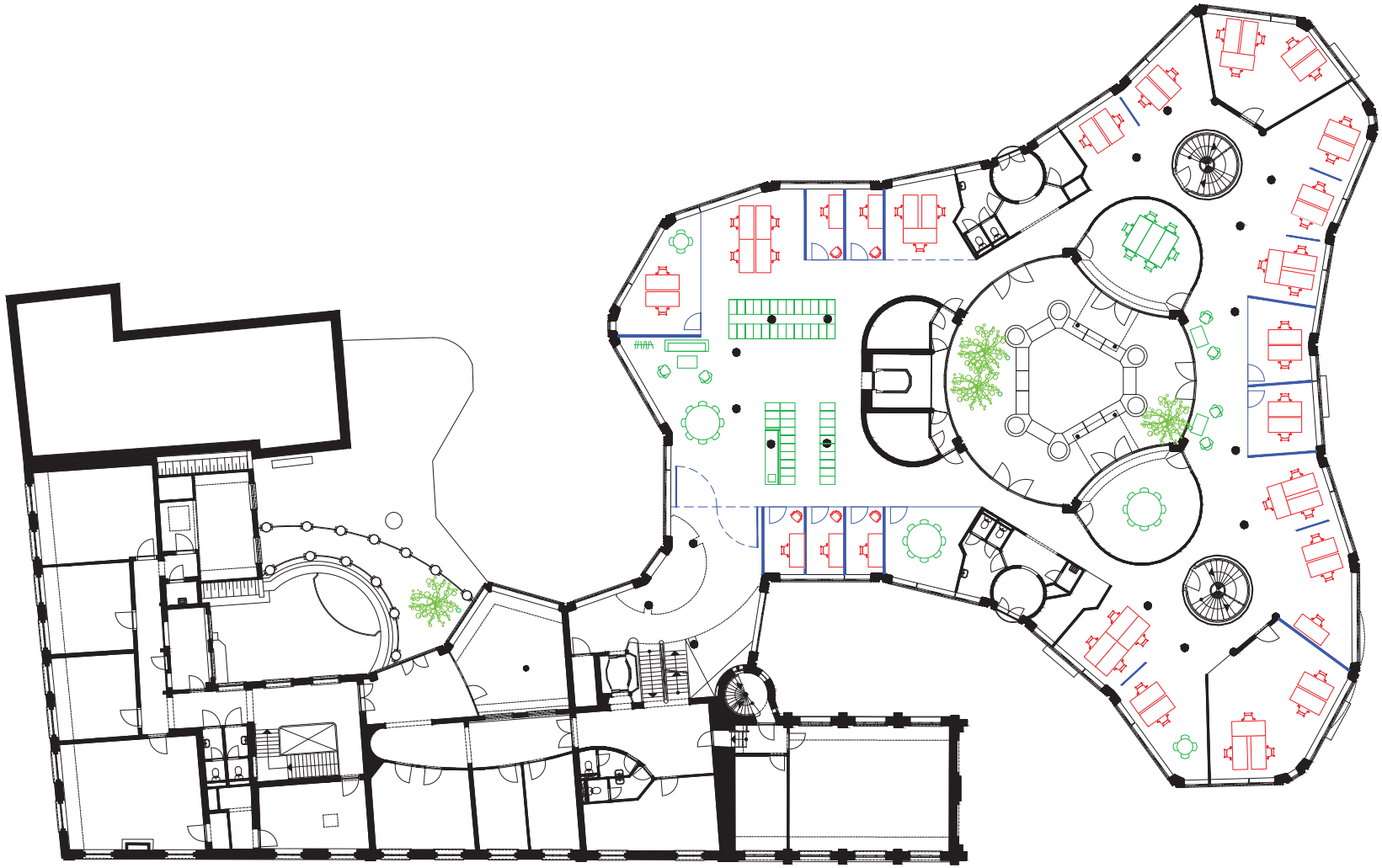

communicatieplek	42
bureauwerkplek open	*30*
bureauwerkplek gesloten	*21*
totaal bureauwerkplek	51
totaal FWTE	72

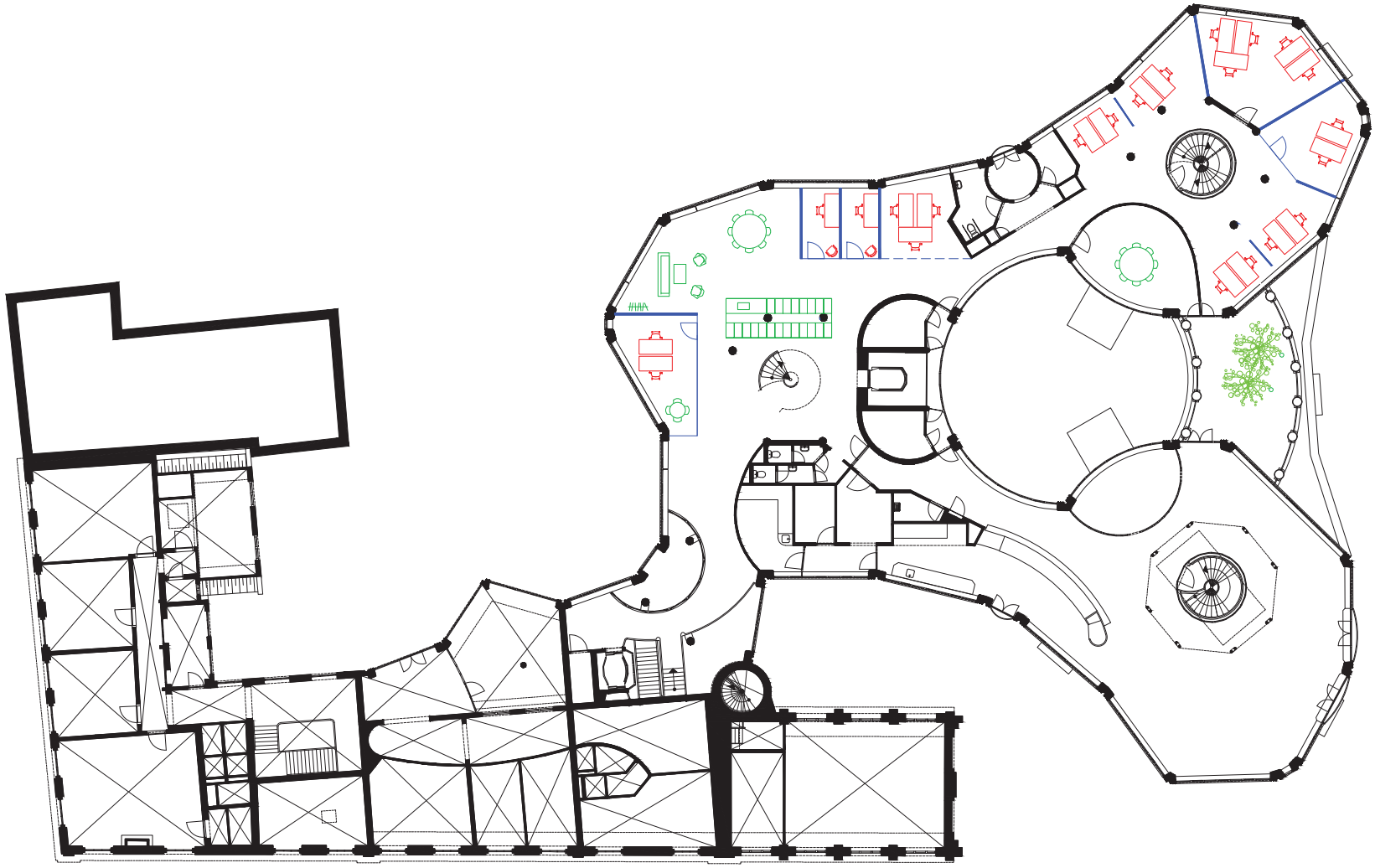

communicatieplek	20
bureauwerkplek open	*11*
bureauwerkplek gesloten	*11*
totaal bureauwerkplek	22
totaal FWTE	32

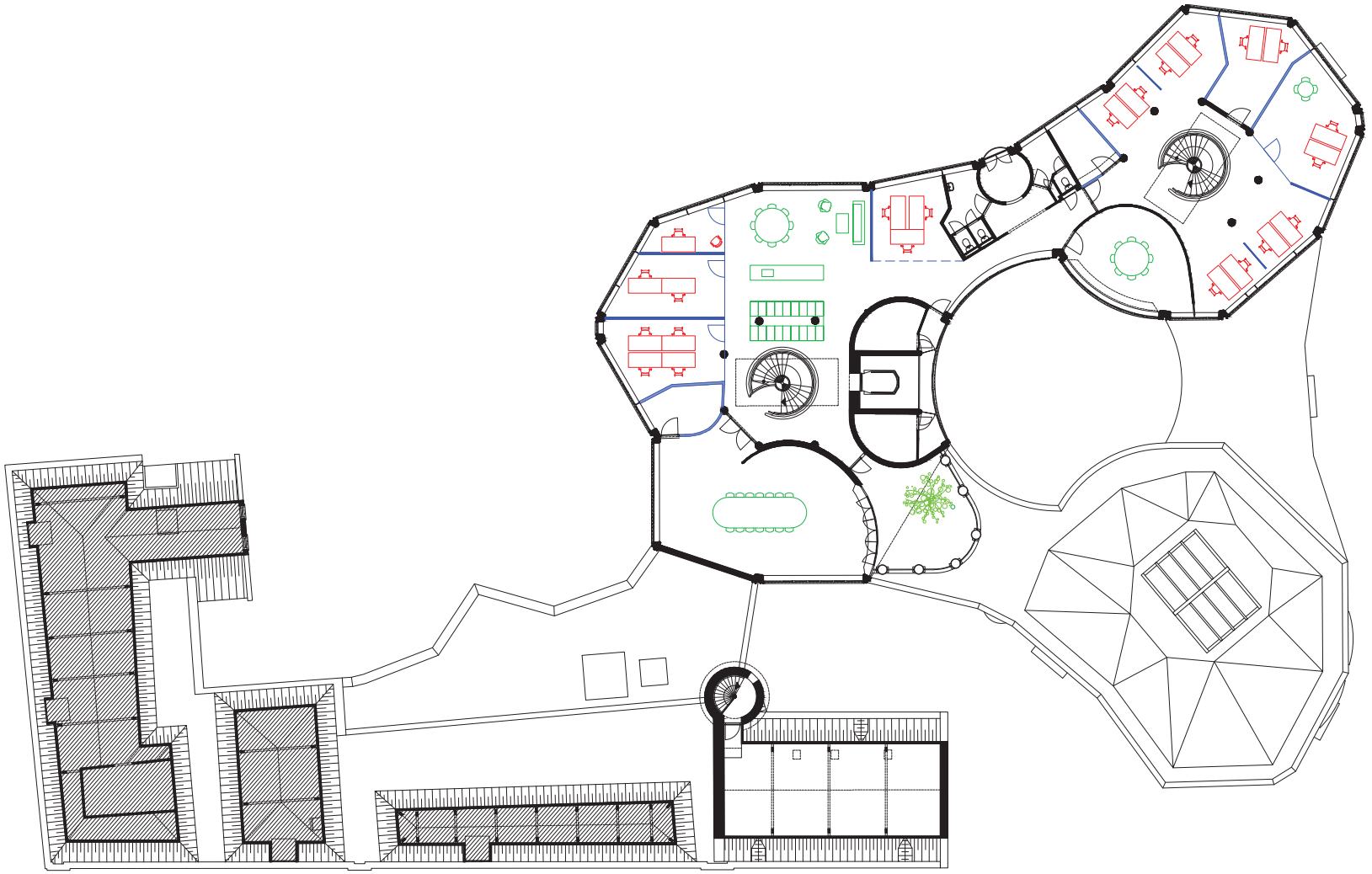

communicatieplek	20
bureauwerkplek open	*11*
bureauwerkplek gesloten	*11*
totaal bureauwerkplek	22
totaal FWTE	32

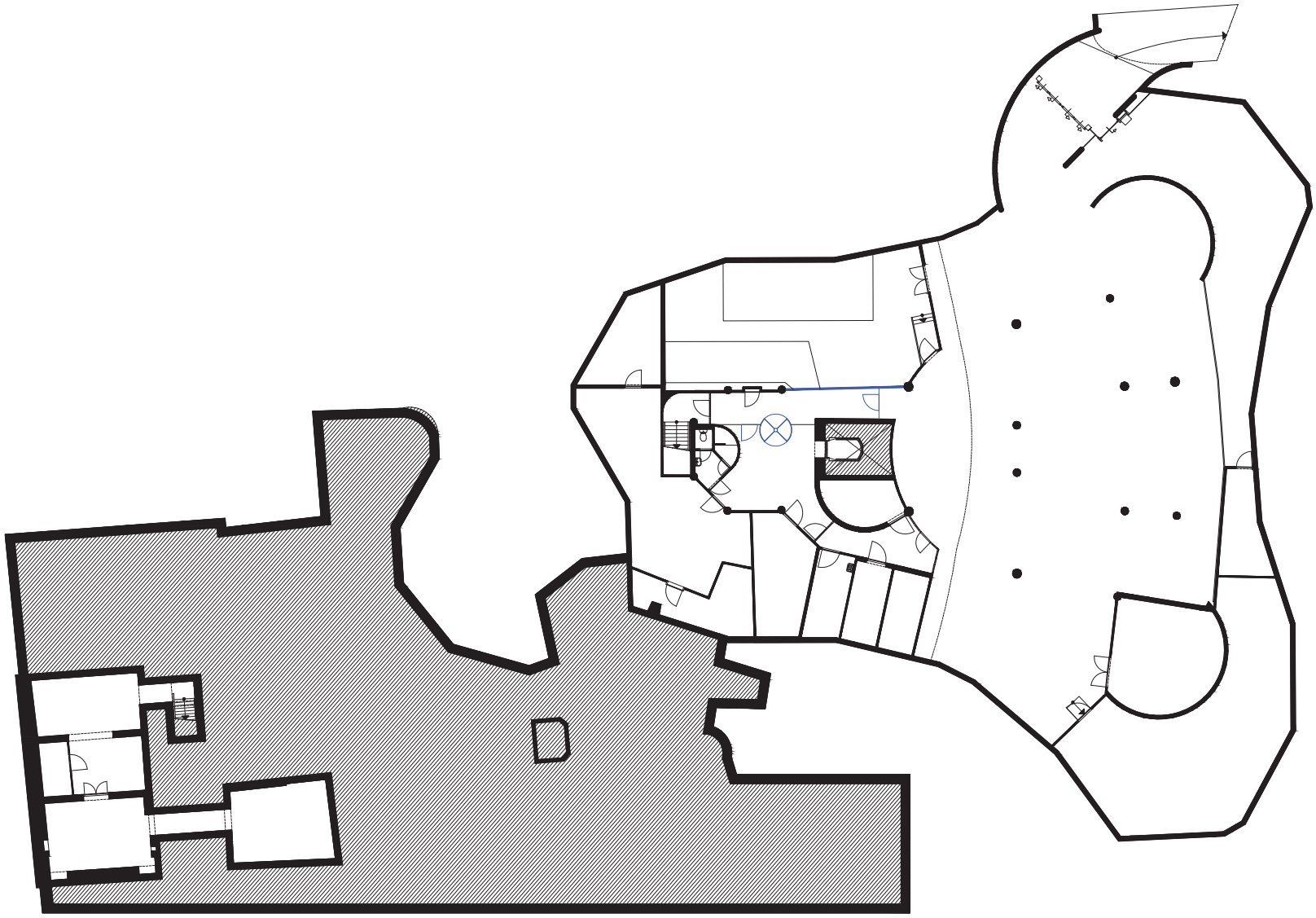

AANTALLEN

	BG.	1e	2e	3e	4e	totaal	FWR-mix	
communicatieplek	46	60	42	20	20	**188**	25%	61 (66 plekken overschot = 33 FWTE's)
bureauwerkplek open	*18*	*30*	*30*	*11*	*11*	*100 (55%)*		
bureauwerkplek gesloten	*19*	*21*	*21*	*11*	*11*	*83 (45%)*		
totaal bureauwerkplek	37	51	51	22	22	**183**	75%	183
totaal FWTE	60	81	72	32	32	277		244 flex 0,9 = 271 fte's

ARCHIEF
INVENTARISATIE

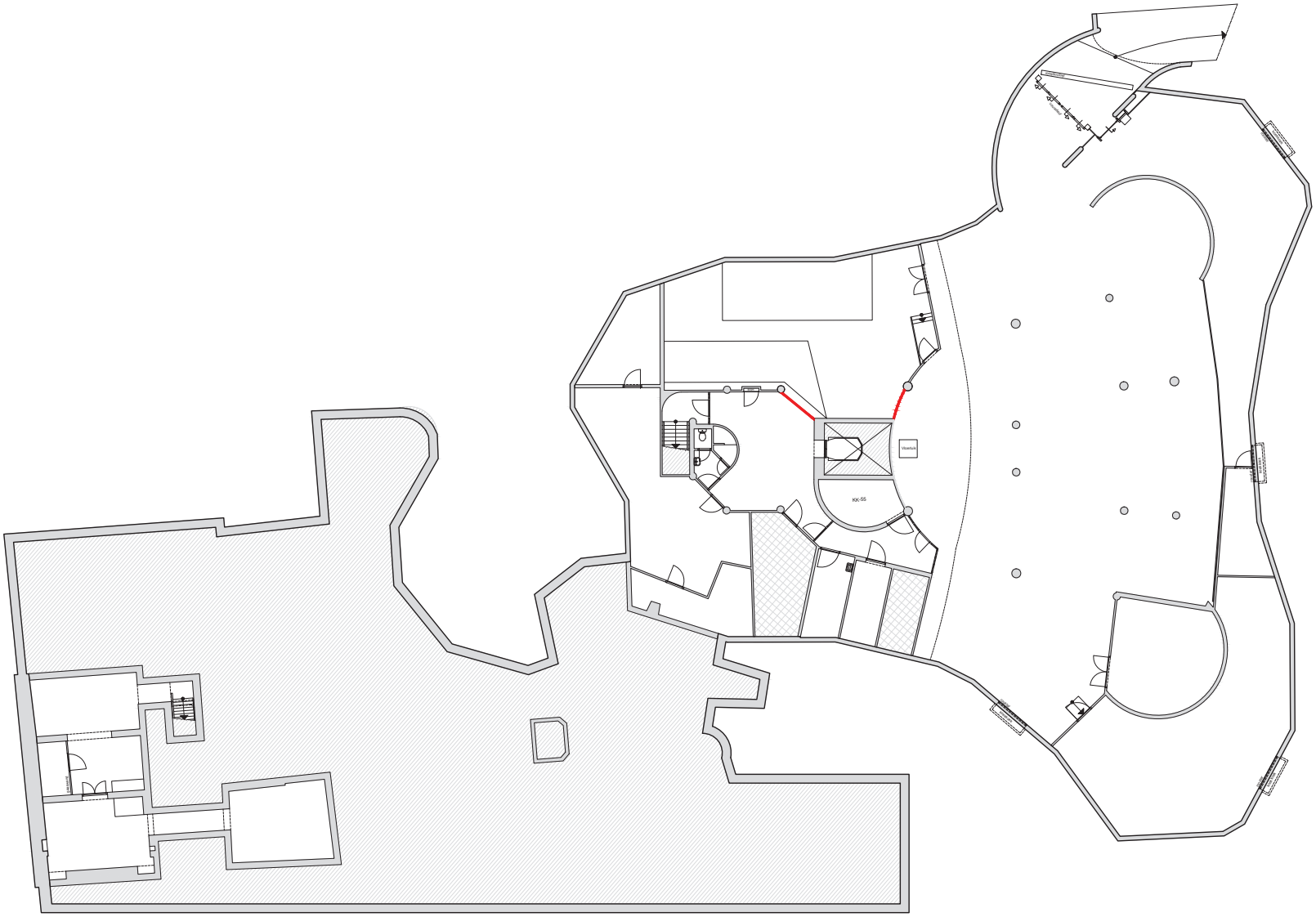
KK-55

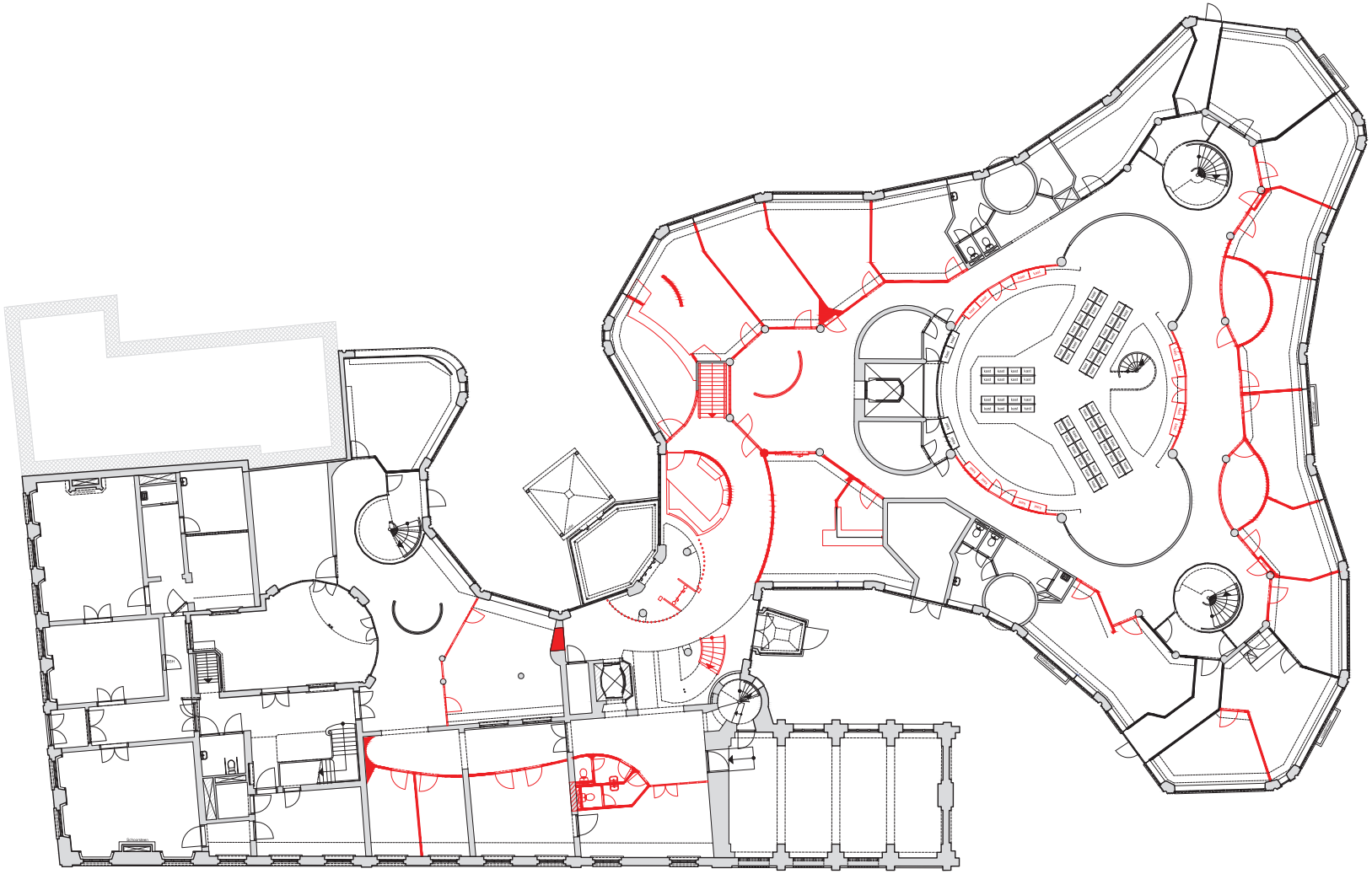

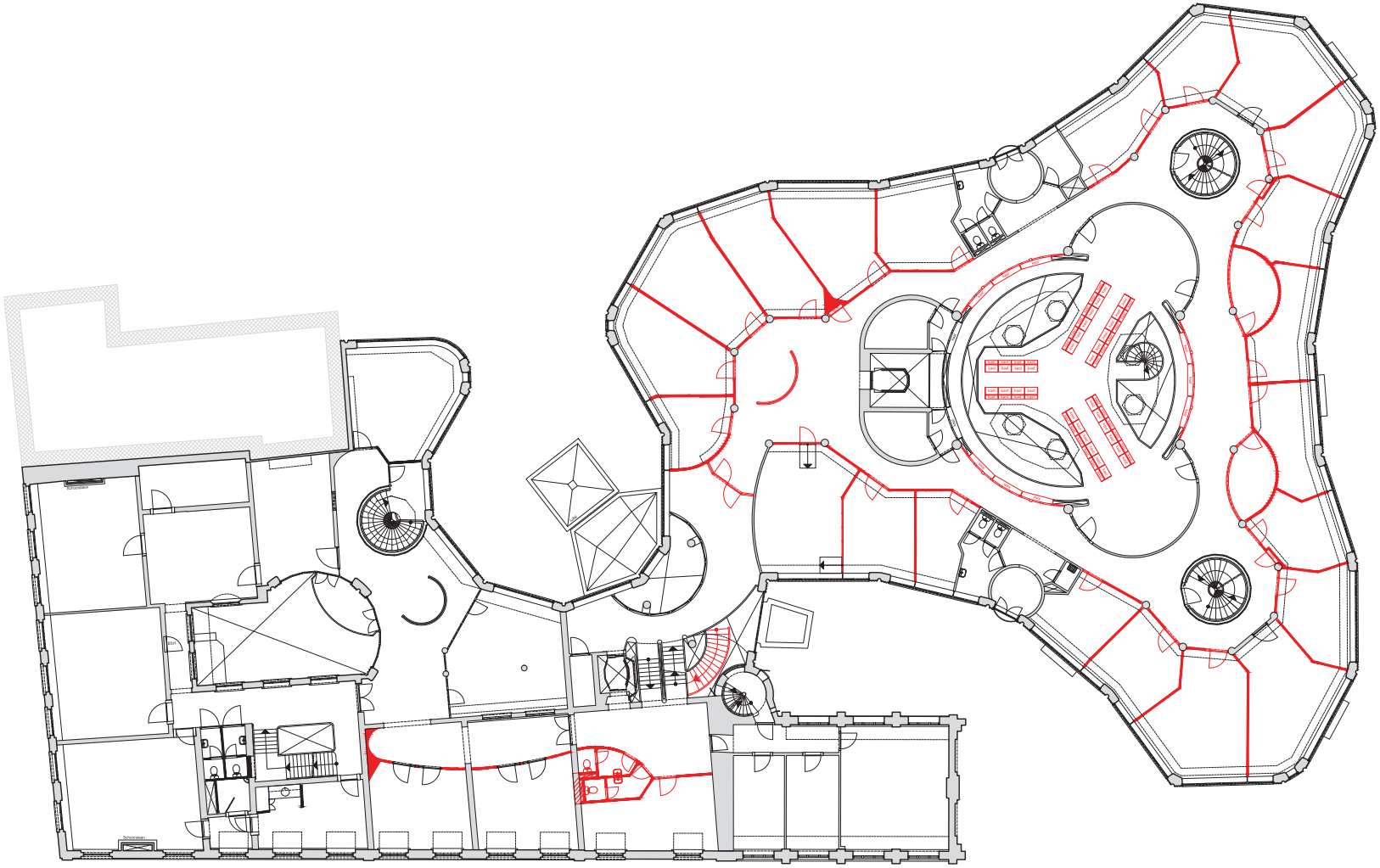

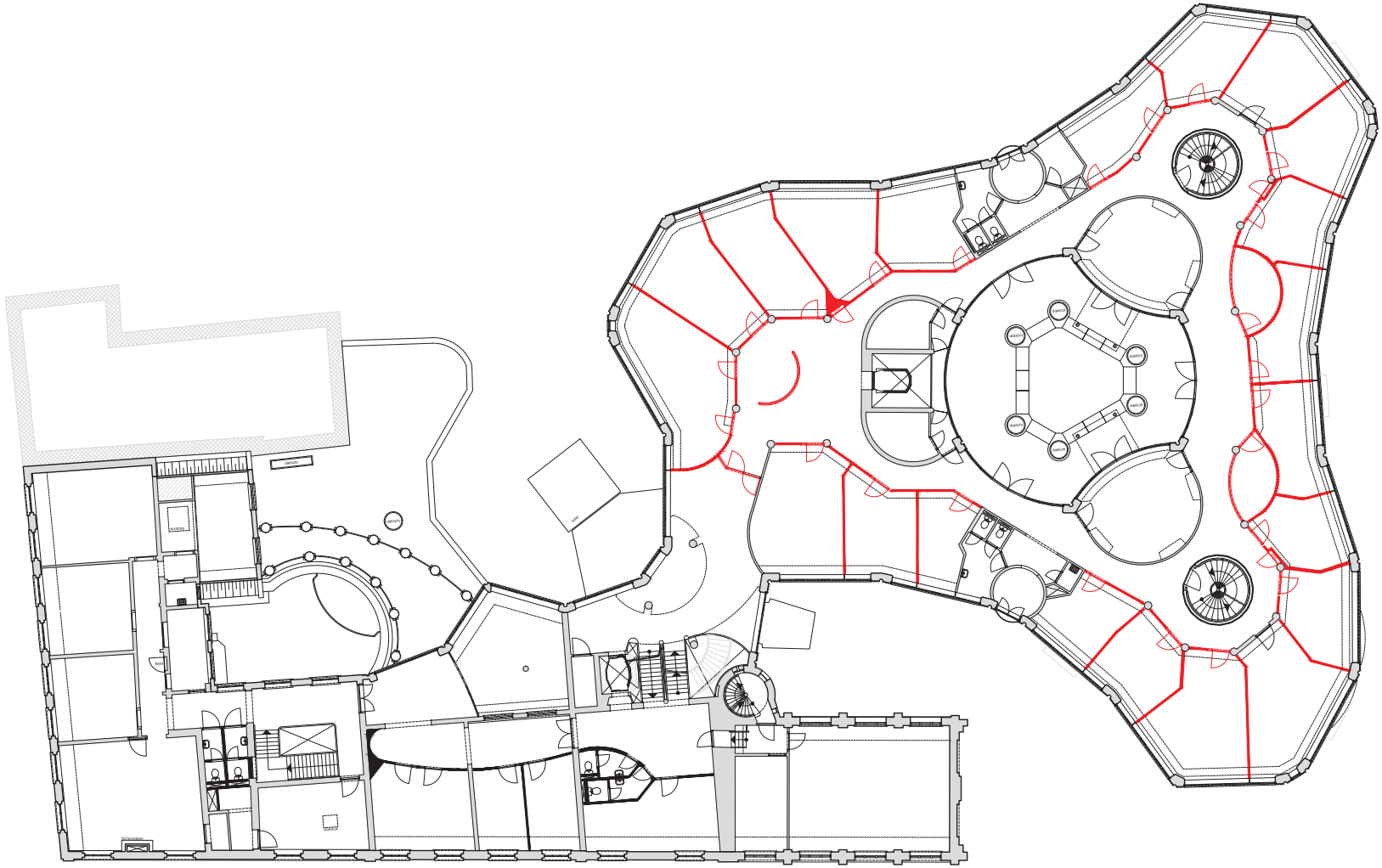

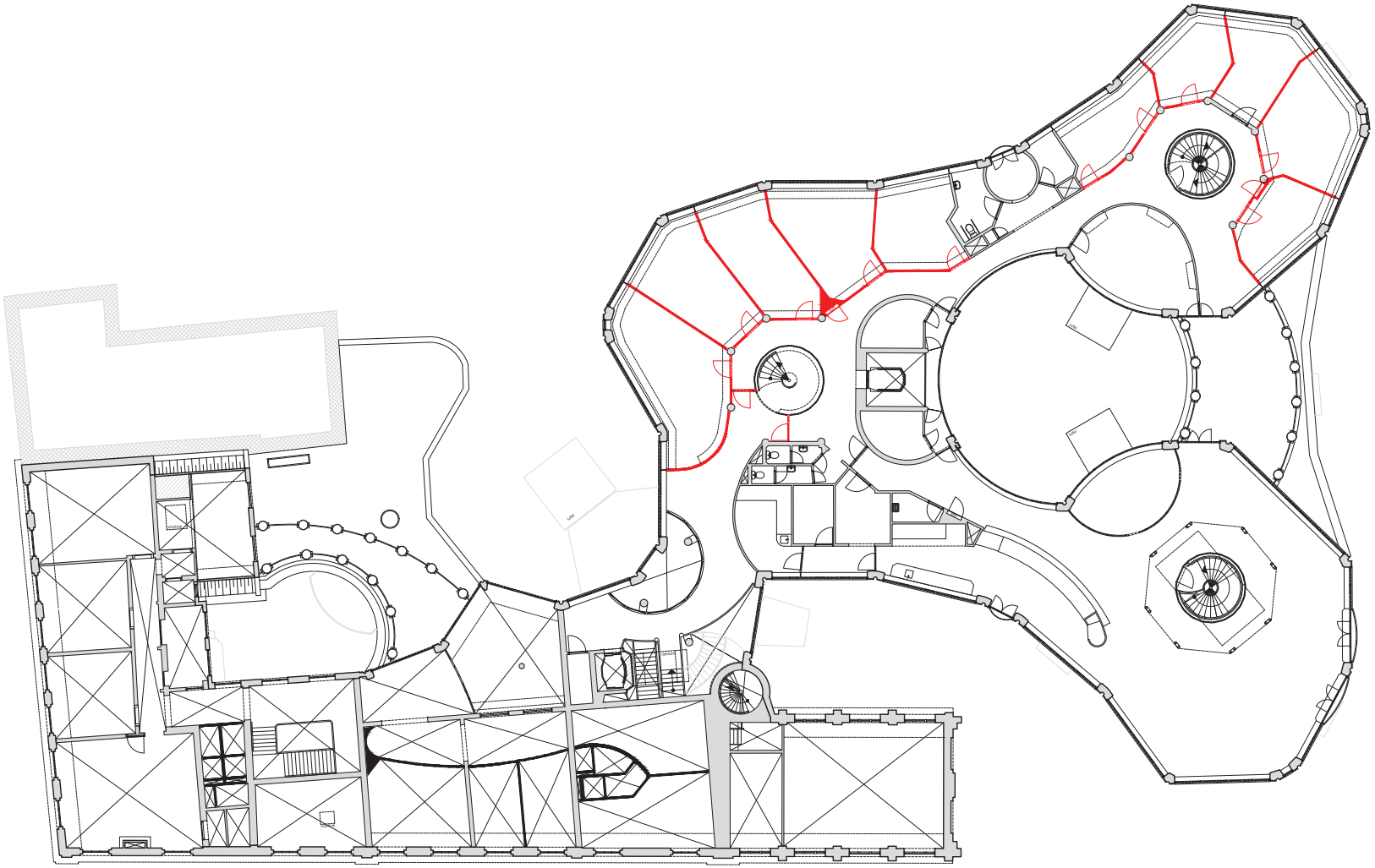

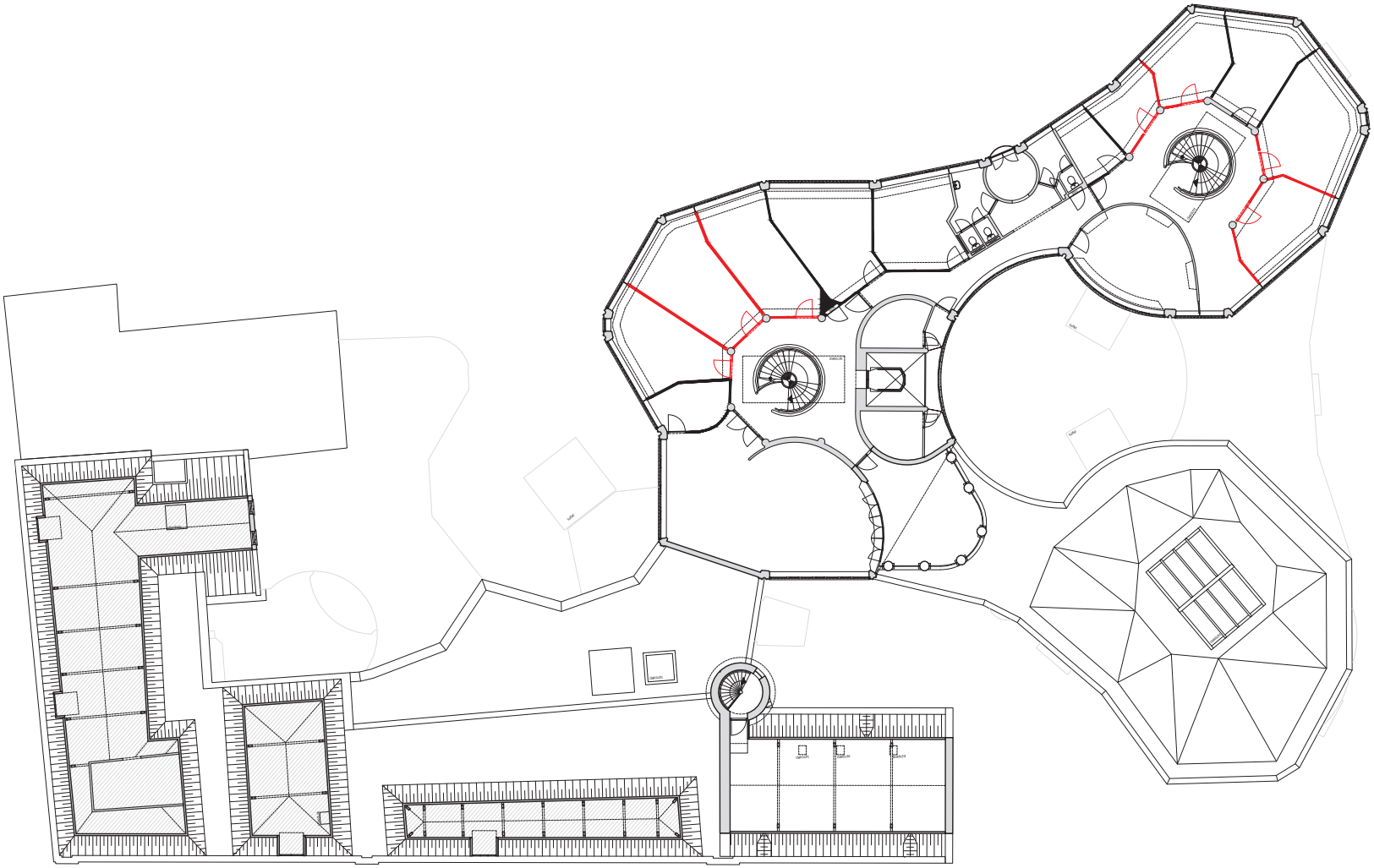

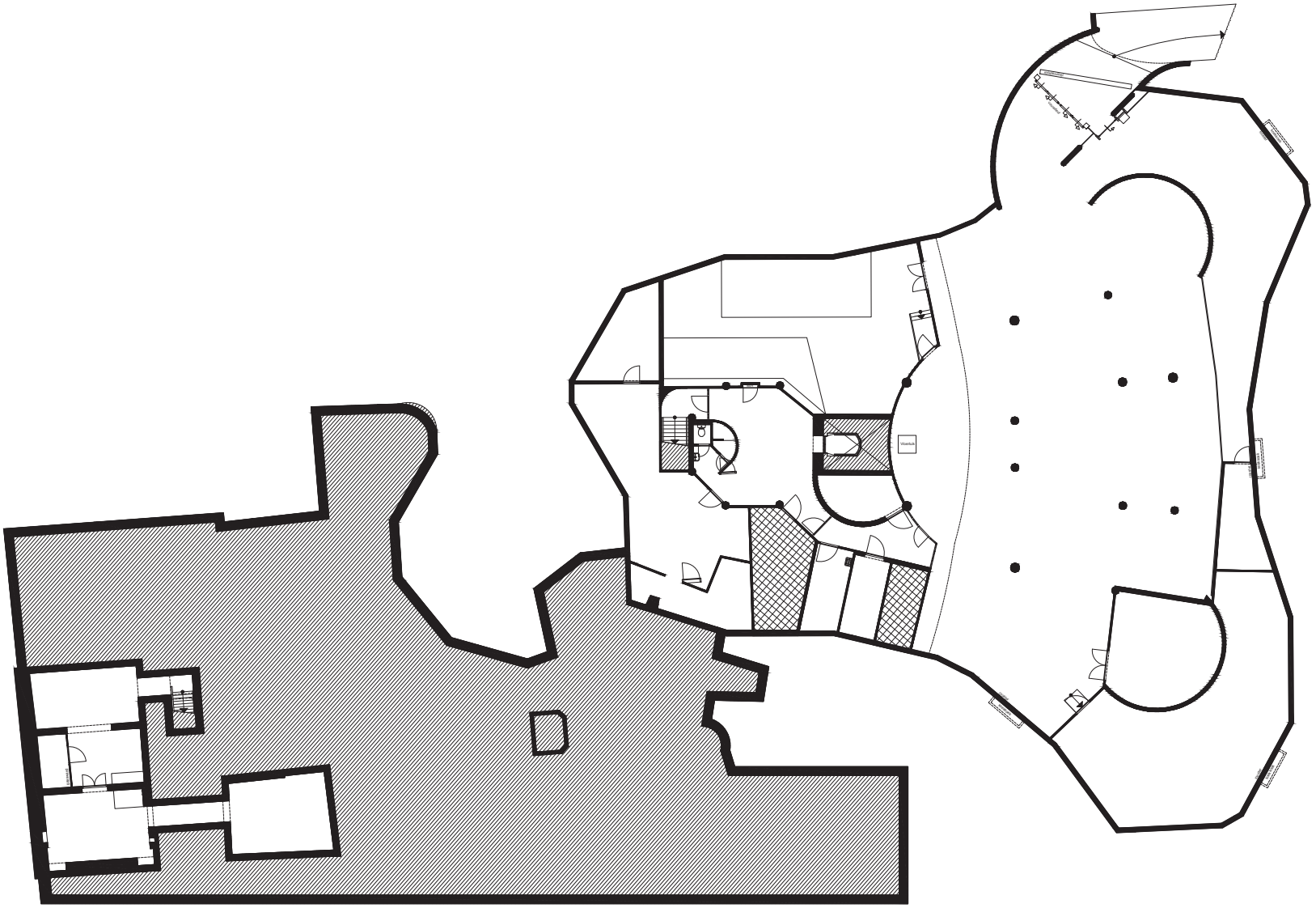

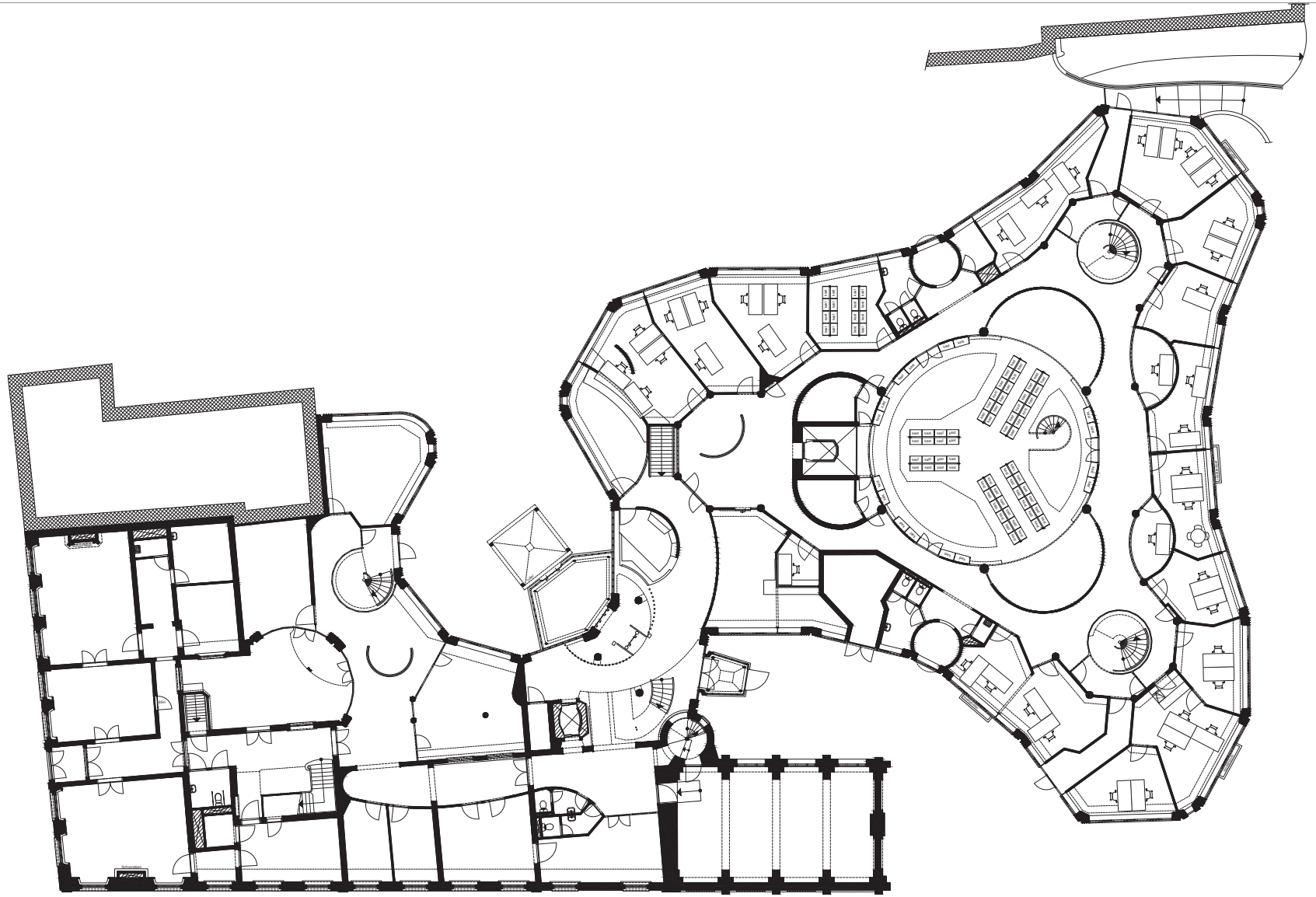

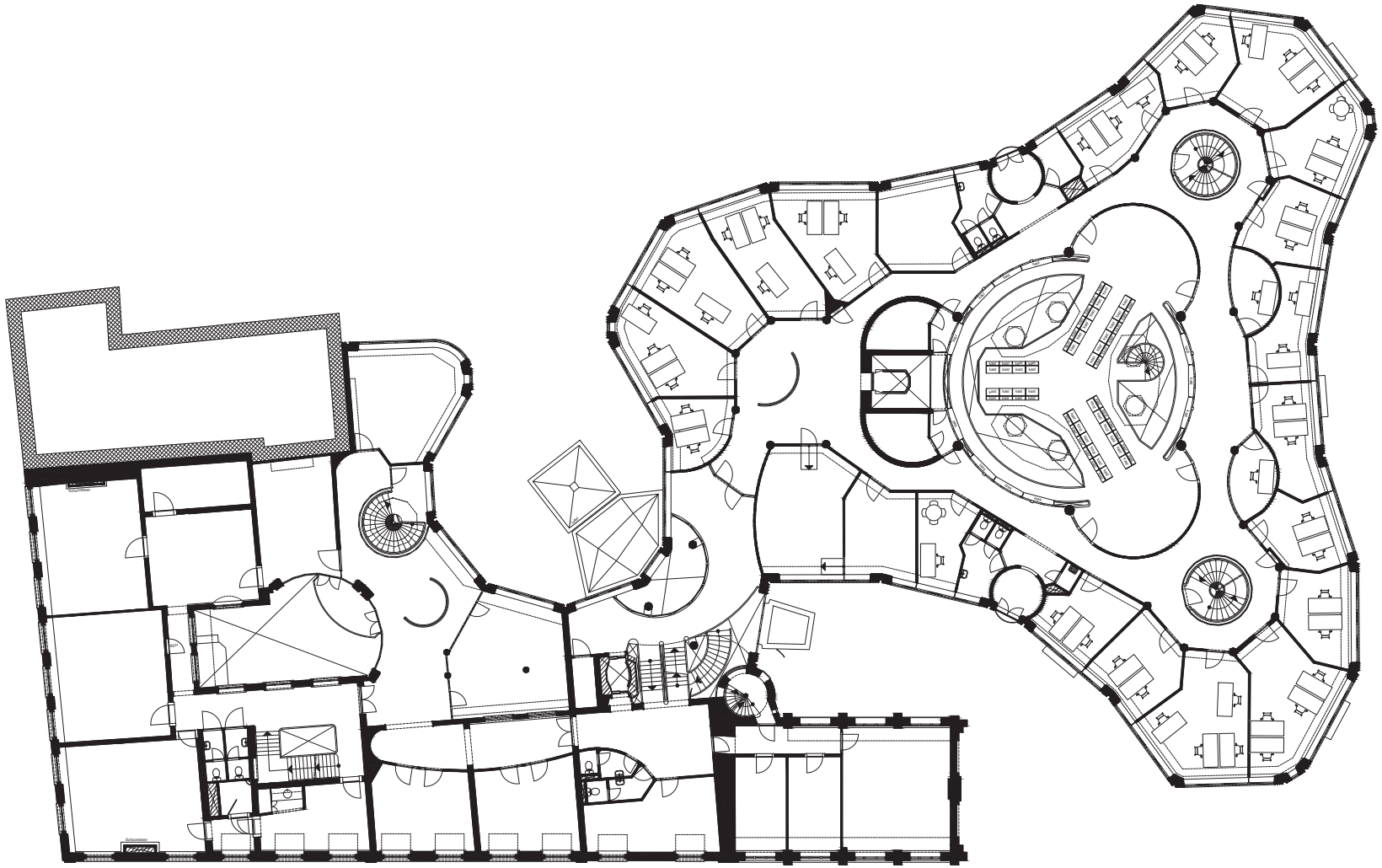

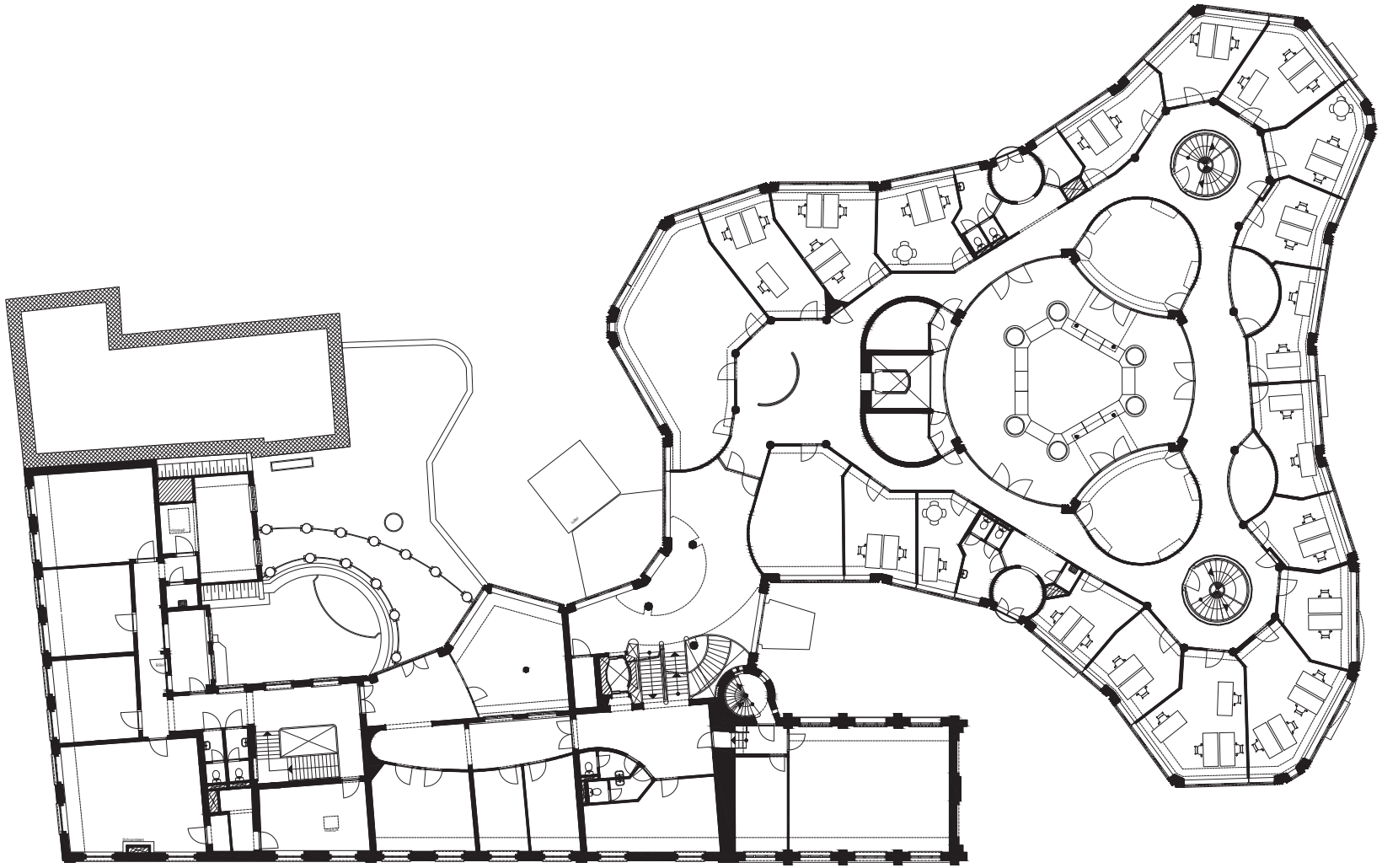

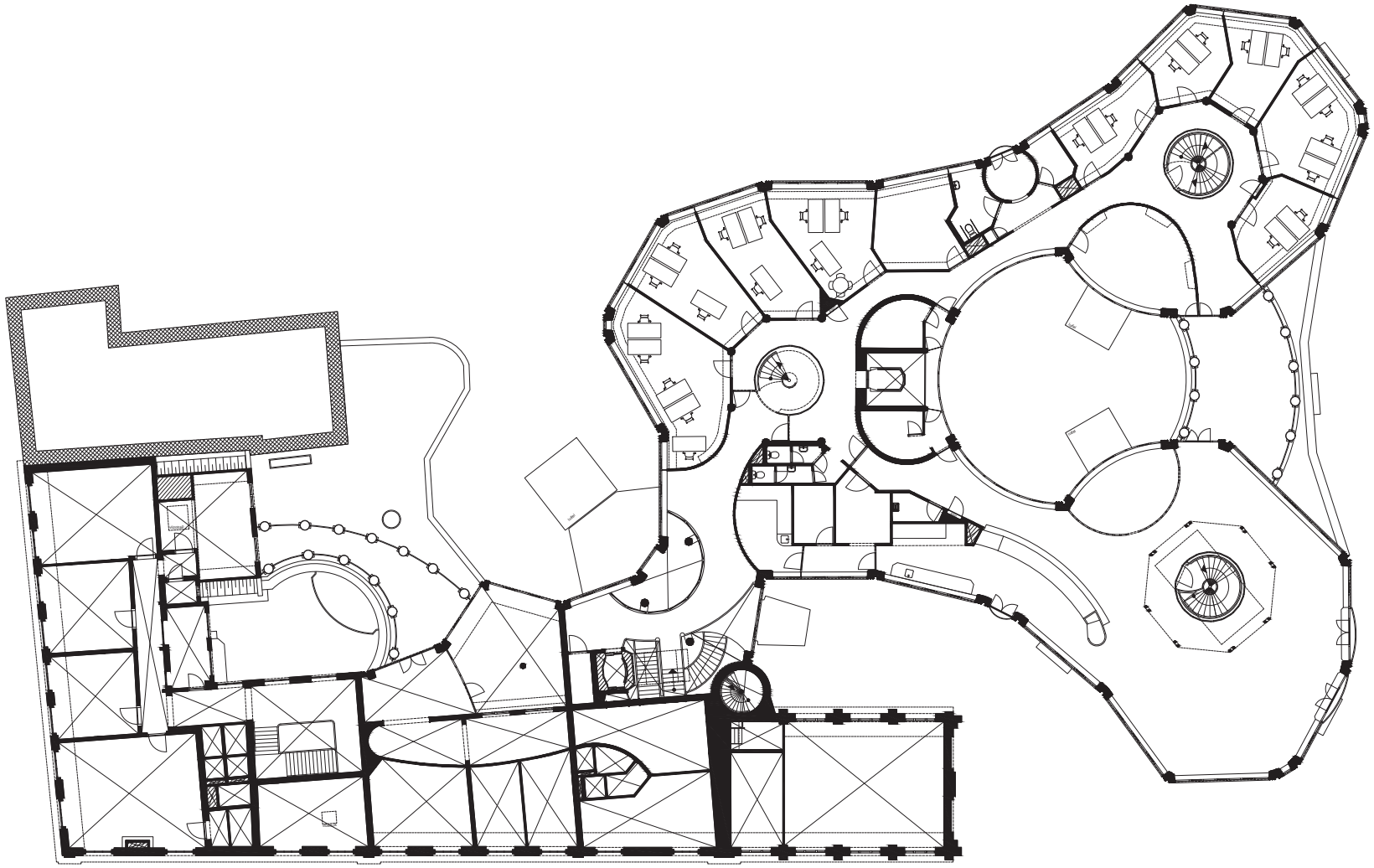

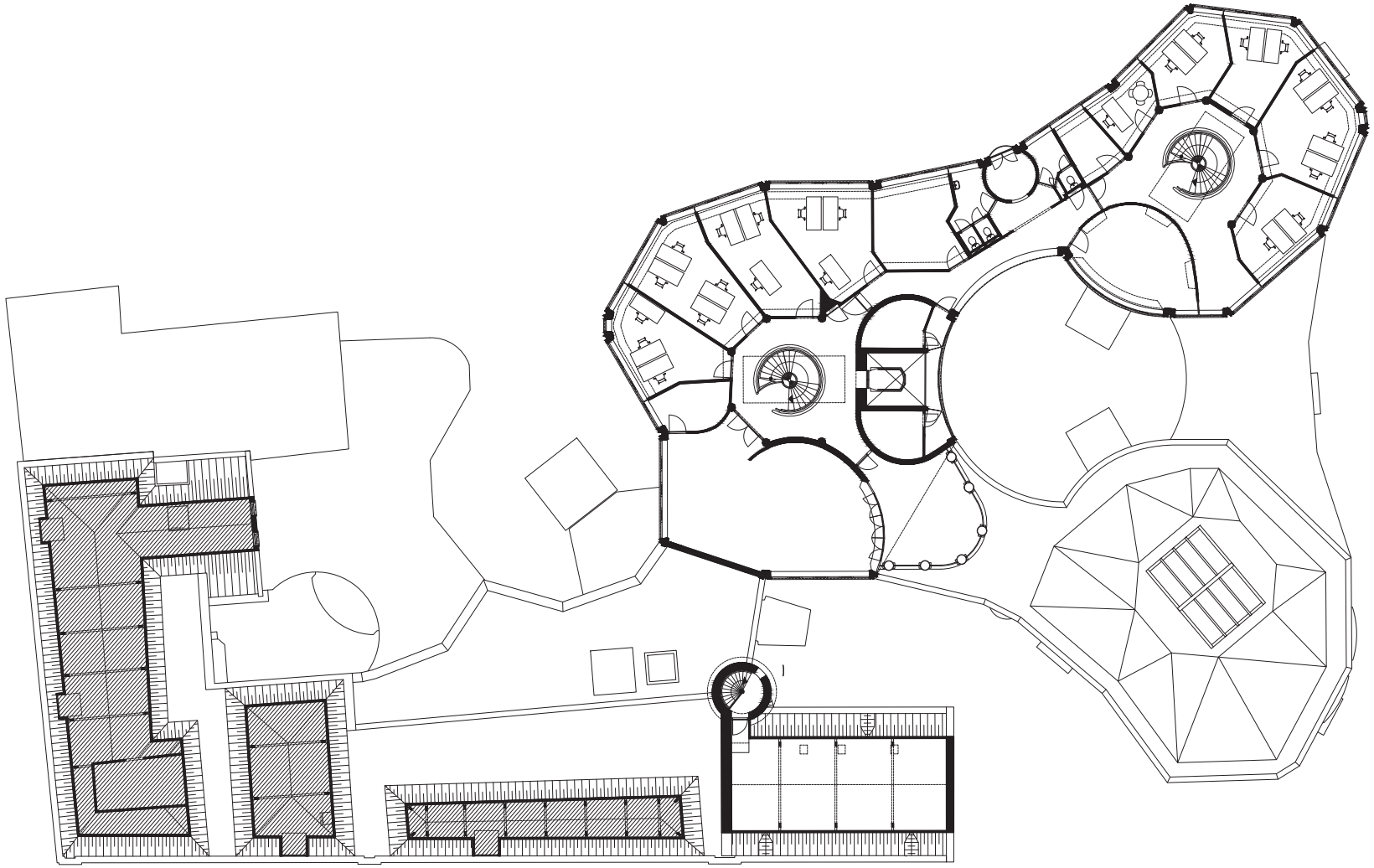

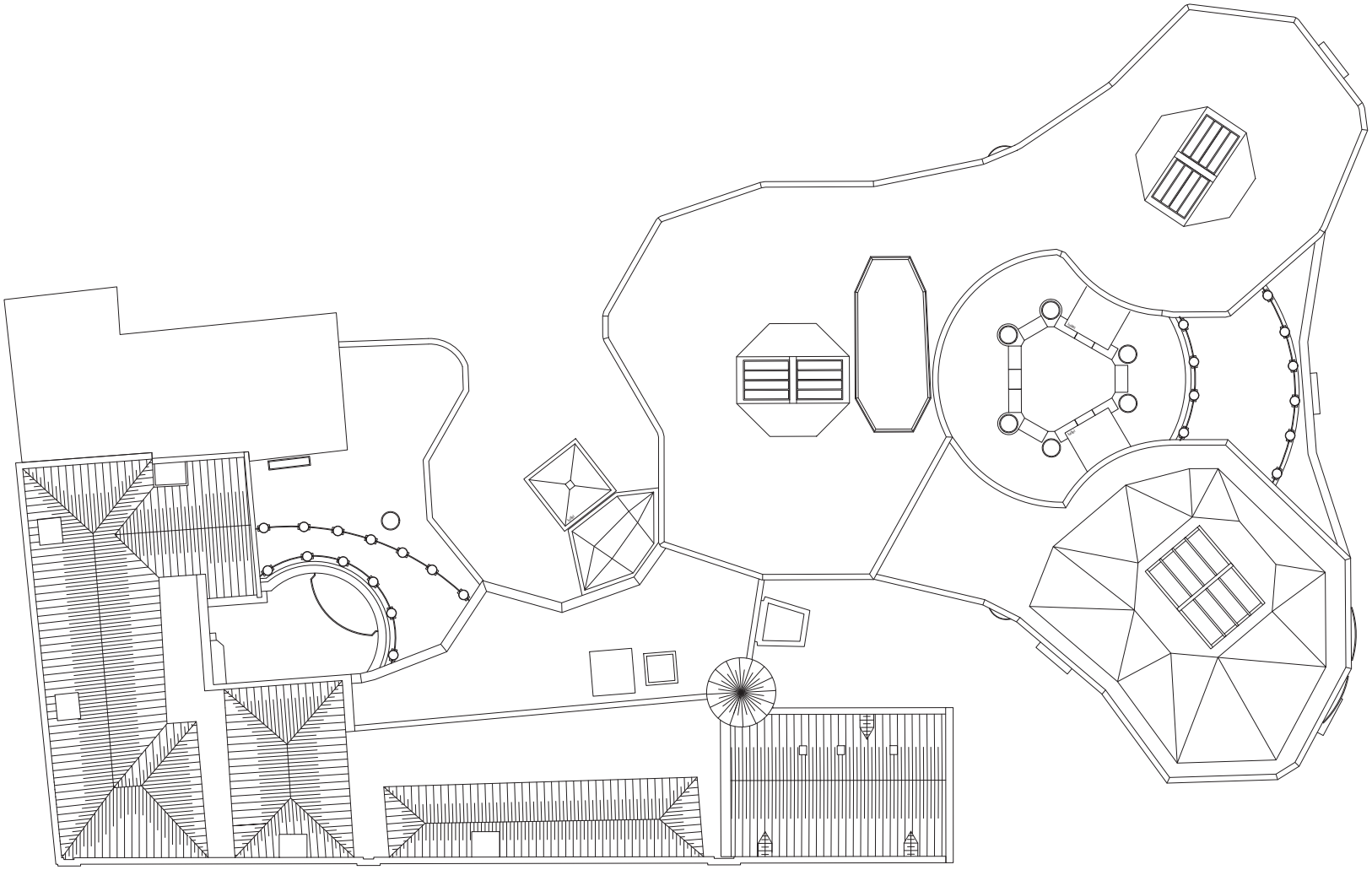

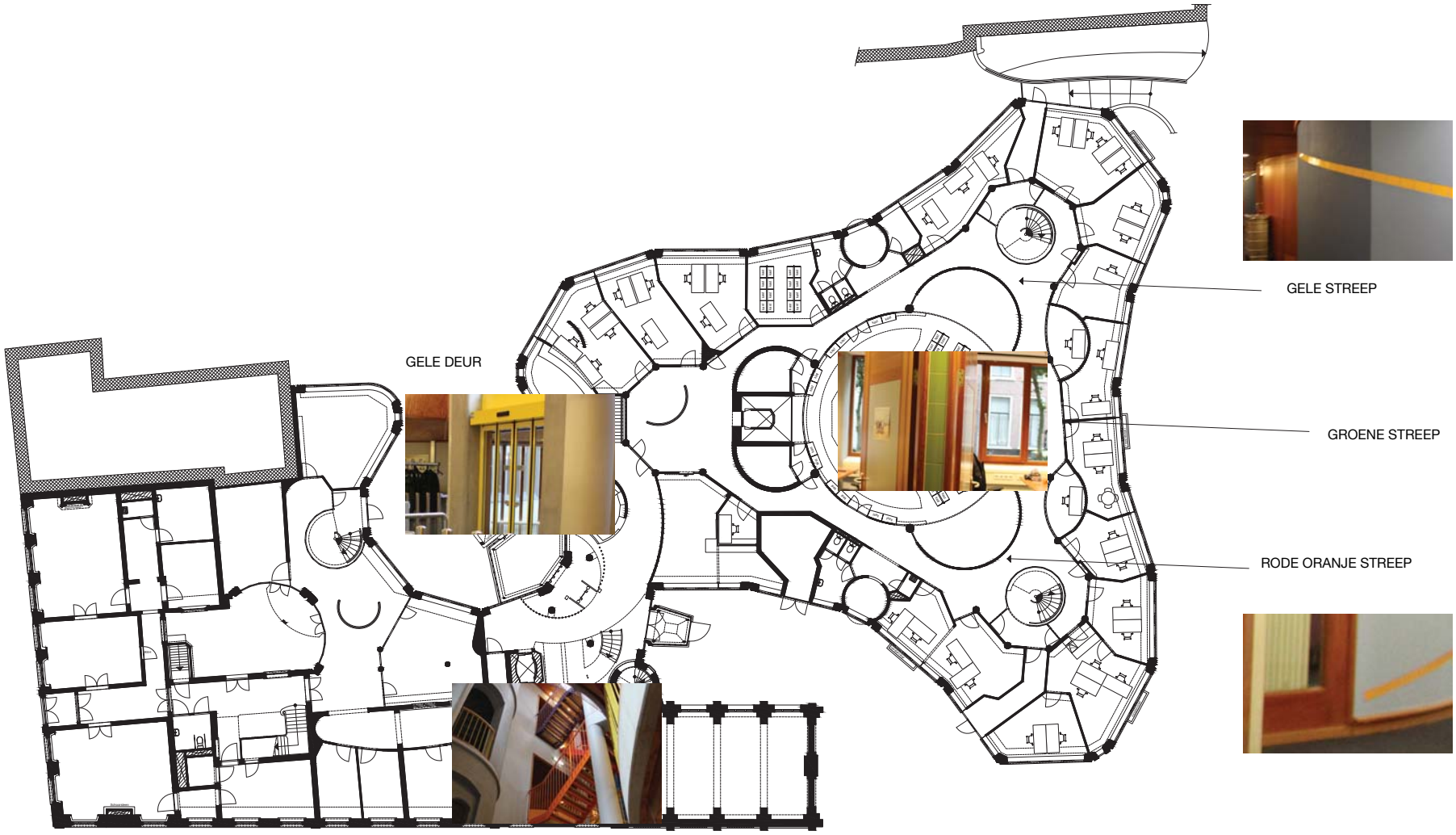
GELE DEUR
GELE STREEP
GROENE STREEP
RODE ORANJE STREEP
ORANJE PAARSE TRAP

GELE TRAP

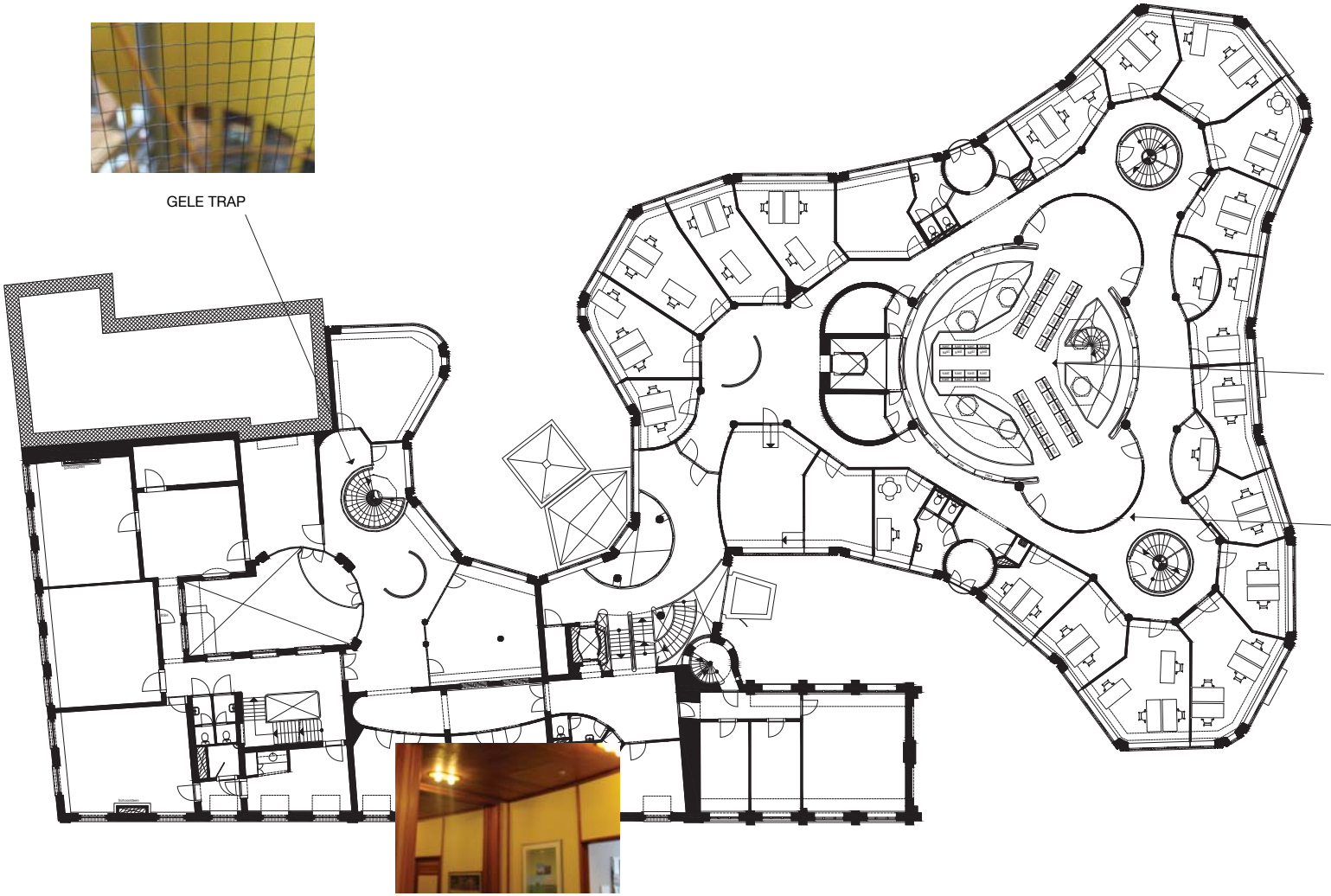

PAARSE BIBLIOTHEEK

RODE STREEP

GELE GANG

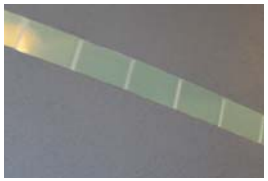

RODE STREEP

BLAUWE
STREEP

RODE STREEP

ORANJE
GELE
STREEP

GROEN BLAUW
STREEP

GROENE STREEP

GROEN BLAUW
STREEP

GROENE STREEP
BLAUWE
STREEP
GROENE EN BLAUWE
STREEP
GROENE TRAP
GELE PALEN

GROENE STREEP

GROENE EN BLAUWE STREEP

GROENE TRAP

PAARSE TRAP

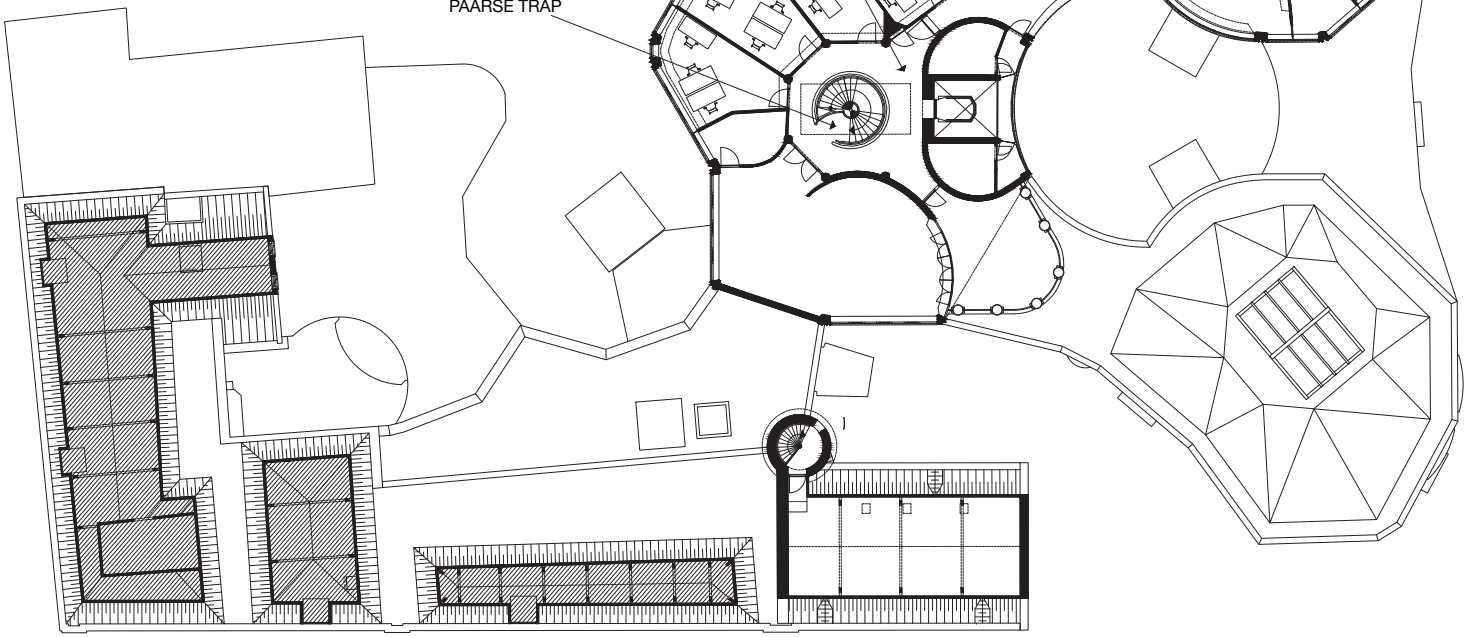

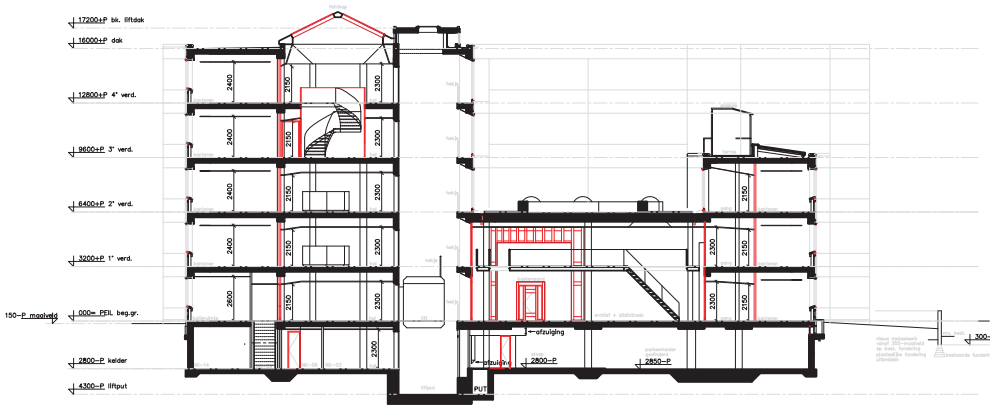

DOORSNEDE A–A

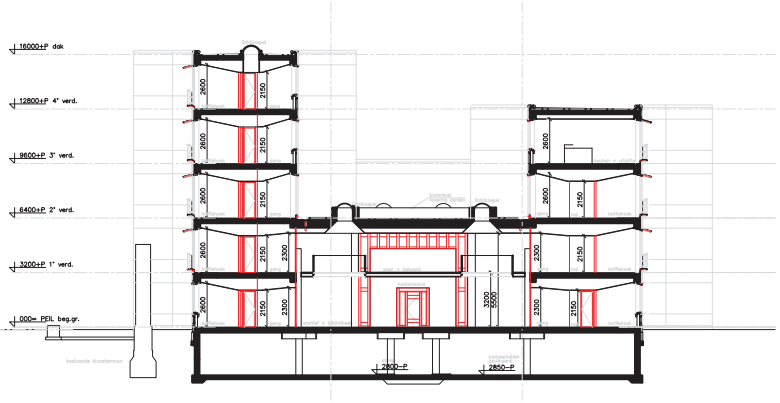

DOORSNEDE B–B

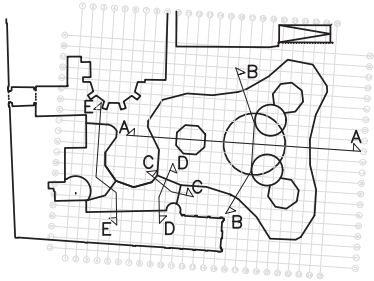

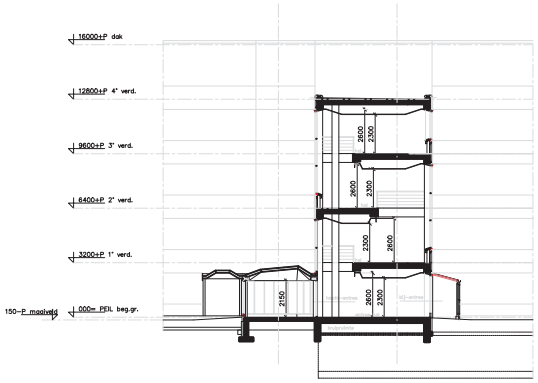

DOORSNEDE C–C

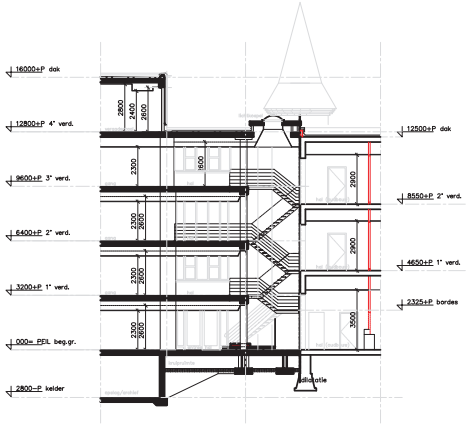

DOORSNEDE D–D

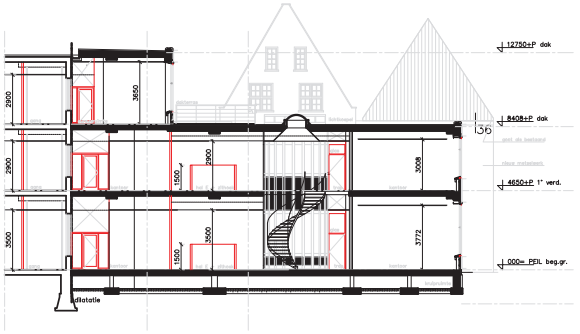

DOORSNEDE E–E

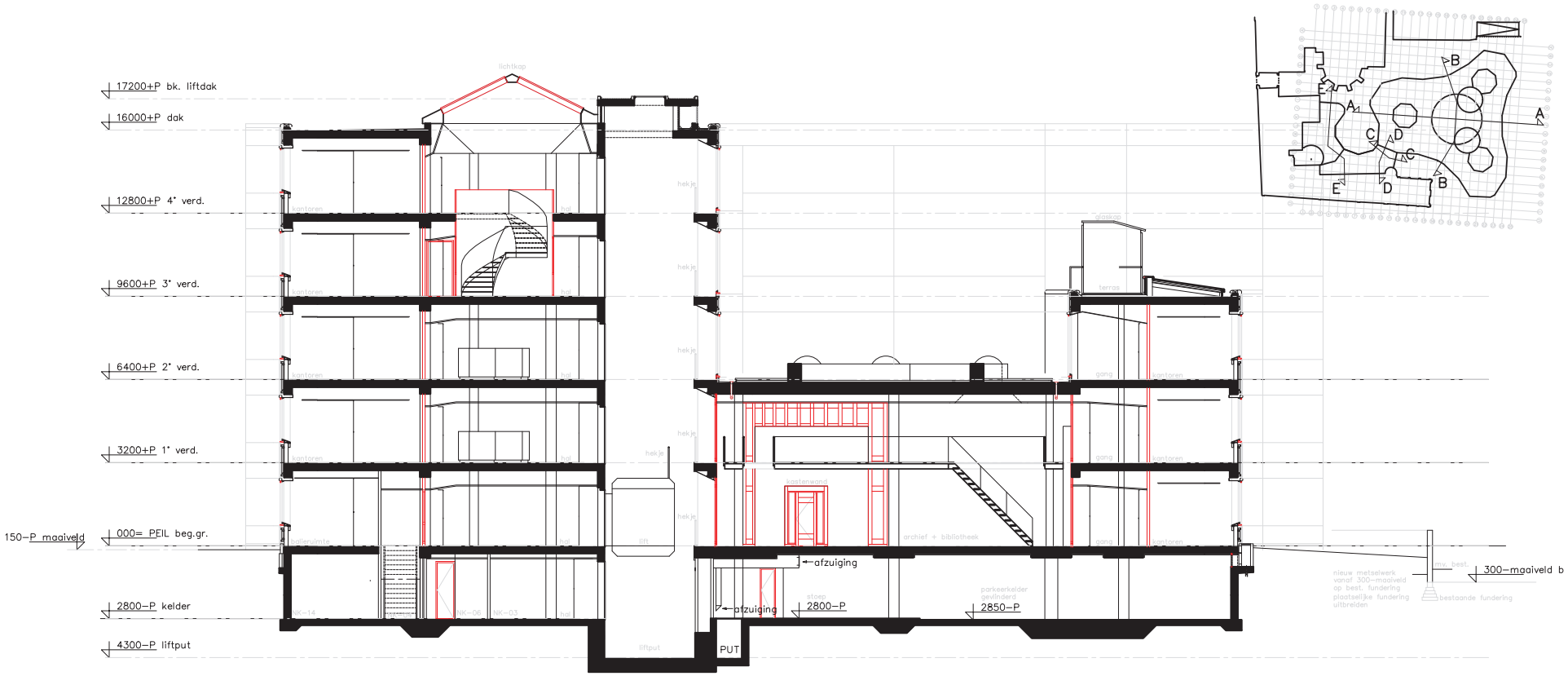

DOORSNEDE A−A

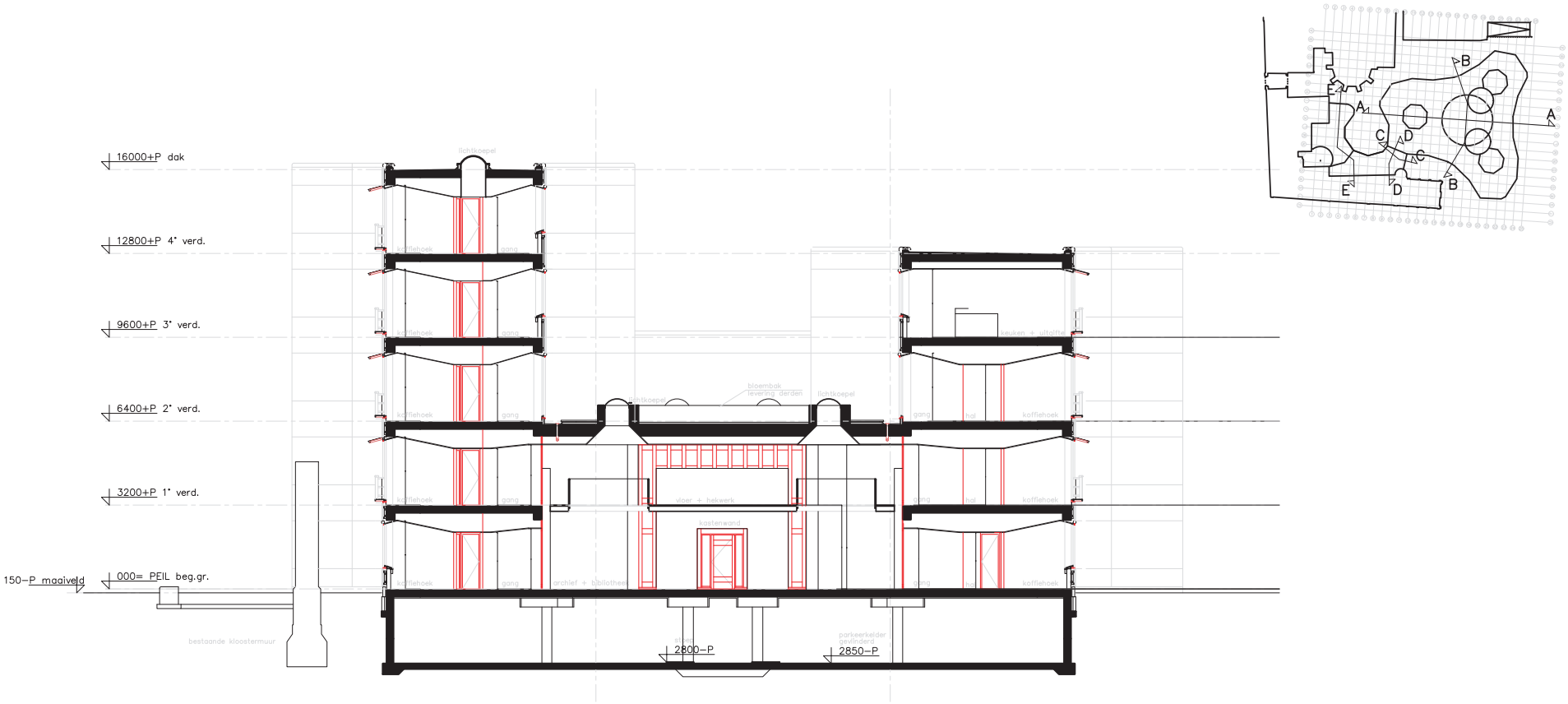

DOORSNEDE B-B

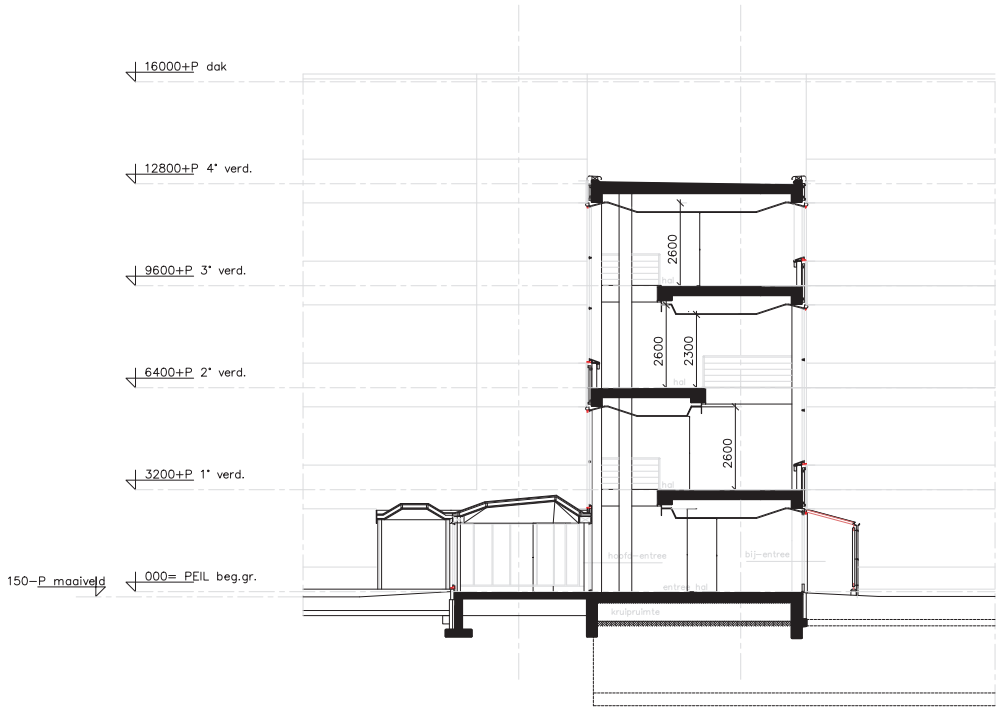

DOORSNEDE C–C

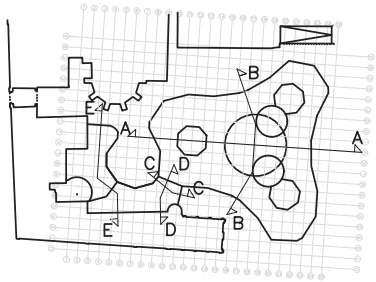

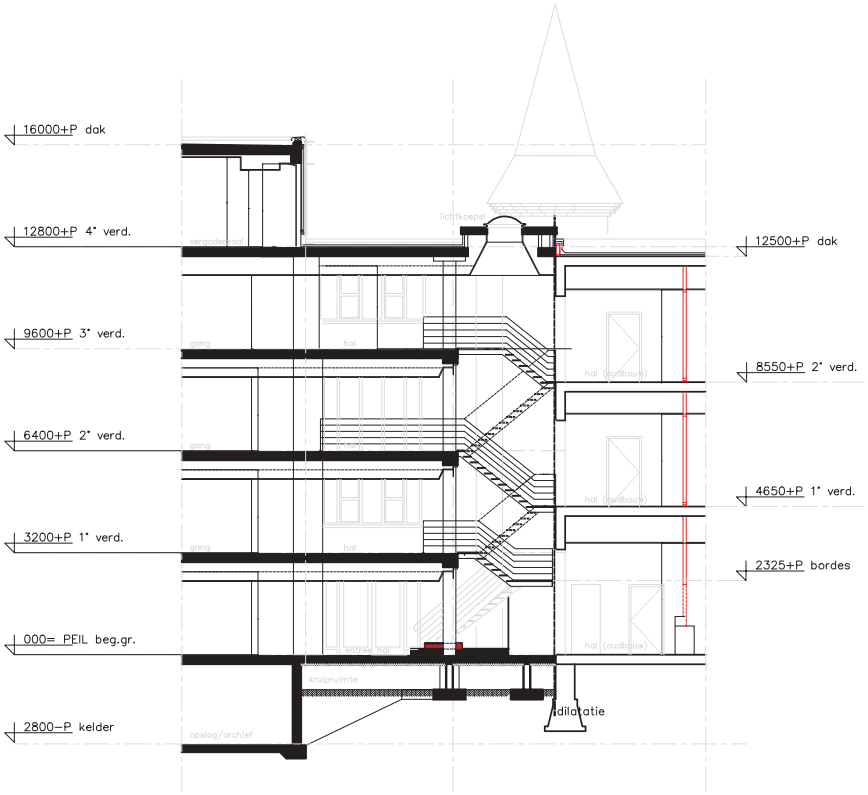

DOORSNEDE D-D

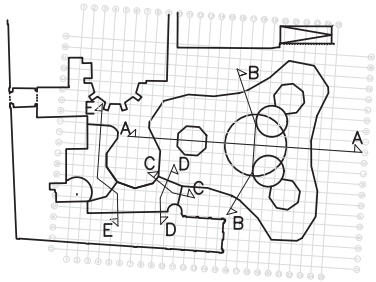

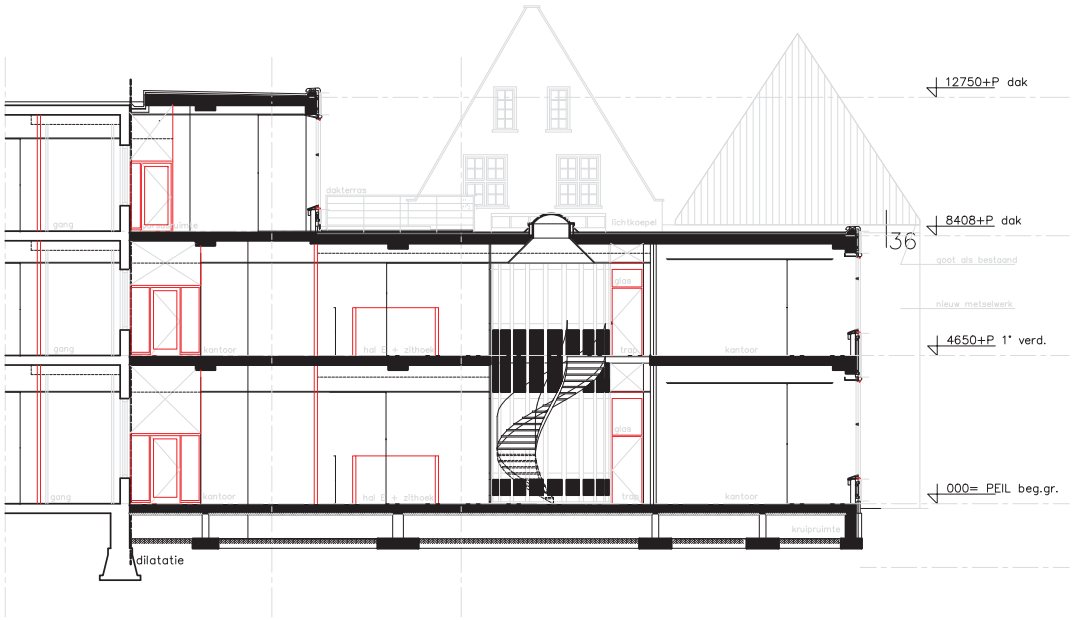

DOORSNEDE E–E

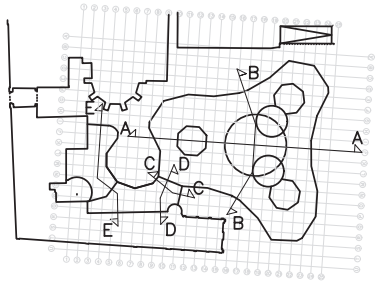

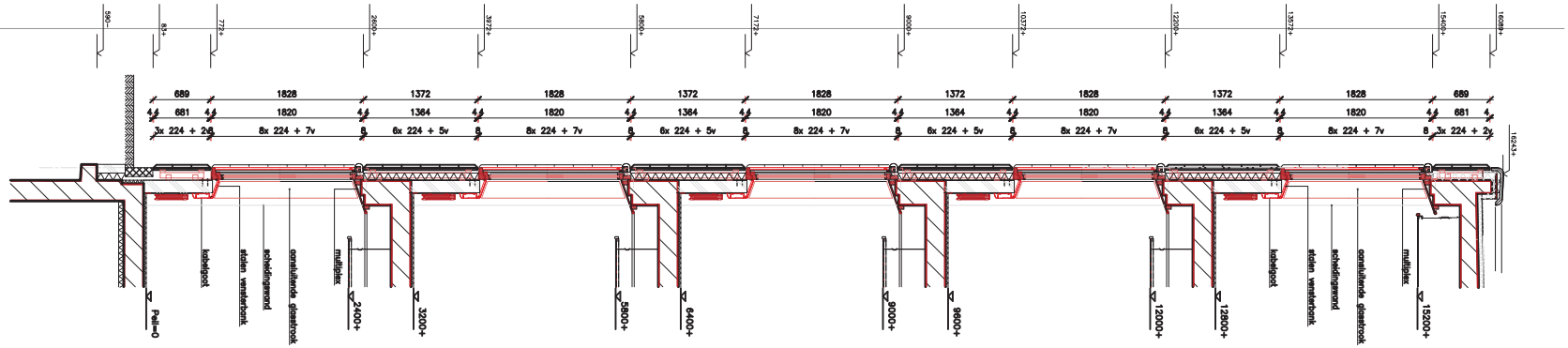

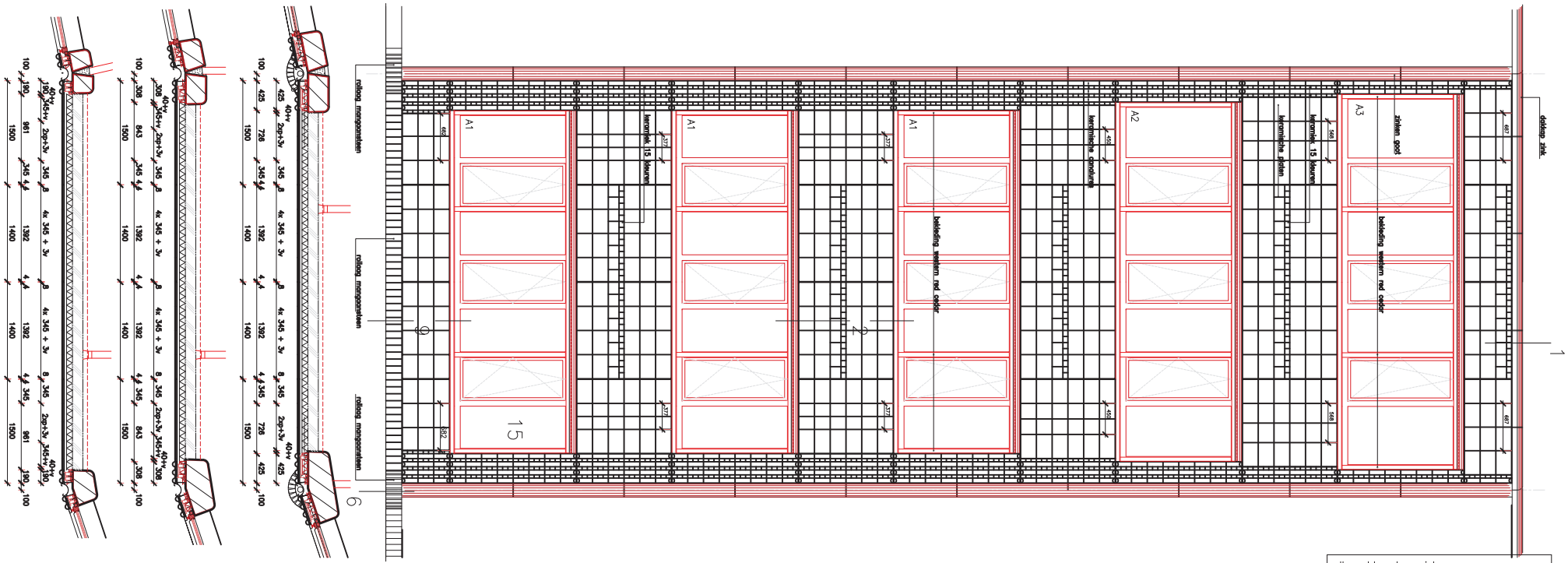

alleen t.b.v. keramiek
voor kleur indeling zie tek. arch. v. EYCK
KT31-51 en KT31-52
niet van tekening meten

voor principe maatvoering zie tek. WT-3250
en principe posities snijzijden tegels

PROJECT :	ALGEMENE REKENKAMER DEN HAAG
OPDRACHTGEVER :	RIJKSGEBOUWENDIENST

ARCHITECTENBUREAU
ALDO EN HANNIE VAN EYCK
EXPEDITIEDIJK 23-24 1018 AD AMSTERDAM
TEL: 020-6220047 FAX: 020624470

BOUWKUNDIG ADVISEUR
SAARBERG,VAN DER SCHEER & PARTNERS
FLEMINGWEG 8 2012 HE HAARLEM
TEL: 023-163960 FAX: 023-313850

Tekeningomschrijving : **gevelfragment 6**

Codeomschrijving : **gevels**

Wijzigingsdatum	Getekend	Schaal	Werknummer	Fase Code	Bladnummer
A 01-08-96 B	m	1: 20	9249	WT32	56

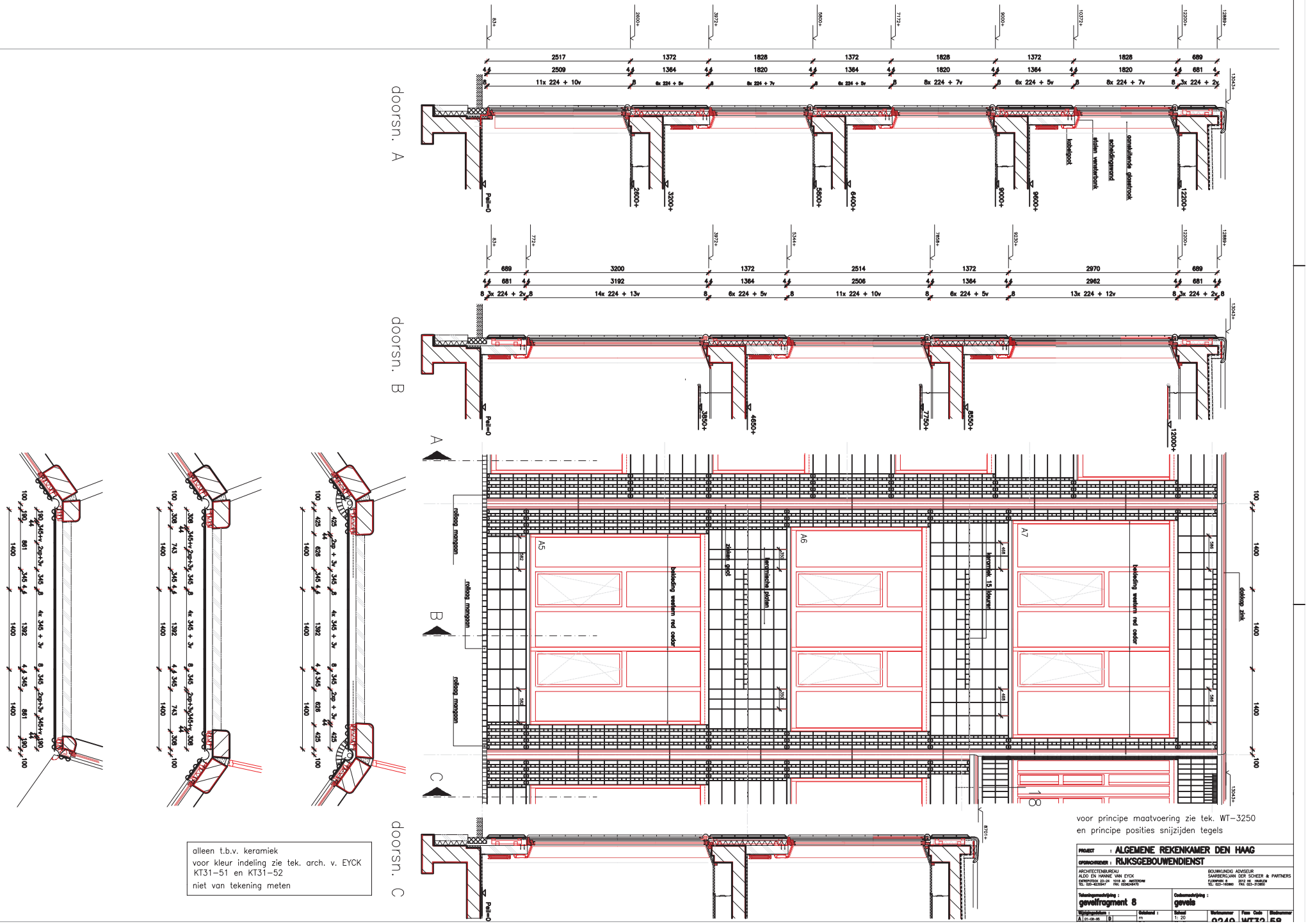

alleen t.b.v. keramiek
voor kleur indeling zie tek. arch. v. EYCK KT31–51 en KT31–52
niet van tekening meten

voor principe maatvoering zie tek. WT–3250
en principe posities snijzijden tegels

PROJECT : ALGEMENE REKENKAMER DEN HAAG
OPDRACHTGEVER : RIJKSGEBOUWENDIENST

ARCHITECTENBUREAU
ALDO EN HANNIE VAN EYCK
EXPEDITIEDIJK 23–24 1018 AD AMSTERDAM
TEL: 020–6220047 FAX: 020624870

BOUWKUNDIG ADVISEUR
SARBERG,VAN DER SCHEER & PARTNERS
2012 HE HAARLEM
TEL: 023–313800 FAX: 023–313850

Tekeningomschrijving : gevelfragment 8
Codeomschrijving : gevels
Wijzigingsdatum : A 01-08-96 B
Getekend : m
Schaal 1: 20
Werknummer 9249
Foto Code WT32
Bladnummer 58

INPUT W-INSTALLATIE

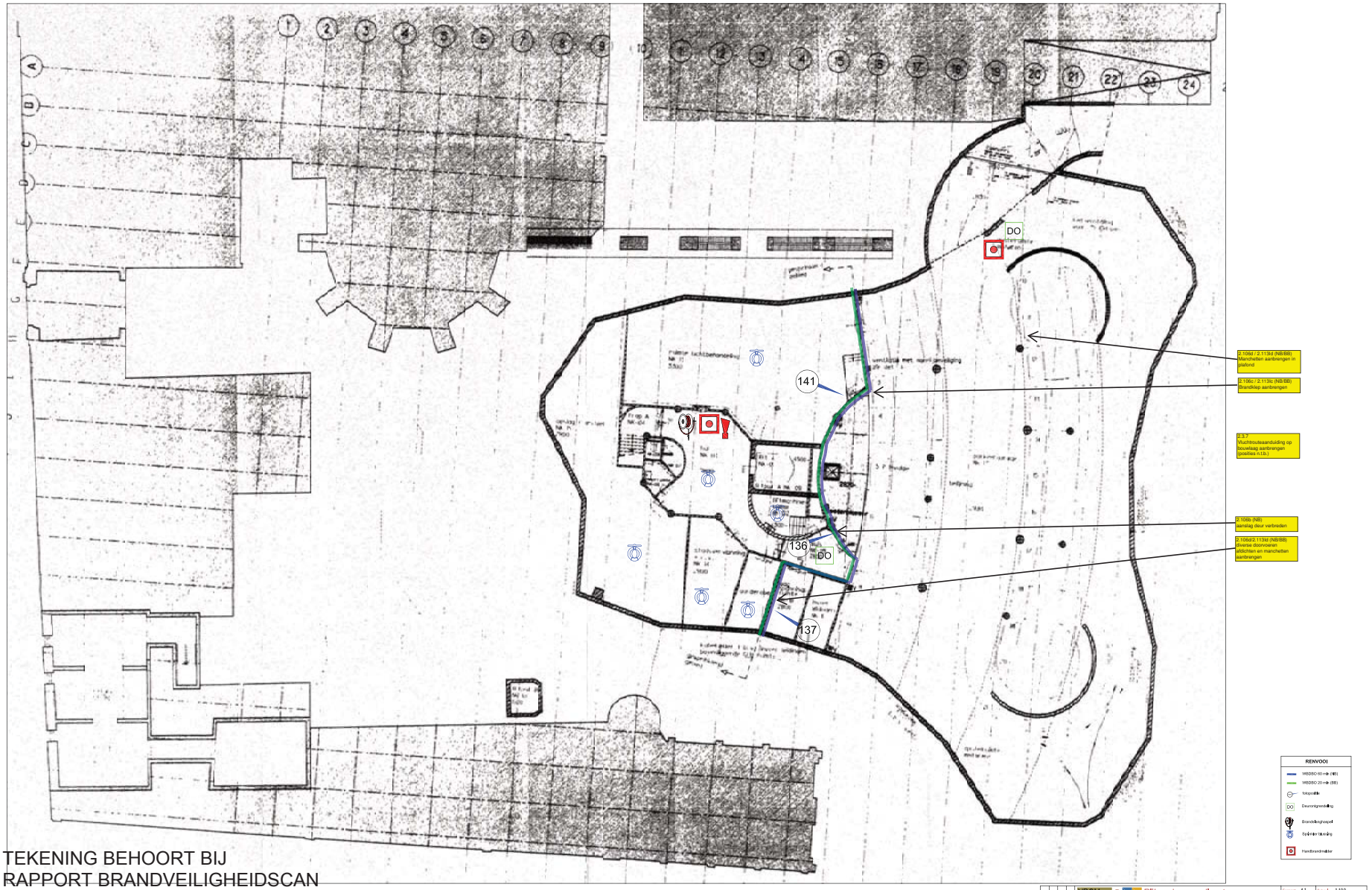

TEKENING BEHOORT BIJ
RAPPORT BRANDVEILIGHEIDSCAN
D.D. 01-07-09
NB DE TEKENING IS GEEN
REVISIETEKENING

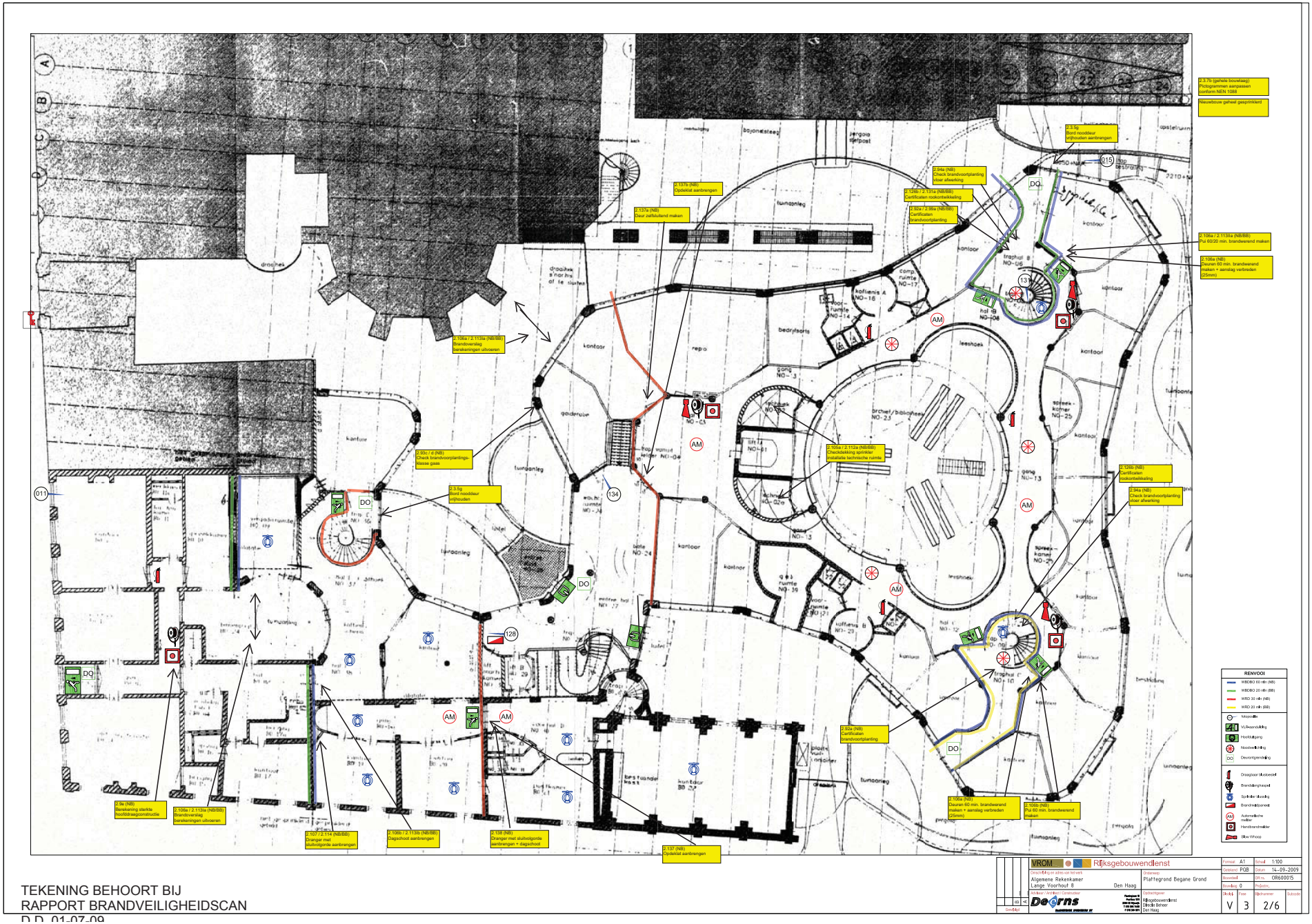

TEKENING BEHOORT BIJ
RAPPORT BRANDVEILIGHEIDSCAN
D.D. 01-07-09

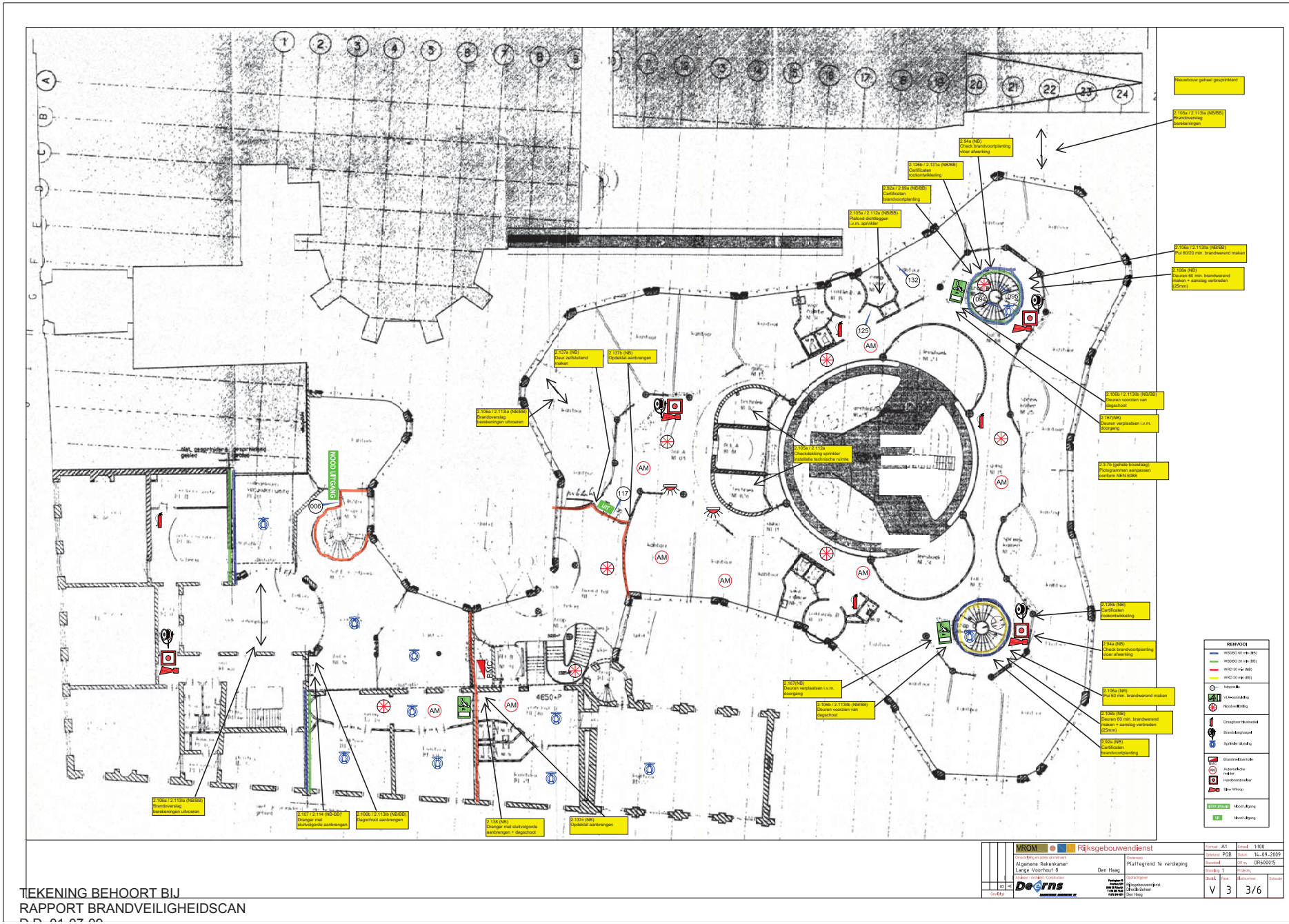

TEKENING BEHOORT BIJ
RAPPORT BRANDVEILIGHEIDSCAN
D.D. 01-07-09

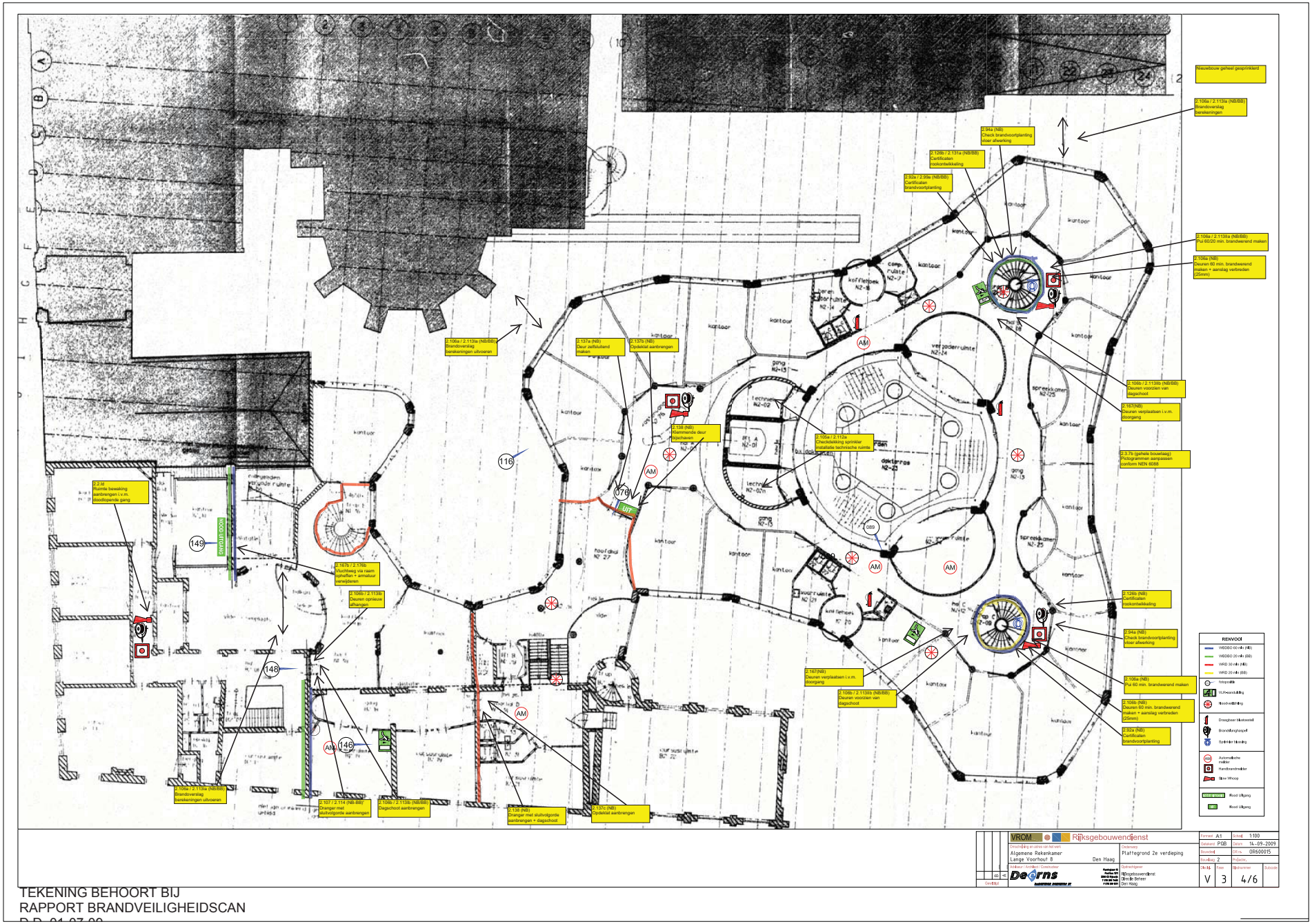

TEKENING BEHOORT BIJ
RAPPORT BRANDVEILIGHEIDSCAN
D.D. 01-07-09

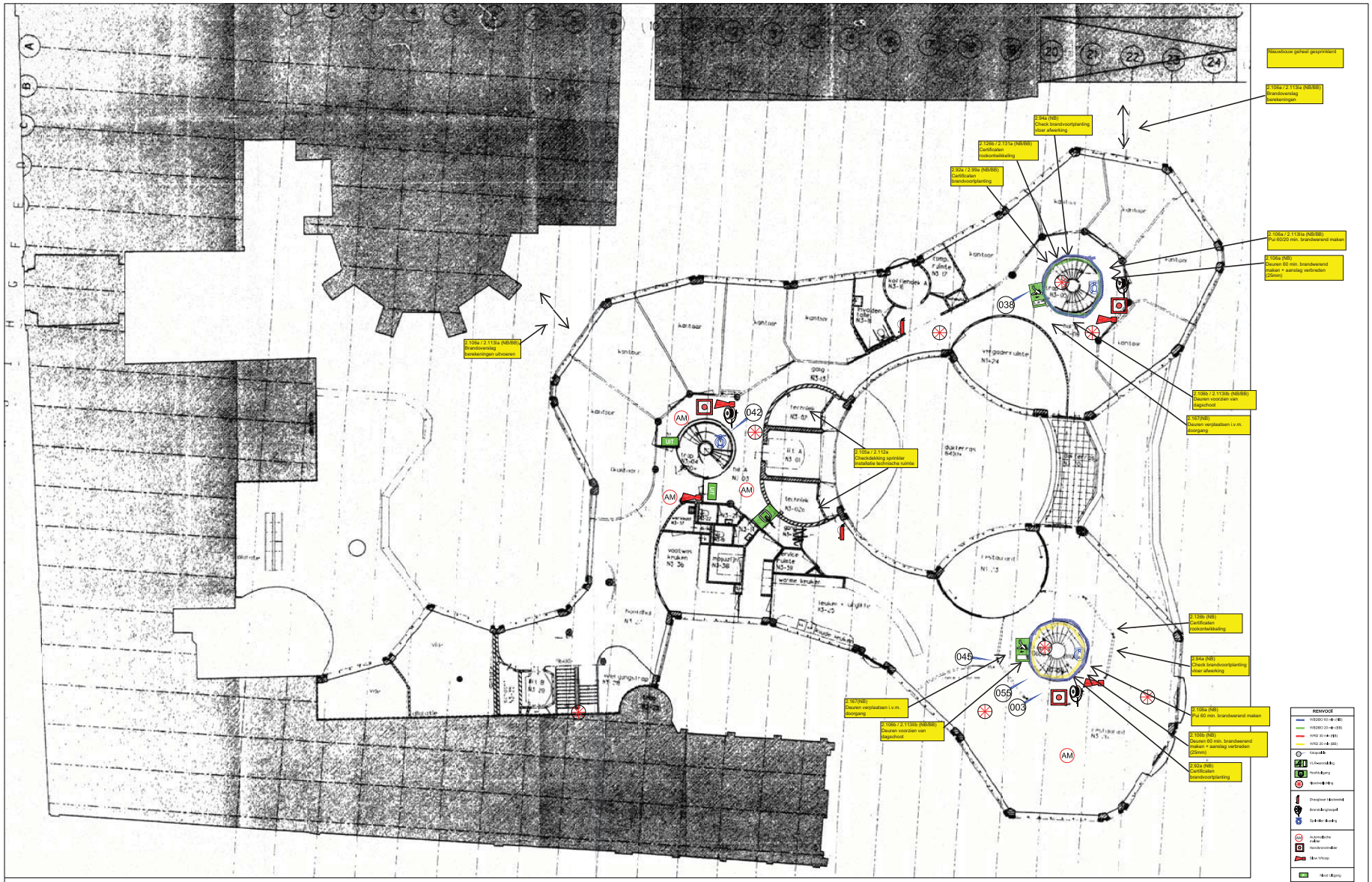

TEKENING BEHOORT BIJ
RAPPORT BRANDVEILIGHEIDSCAN
D.D. 01.07.09

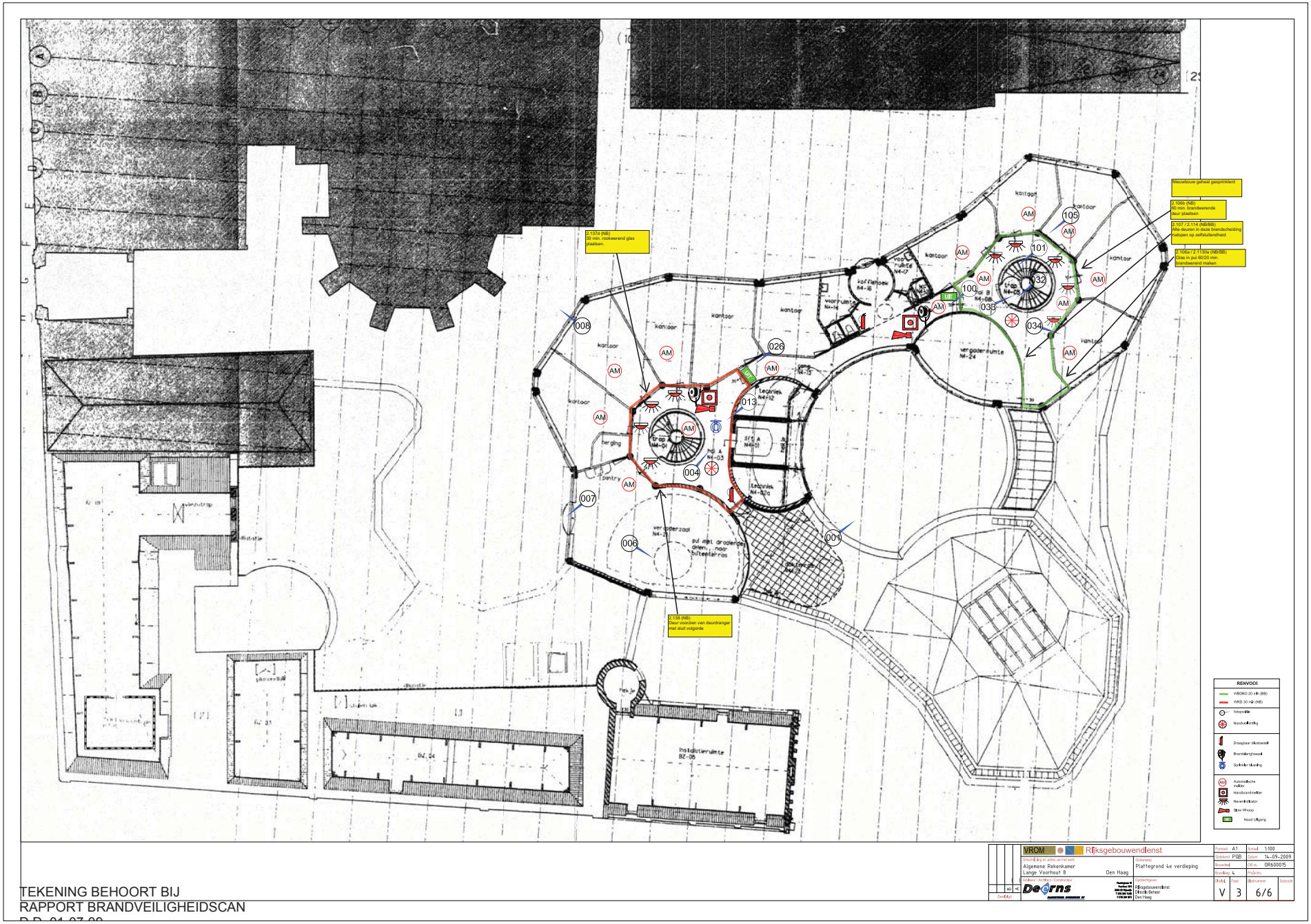

TEKENING BEHOORT BIJ
RAPPORT BRANDVEILIGHEIDSCAN
D.D. 01-07-09

1

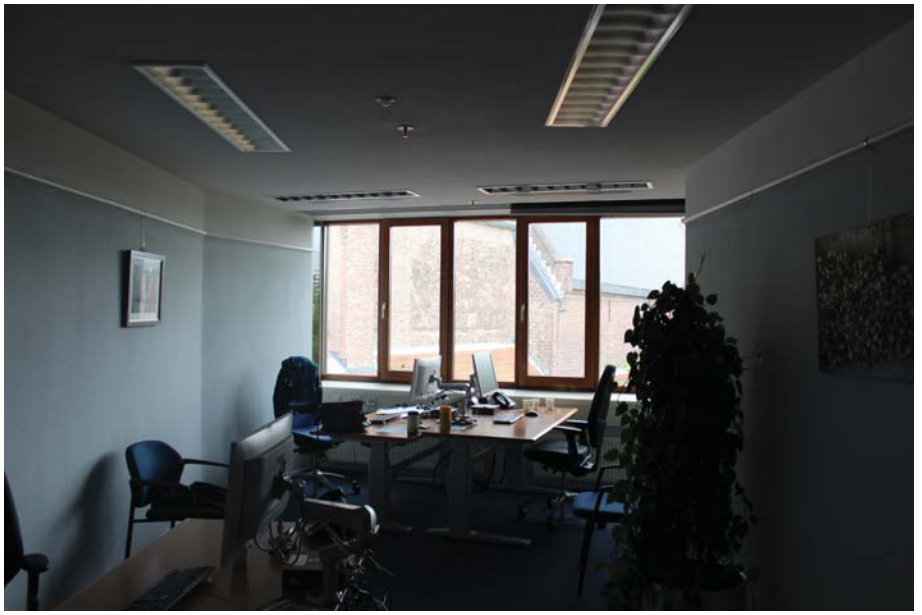

2

3

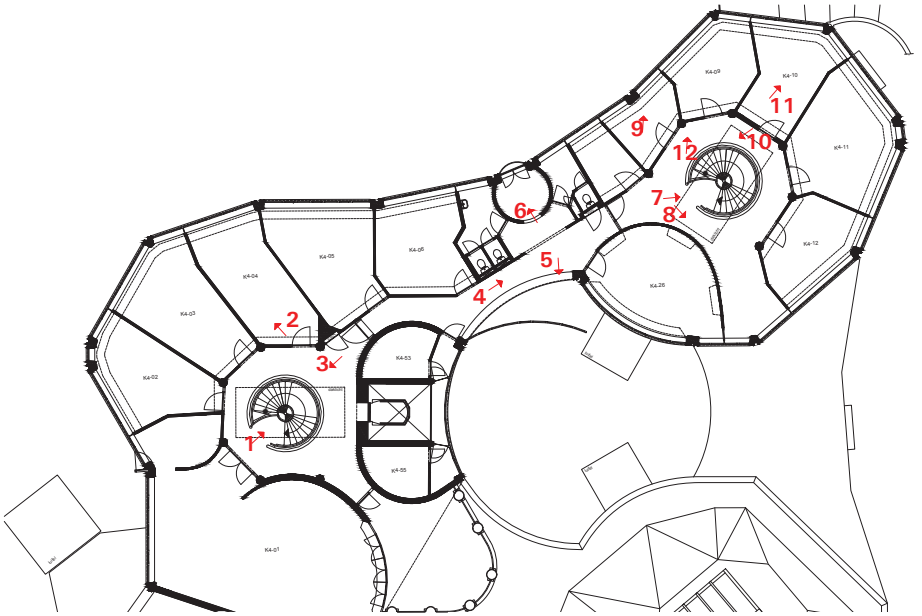

4

5

6

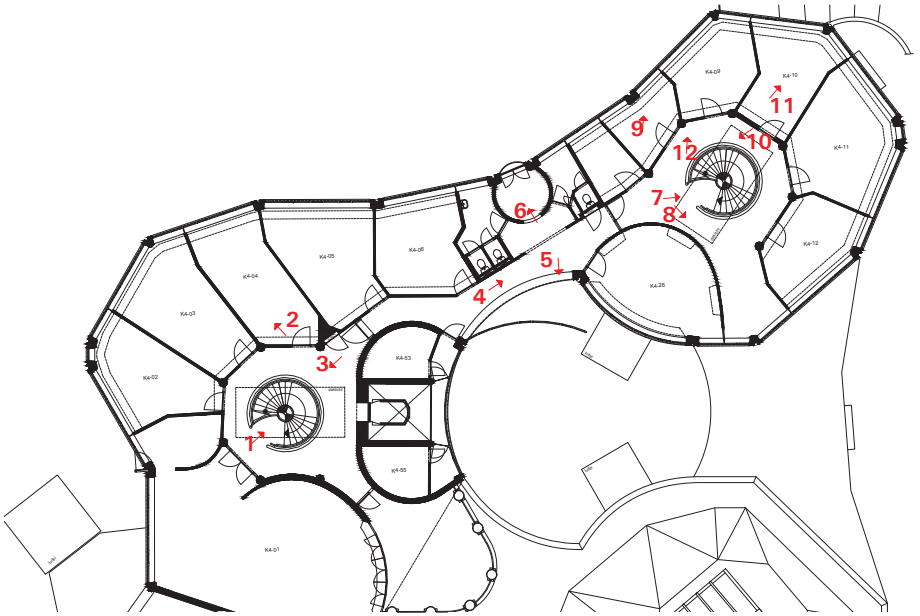

7

8

9

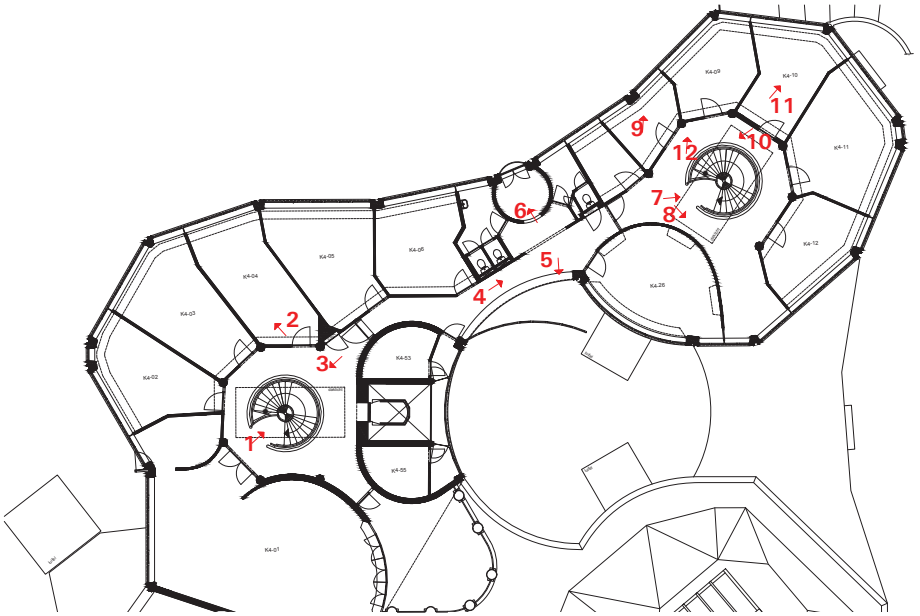

10

11

12

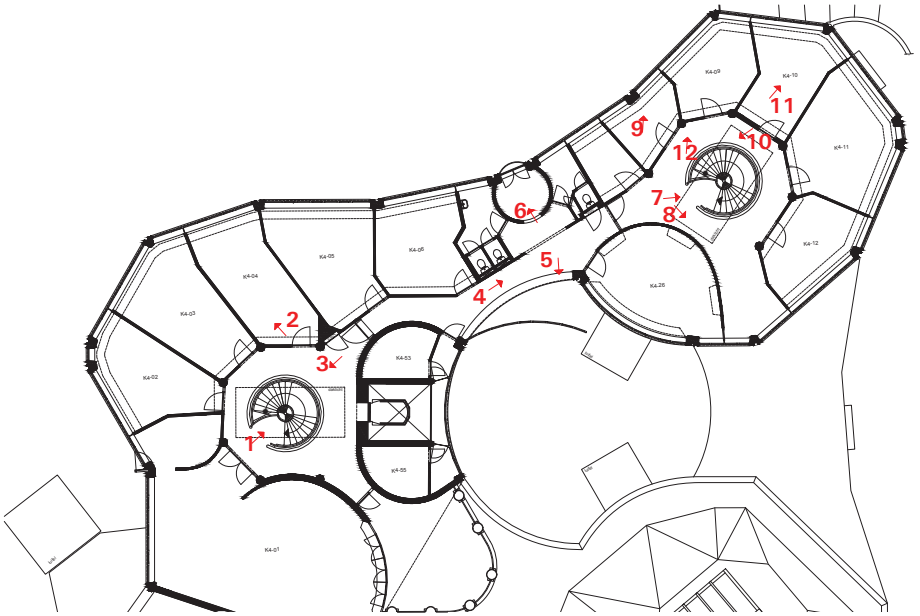

13

14

15

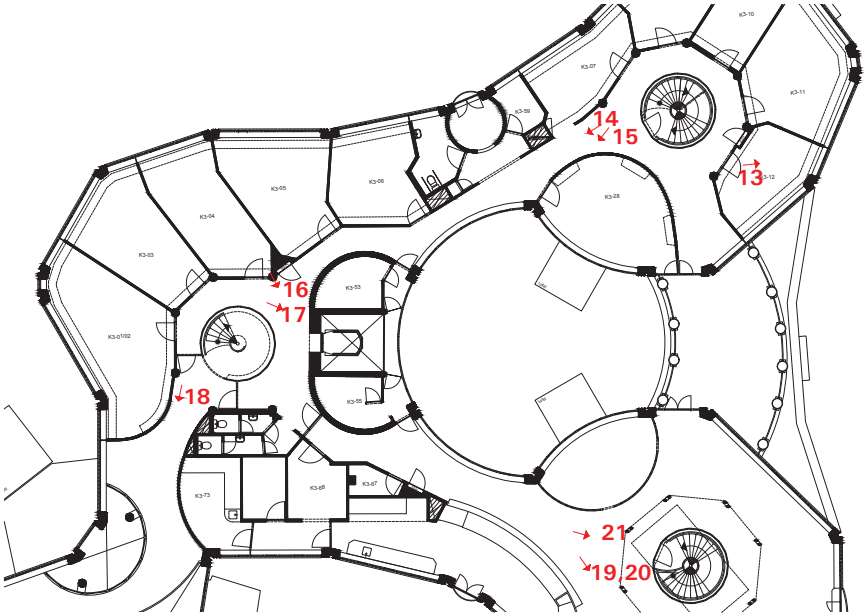

16

17

18

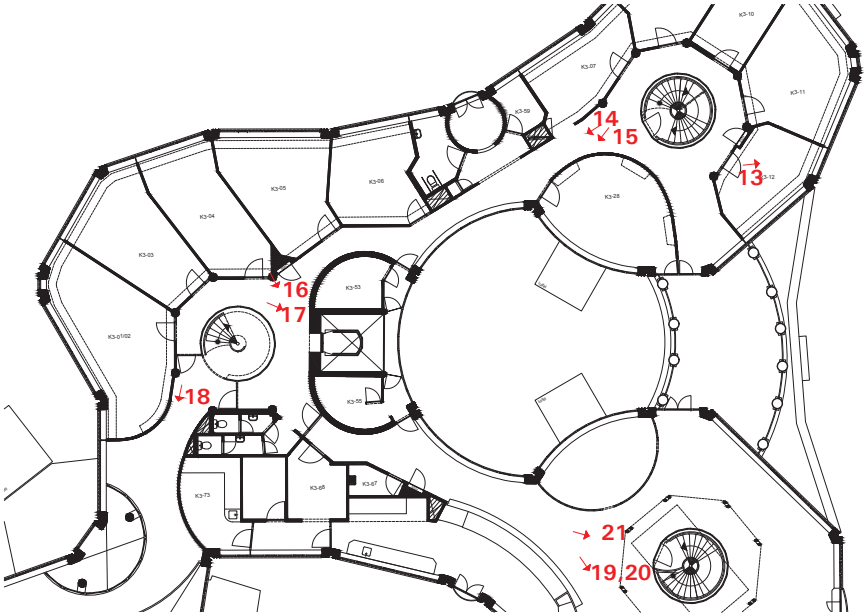

19

20

21

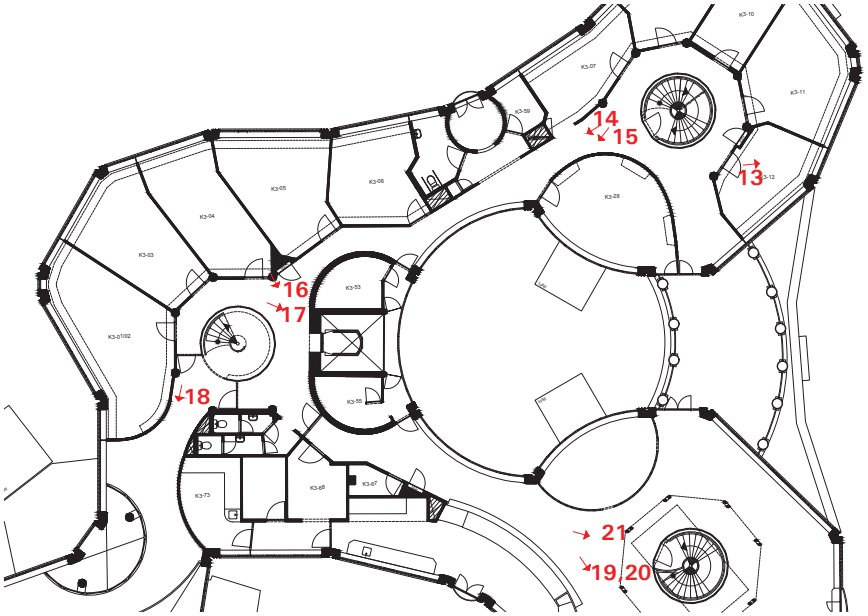

22

23

24

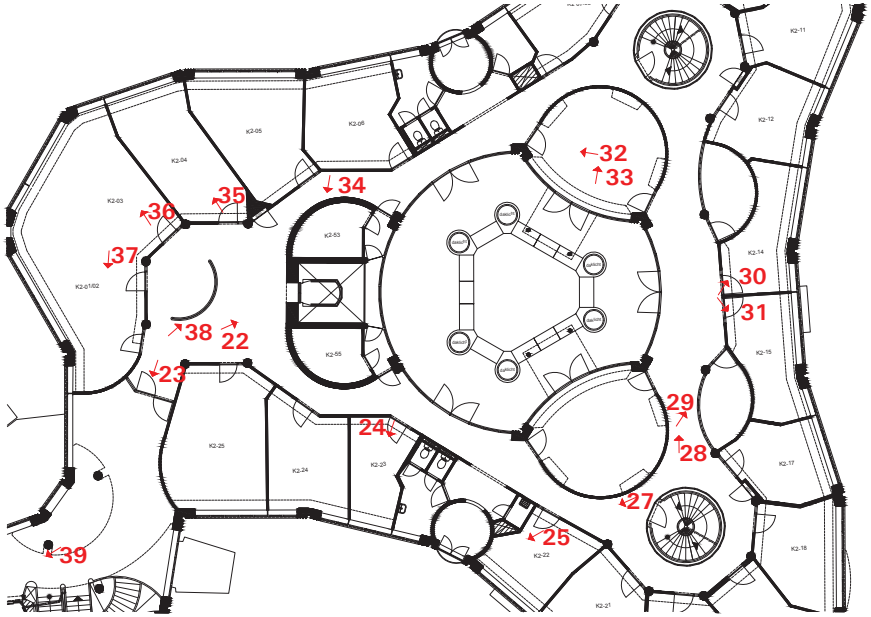

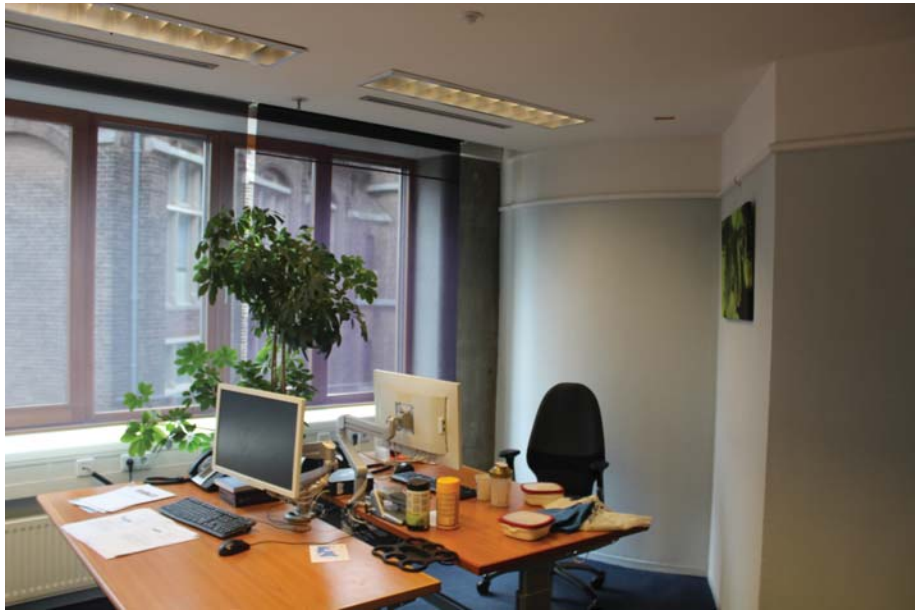

25

26

27

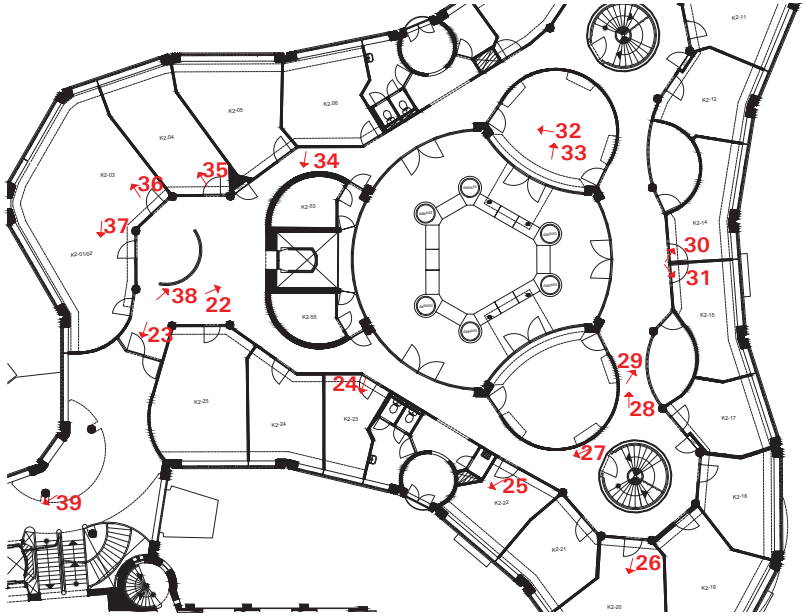

28

29

30

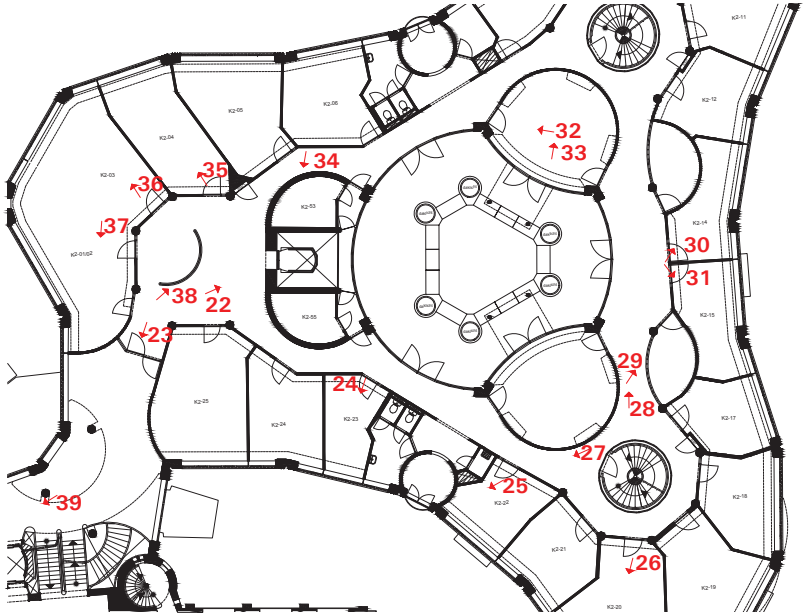

31

32

33

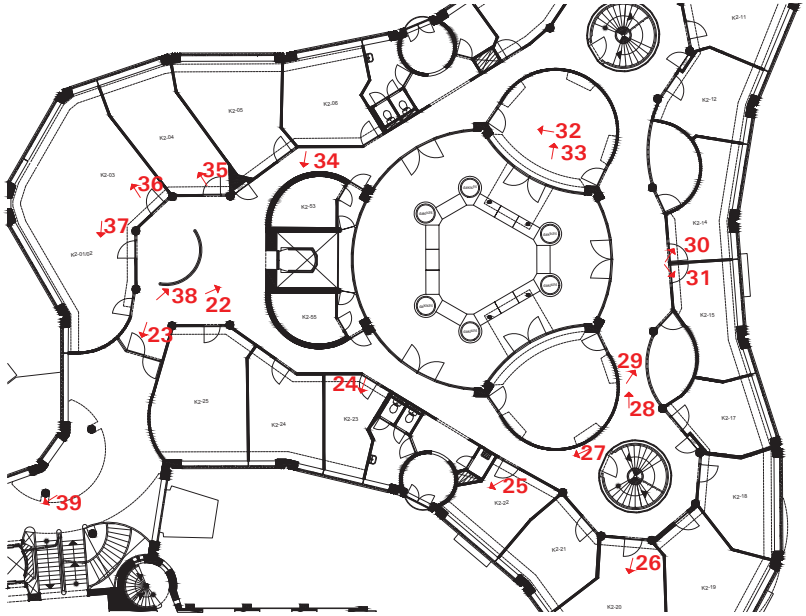

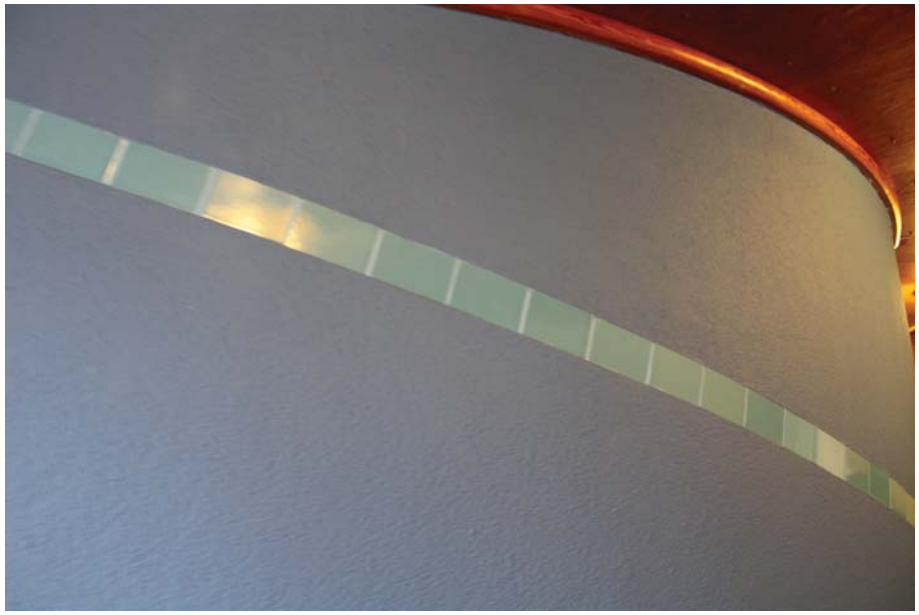

34

35

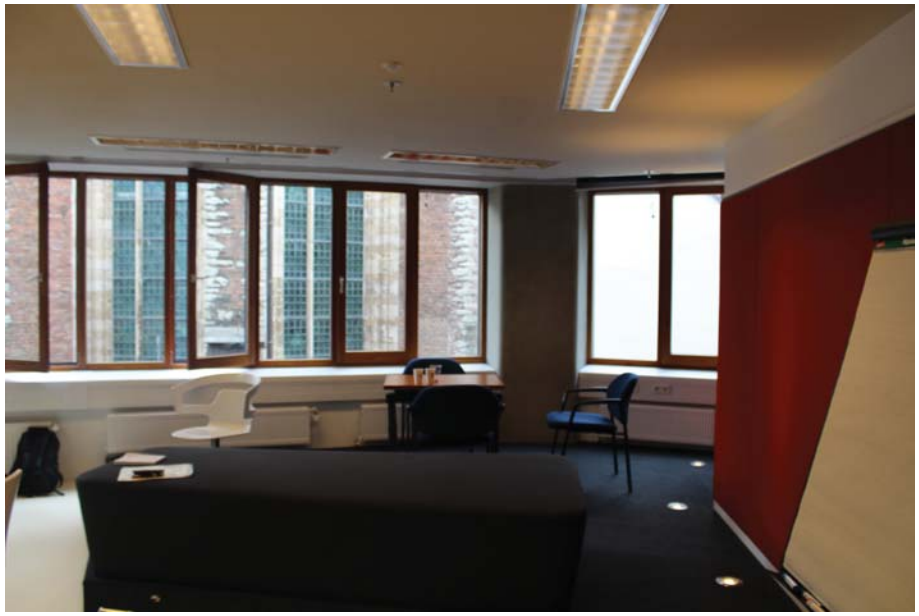

36

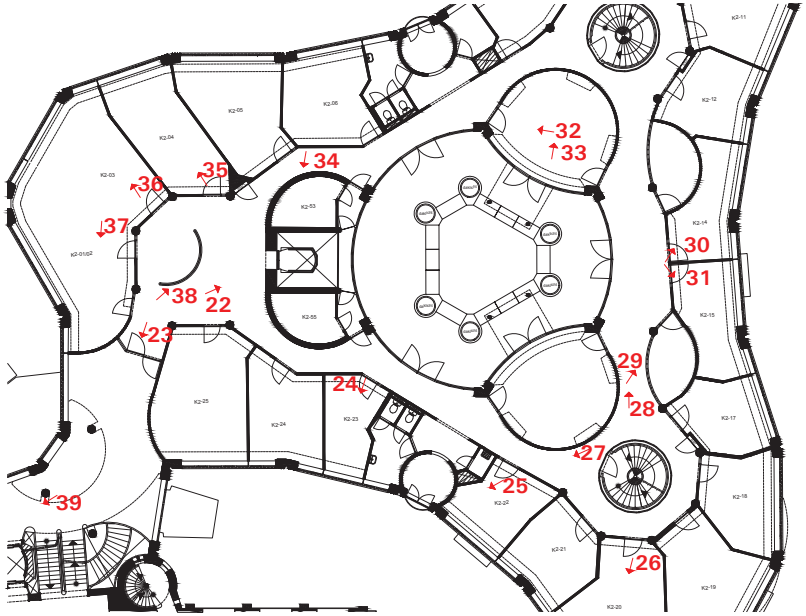

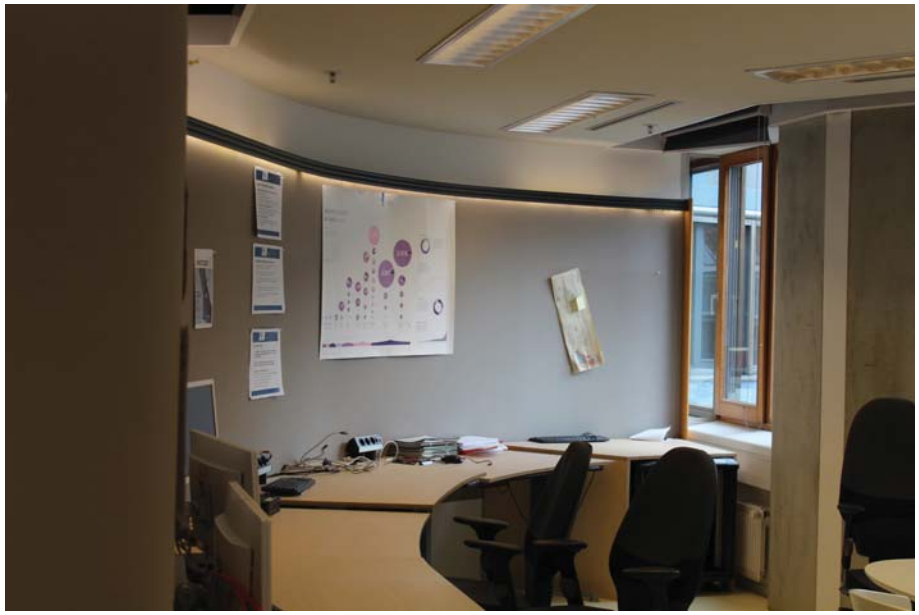

37

38

39

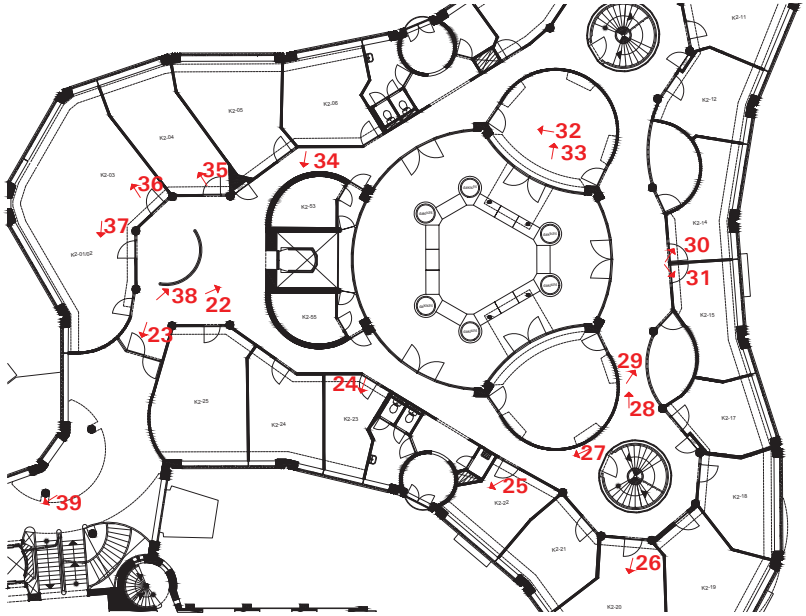

40

41

42

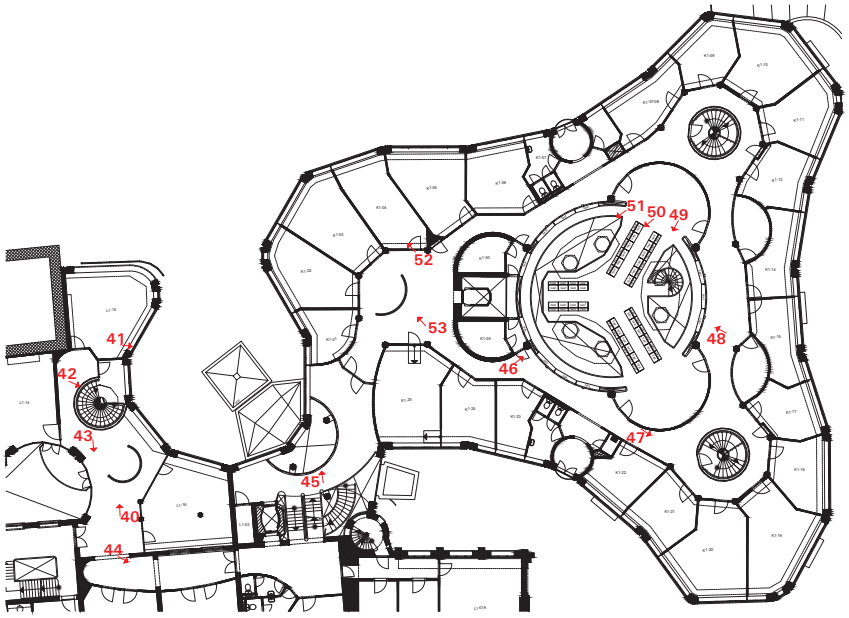

43

44

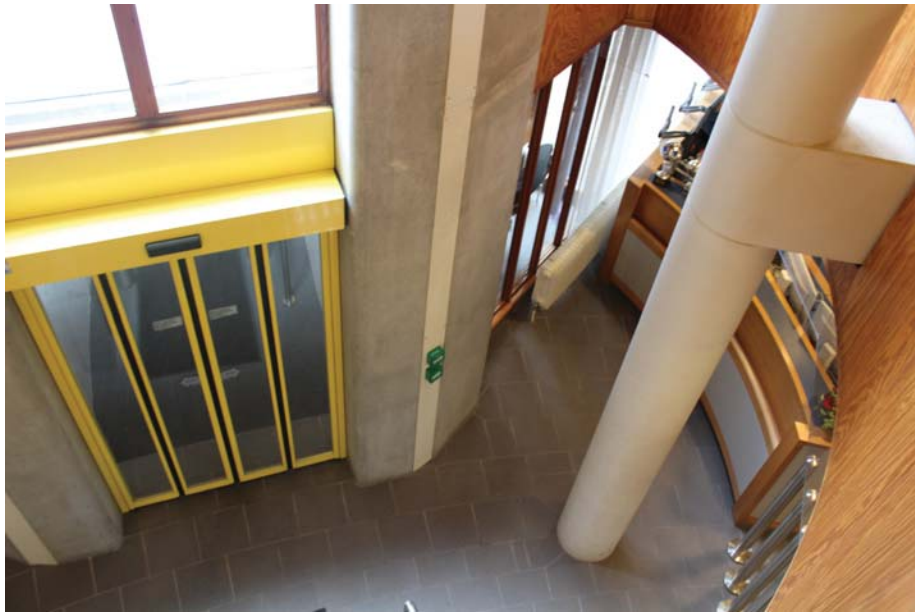

45

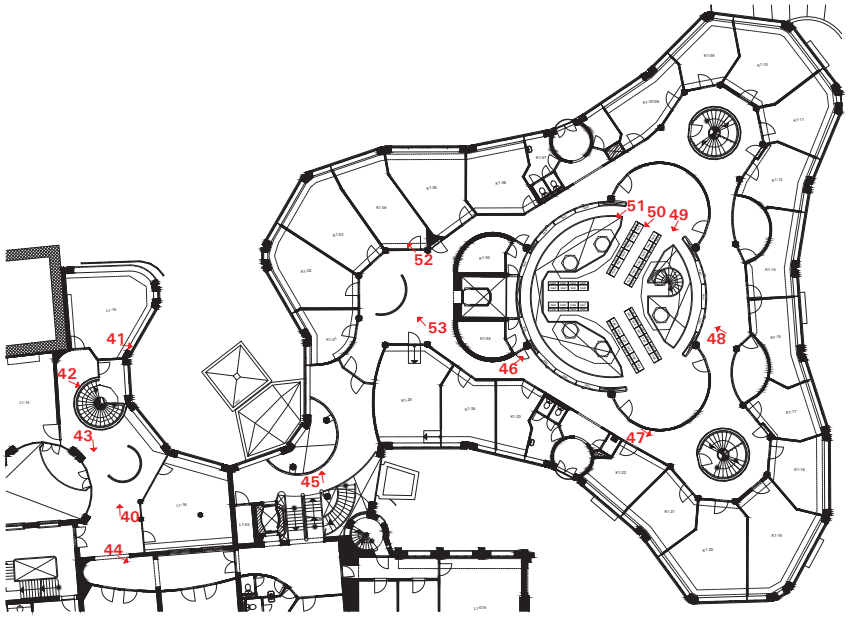

46

47

48

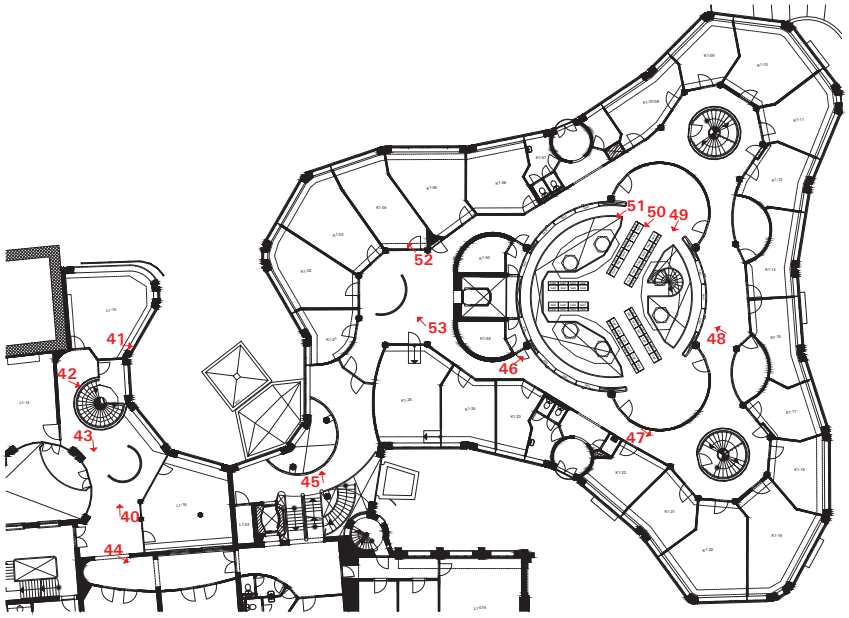

49

50

51

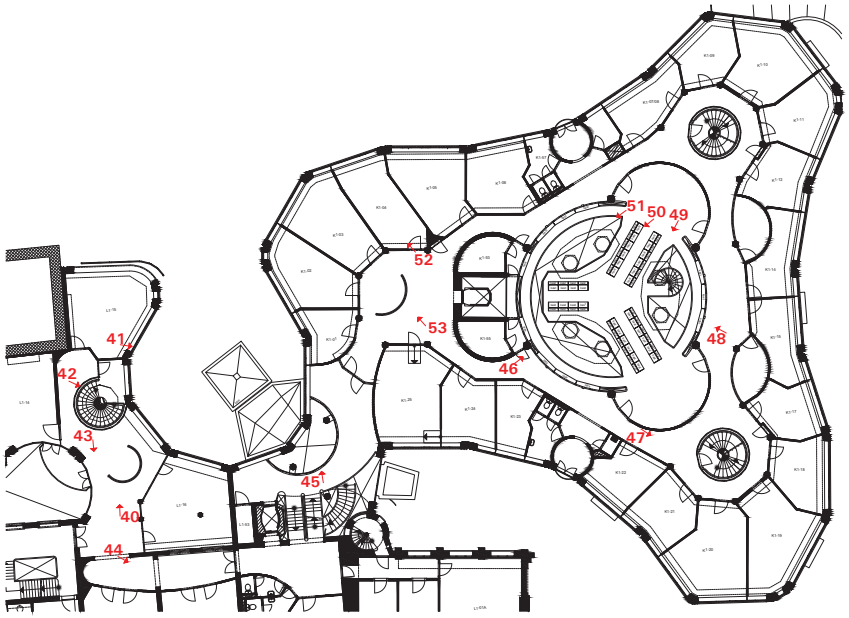

52

53

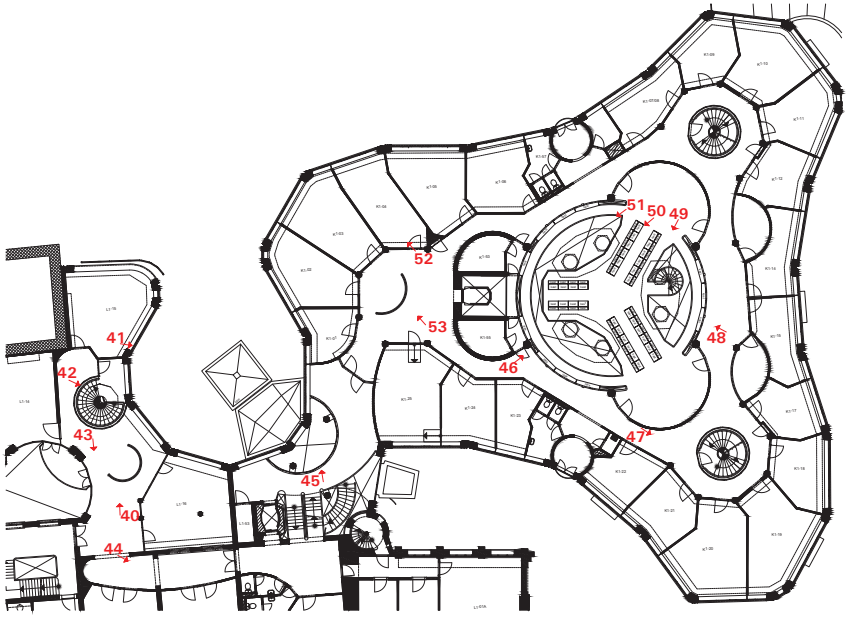

54

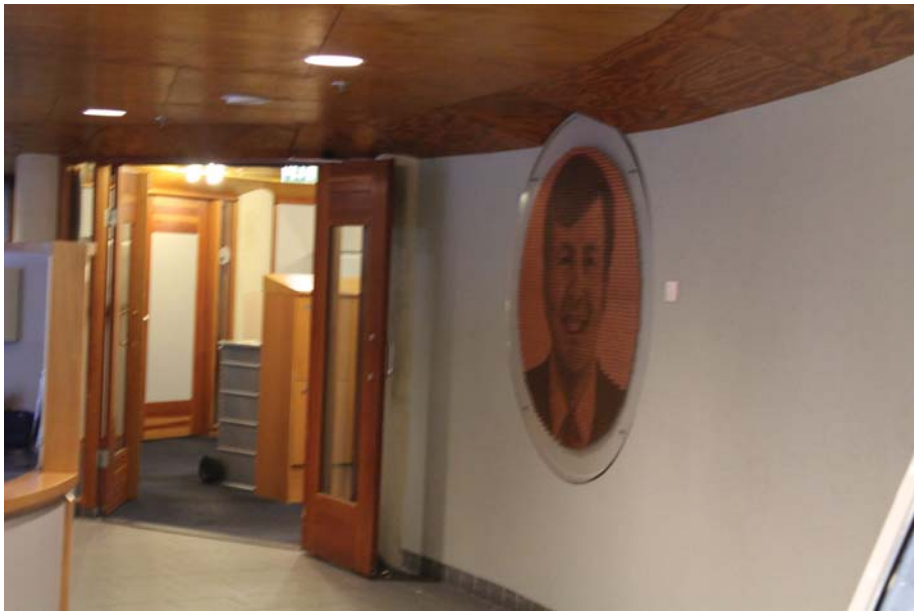

55

56

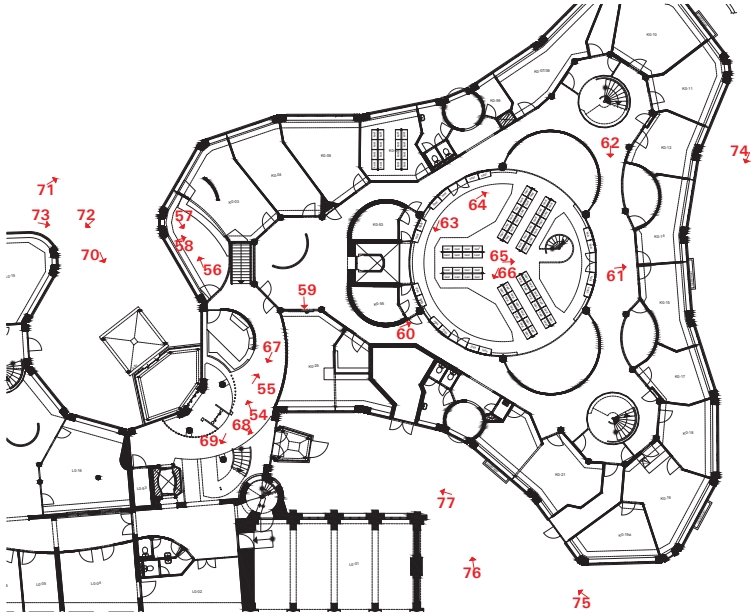

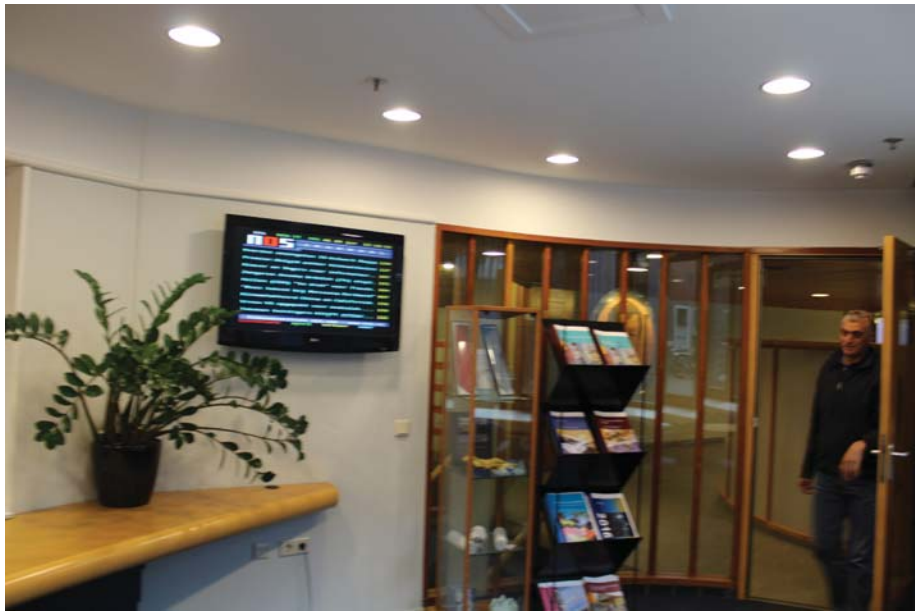

57

58

59

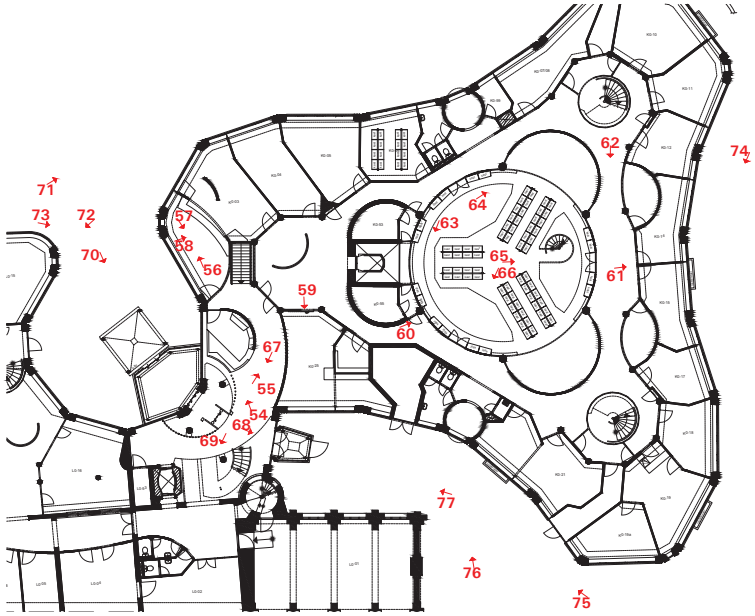

60

61

62

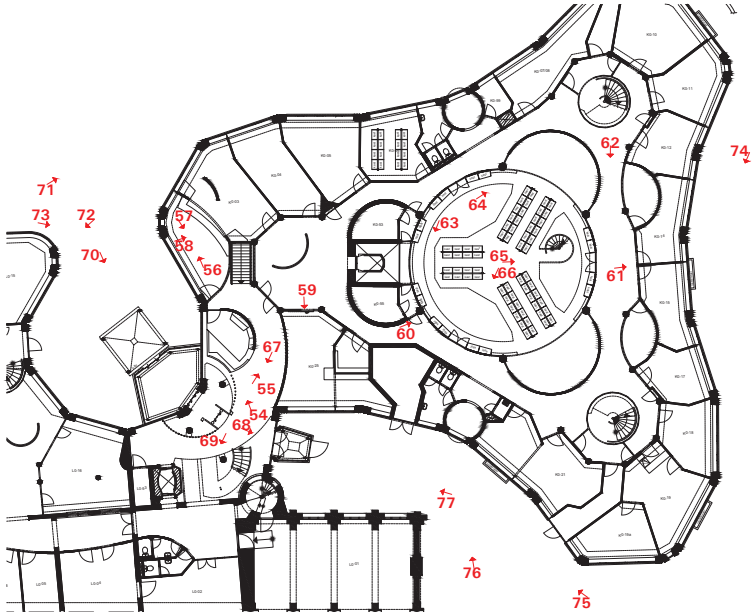

63

64

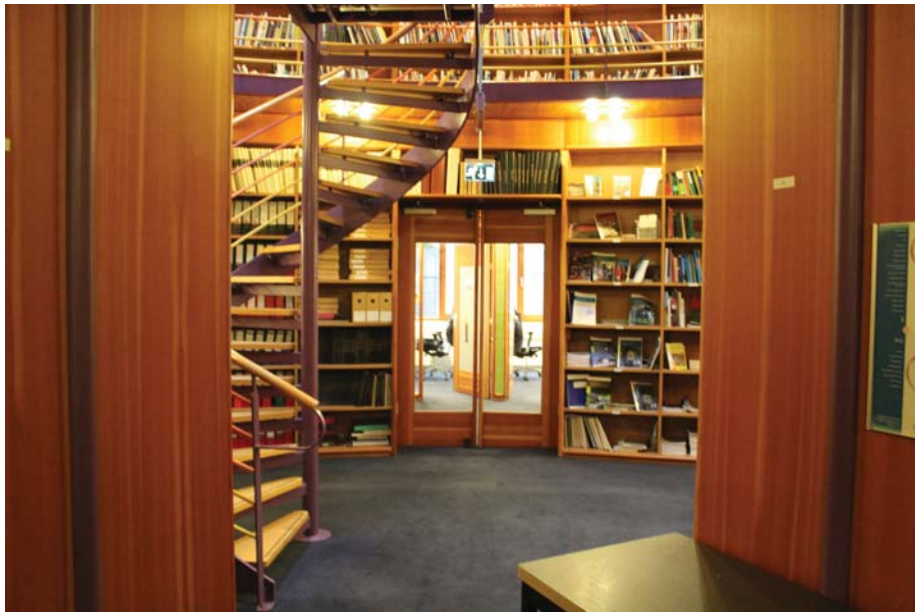

65

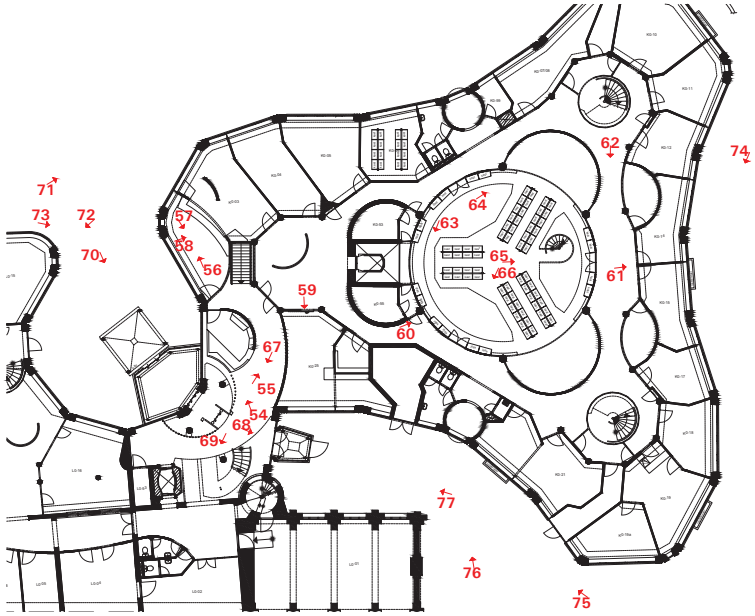

66

67

68

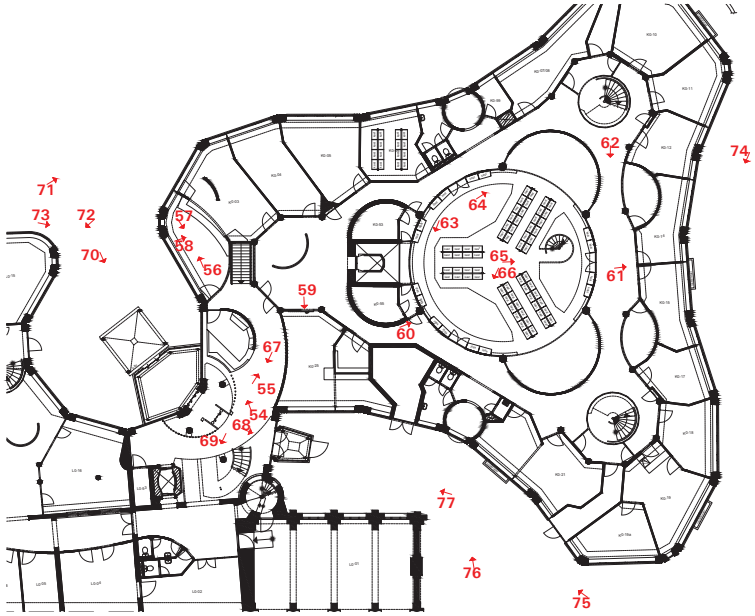

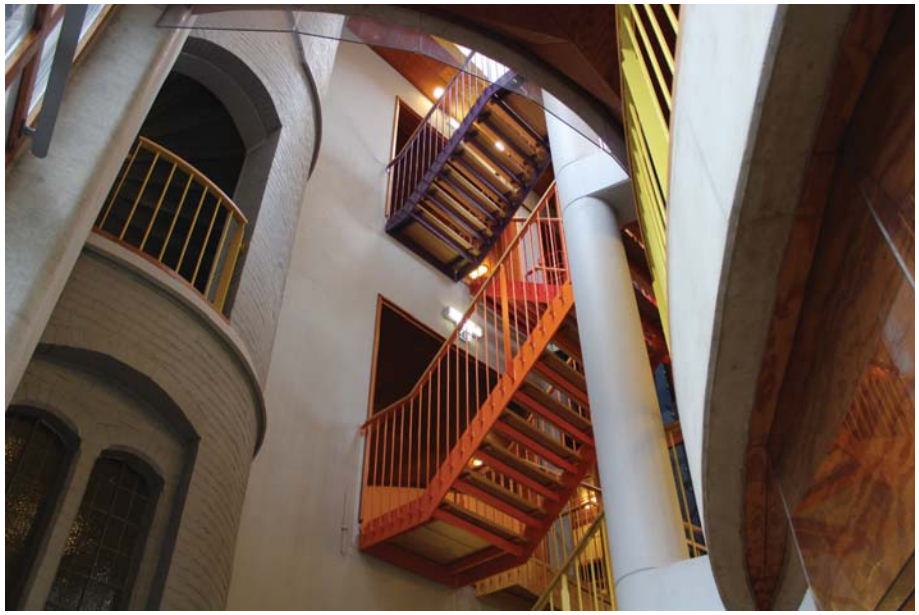

69

70

71

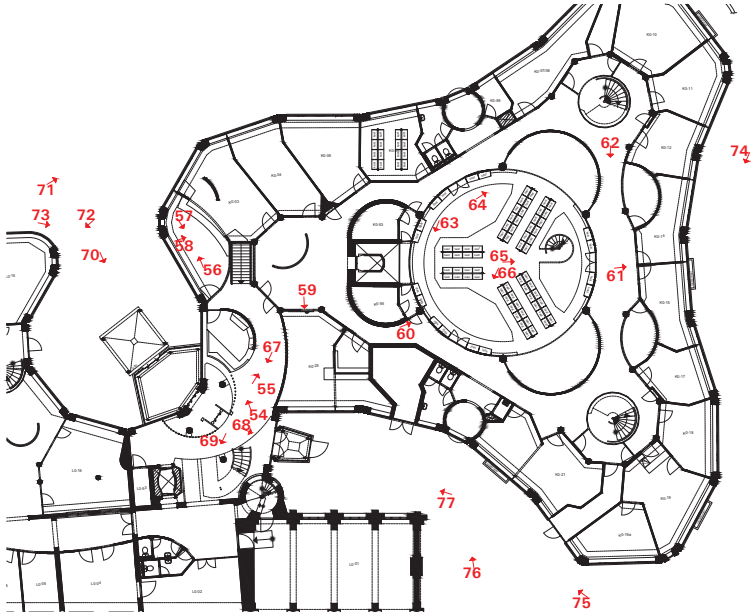

72

73

74

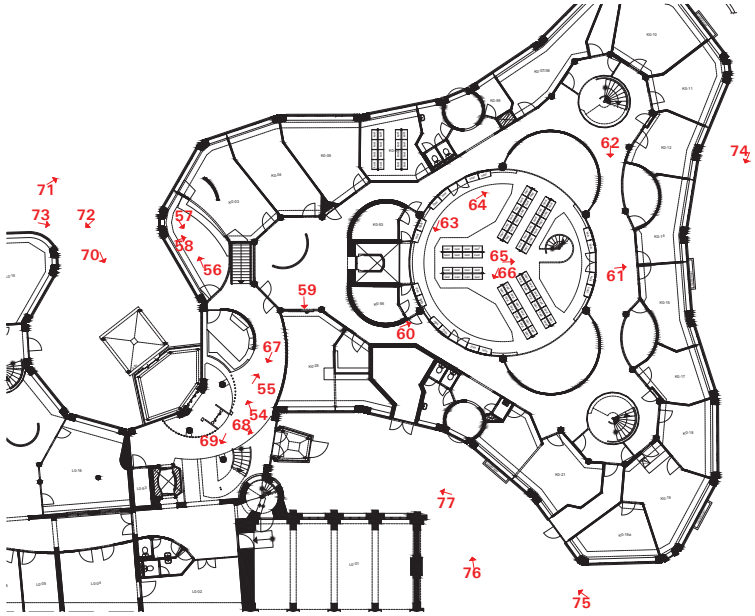

75

76

77

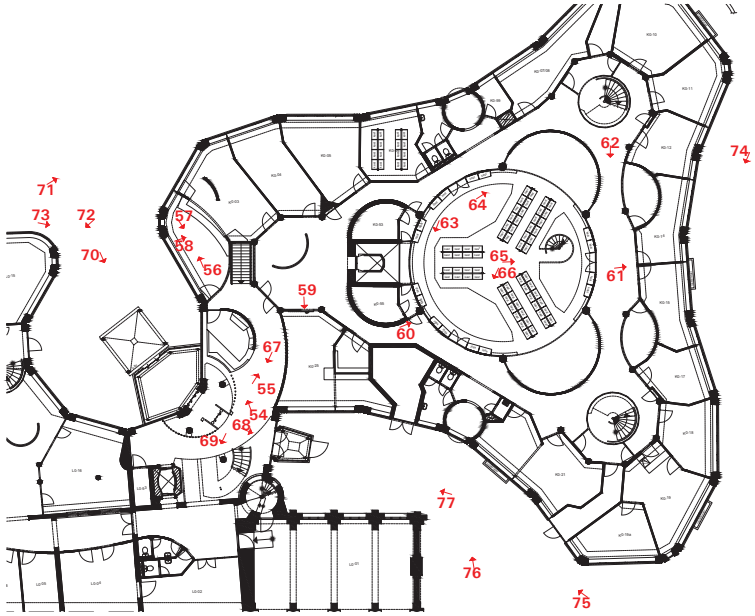

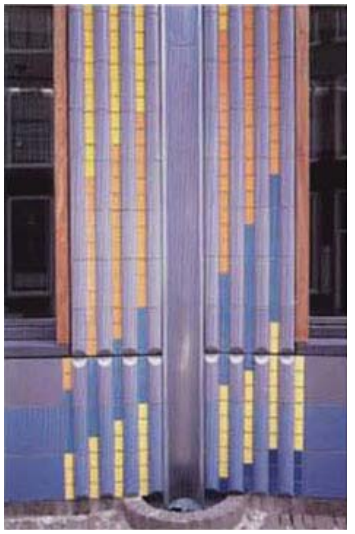

STUDIE ALGEMENE REKENKAMER

VERKENNING MOGELIJKE AANPASSINGEN INTERIEUR

JUNI 2017

Architectuur:
Hootsmans architectuurbureau bv

W-Installaties:
Rijksvastgoedbedrijf

Bouwfysica:
Rijksvastgoedbedrijf

Gebruiker:
Algemene Rekenkamer

Opdrachtgever:
Rijksvastgoedbedrijf, Peter van Riet

Joan Muyskenweg 14A NL-1096 CJ Amsterdam tel+31(0)20 7373185 info@hootsmans.com